

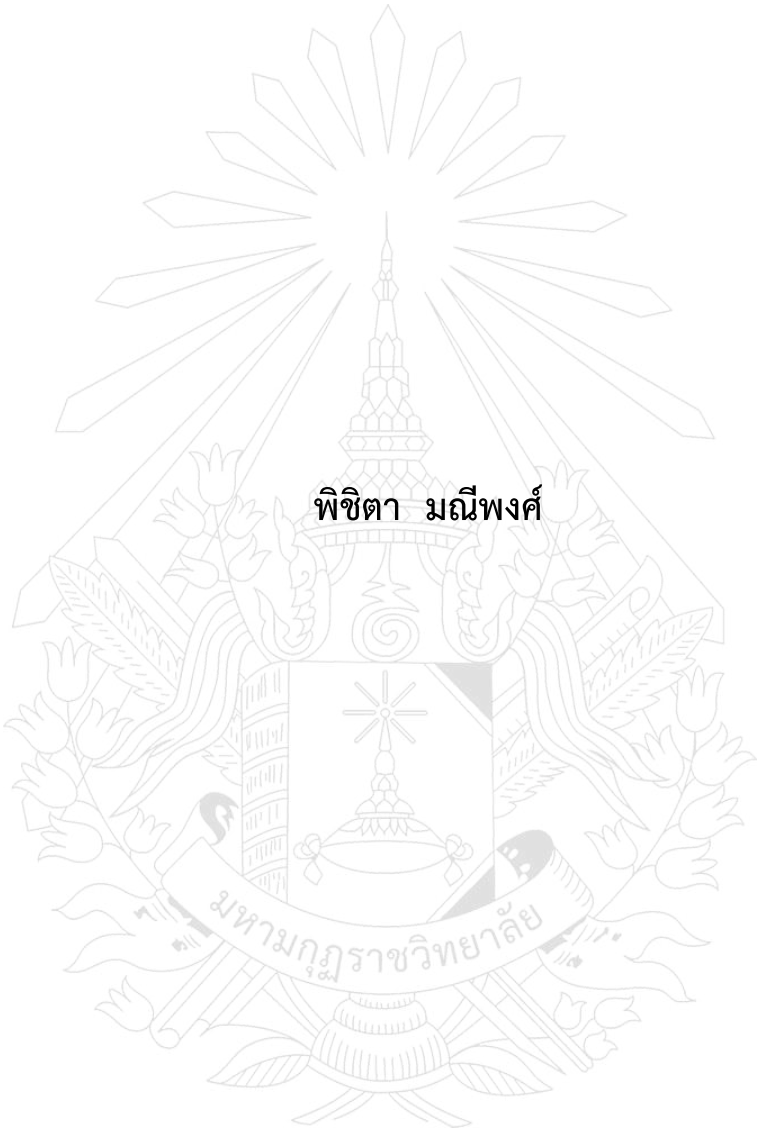
การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

พิชิตา มณีพงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
พุทธศักราช 2566

การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

พิชิตา มณีพงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
พุทธศักราช 2566
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENTS' DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT 4 UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

PICHITA MANEEPONG

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF EDUCATION
PROGRAM IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION
FACULTY OF EDUCATION
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPYRIGTH OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1
ชื่อนักศึกษา	:	พิชิตา มณีพงศ์
ชื่อปริญญา	:	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	:	การบริหารการศึกษา
ปีพุทธศักราช	:	2566
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศริน มนูญผล
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เศวตวรโชติ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ .....
(พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการวิทยานิพนธ์ :
ประธานกรรมการ .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรัญญา แสงอัมพร)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศริน มนูญผล)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม) .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เศวตวรโชติ)

กรรมการ .....
(พระครูวินัยธร วุฒิชัย ชยวุฑฺโฒ, ดร.)

กรรมการ .....
(ดร.บุญเลิศ วีระพรกานต์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic	: The Development of Model for Encouraging Students' Desirable Characters by Using Itthibaht 4 under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area office 1
Student's Name	: Pichita Maneepong
Degree Sought	: Master of Education
Program	: Educational Administration
Anno Domini	: 2023
Advisor	: Asst. Prof. Dr. Kesarin Manoonphol
Co-Advisor	: Asst. Prof. Dr. Tippamas Sawetvorachot

Accepted by the Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Recuirements for the Master of Education (Educational Administration)

Dean of Faculty of Education .....
(Phrakrusriveerakhunsunthorn, Asst. Prof. Dr.)

Thesis Committee :
Chairman .....
(Asst. Prof. Dr. Sranya Saengamporn)

Member (Advisor) .....
(Asst. Prof. Dr. Kesarin Manoonphol)

Member/Co-Advisor .....
(Asst. Prof. Dr. Tippamas Sawetworachot)

Member .....
(PhrakruWinaithorn Wutthichai Chayawuttato, Dr.)

Member .....
(Dr. Boonlert Weeraponkan)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : **การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1**

ชื่อนักศึกษา : **พิชิตา มณีพงศ์**

ชื่อปริญญา : **ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**

สาขาวิชา : **การบริหารการศึกษา**

ปีพุทธศักราช : **2566**

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกศริน มนูญผล**

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพมาศ เศวตวรโชติ**

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 และ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 เป็นงานวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 285 คน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 จากนั้น นำรูปแบบไปประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ 9 ท่าน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า :

1. สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับ ดี และระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด

2. รูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การสร้างความพอใจ 2) การสร้างความขยันหมั่นเพียร 3) การสร้างความเอาใจใส่ในงาน และ 4) การสร้างพฤติกรรมหมั่นพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่ทำ

3. ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมอยู่ในร้อยละ 97.78

คำสำคัญ: คุณลักษณะอันพึงประสงค์, อิทธิบาท 4, การพัฒนารูปแบบ

ABSTRACT

Thesis Topic	:	**The Development of Model for Encouraging Students' Desirable Characters by Using Itthibaht 4 under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area office 1**
Student's Name	:	**Pichita Maneepong**
Degree Sought	:	**Master of Education**
Program	:	**Educational Administration**
Anno Domini	:	**2023**
advisor	:	**Asst. Prof. Dr. Kesarin Manoonphol**
advisor	:	**Asst. Prof. Dr. Tippamas Sawetvorchot**

The objectives of this research were as follows; 1) to study the students' desirable characters under Nakhon Si Thammarat primary educational service area office 1, 2) to develop a model of encouraging students' desirable characters by using Itthibaht 4, 3) to evaluate the model of encouraging students' desirable characters by using Itthibaht 4. This research was the mixed methods research. The sample used in this study was 285 teachers under Nakhon Si Thammarat primary educational service area office 1 and collect data from interviews with 5 experts to develop a model of encouraging students' desirable characters by using Itthibaht 4. Then evaluate the model of encouraging students' desirable characters by using Itthibaht 4 with 9 experts. Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation.

The results showed that :

1. To study the students' desirable characters under Nakhon Si Thammarat primary educational service area office 1 was overall in a high level and the level of practice of applying the principle of Itthibaht 4 to integrate in teacher learning management found that the overall at a highest level.

2. To develop a model of encouraging students' desirable characters by using Itthibaht 4 was divided into 4 components : 1) to make the pleasure 2) to make the

diligence 3) to make the carefulness of work and 4) to review the work and make sure that it will be better.

3. The results of the feasibility assessment of the model of encouraging students' desirable characters by using Itthibaht 4 were overall in 97.78%.

Keywords : Students' Desirable Characters, Itthibaht 4, The Development of Model

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างดียิ่งจากบุคคลหลายฝ่ายในการให้คำแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทุกขั้นตอน ที่ช่วยชี้แนะและให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ รวมทั้งคณาจารย์ผู้สอนทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัยอย่างลึกซึ้งจนทำให้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยได้เป็นอย่างดี ด้วยความเอาใจใส่จนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศริน มนูญผล อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เศวตวรโชติ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ให้คำปรึกษาและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยตลอดมา และที่สำคัญ กราบขอบพระคุณ นายทวงศ์ บุญทองสังข์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดพระพรหม (ช้อยราษฎร์อุปถัมภ์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรัญญา แสงอัมพร และ ดร.สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี ที่กรุณาช่วยตรวจสอบเครื่องมือ และแนะนำการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย จนสำเร็จลุล่วงด้วยดีตามวัตถุประสงค์

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณ คุณบิดา มารดา ที่เคารพรักยิ่งของผู้วิจัยซึ่งวางรากฐานการศึกษา คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ขอมอบเป็นการบูชาคุณความดีแด่บุพการี คณาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจจนการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์

พิชิตา มณีพงศ์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ฉ

กิตติกรรมประกาศ..... ซ

สารบัญ..... ฌ

สารบัญตาราง..... ฎ

สารบัญภาพ..... ฐ

บทที่

1 บทนำ..... 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 คำถามของการวิจัย..... 4

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 4

1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... 4

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย..... 5

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ..... 5

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 7

2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 8

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้..... 9

2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551..... 28

2.3 แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์..... 39

2.4 การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์..... 46

2.5 หลักธรรม อิทธิบาท 4..... 51

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 65

3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 70

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 70

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 72

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ..... 74
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 75
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล..... 76
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล..... 77

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 79

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล..... 79
4.2 ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 79
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 80

5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 106

5.1 สรุปผล..... 106
5.2 อภิปรายผล..... 111
5.3 ข้อเสนอแนะ..... 116

บรรณานุกรม..... 117

ภาคผนวก..... 124

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย..... 125
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย. 127
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย..... 131
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงในการสัมภาษณ์..... 133
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล..... 139
ภาคผนวก ฉ เครื่องมือเพื่อการวิจัย..... 151
ภาคผนวก ช ผลตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อการวิจัย..... 165
ภาคผนวก ซ คู่มือการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4..... 173
ภาคผนวก ฌ ภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ..... 198
ภาคผนวก ญ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์..... 200
ภาคผนวก ฎ ผลการตรวจอักขราวิสุทธิ์..... 210

ประวัติผู้วิจัย..... 212

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์.....	34
2.2	พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต.....	35
2.3	พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 3 มีวินัย.....	35
2.4	พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้.....	36
2.5	พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง.....	36
2.6	พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน.....	37
2.7	พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 7 รักความเป็นไทย.....	38
2.8	พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 8 มีจิตสาธารณะ.....	39
2.9	เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 1 (ใช้ข้อมูลจริงจากกิจกรรมหน้าเสาธง).....	47
2.10	เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 2 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน).....	47
2.11	เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 3 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน).....	48
2.12	เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 4 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน).....	48
2.13	เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 5 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน).....	49
2.14	เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 6 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน).....	49
2.15	เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 7 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน).....	50
2.16	เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 8 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรม).....	50
4.1	จำนวน และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	80
4.2	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโดยรวมในแต่ละด้าน.....	82
4.3	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้านที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์.....	83
4.4	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้านที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต.....	84
4.5	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้านที่ 3 มีวินัย.....	85
4.6	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้านที่ 4 ใฝ่เรียนรู้.....	86

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.7	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง	87
4.8	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน	88
4.9	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 7 รักความเป็นไทย	89
4.10	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 8 มีจิตสาธารณะ	90
4.11	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการ ในการจัดการเรียนรู้ของครู ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน	91
4.12	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการ ในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ)	92
4.13	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการ ในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม)	93
4.14	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการ ในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)	94
4.15	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการ ในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านวิมังสา (การพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ)	95
4.16	ตารางสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน	99
4.17	จำนวนและร้อยละ ความเหมาะสมของรูปแบบคู่มือเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4	104

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
2.1	ADDIE Model.....	26
3.1	แบบแผนขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	71
4.1	กระบวนการ PDCA ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4.....	97
4.2	การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปสู่กระบวนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้.....	103
4.3	การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายด้าน.....	103

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบันมีการ พัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เทคโนโลยีทางการศึกษาได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยเน้นไปที่เครื่องมือในการพัฒนาทักษะของกำลังคนที่สำคัญในโลกยุคใหม่ ถือเป็นโอกาสในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้มีมากมายหลายรูปแบบ เพื่อช่วยเพิ่มคุณภาพของเนื้อหาสาระและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาโดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา (กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม, 2564) แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมด้านสถานะทางการเงินของผู้ปกครอง เศรษฐกิจที่ขยายตัวยังไม่สามารถลดทอนปัญหาที่เกิดจากความขัดสนทางการเงินได้ และแม้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 จะบัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับปรับปรุง 2553), 2553,หน้า 5) แต่เด็กไทยก็ยังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานอย่างเพียงพอ การขยายการศึกษายังไม่สามารถลดทอนปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เด็กบางกลุ่มต้องเผชิญได้ ซึ่งการขาดสภาพคล่องทางการเงินนั้นไม่เพียงจะส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่จำเป็นของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อพัฒนาการและลักษณะนิสัยของเด็ก ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ผู้ปกครองมีความจำเป็นต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัว จนทำให้ไม่สามารถดูแล หรือให้ความสนใจบุตรหลานได้อย่างทั่วถึง เด็กจึงกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเข้าข่ายเป็นเด็กมีพฤติกรรมที่มีปัญหาทางสังคมในอนาคตได้ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ปกครองบางส่วนที่มีความพร้อมทางการเงินแล้ว ก็ยังคงพบปัญหาด้านบุคลิกภาพและจริยธรรมของเด็กในยุคเทคโนโลยีได้อีก เช่น เด็กมีบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่ไม่พึงประสงค์ บริโภควัตถุนิยม รักสนุก มีความหย่อนยานทางคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาที่เด็กต้องเผชิญและเกี่ยวข้องมีความผันแปรไปตามช่วงวัย ในวัยเด็กมักเกี่ยวกับการเลี้ยงดู ความเจ็บป่วย และพัฒนาการ ส่วนปัญหาในวัยรุ่นมักเกี่ยวข้องกับความประพฤติ เป็นต้น (นพรดา คำชื่นวงศ์, 2563)

สถาบันครอบครัวของสังคมไทยในปัจจุบันถือได้ว่ามีความเปราะบางมาก พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรให้ความสำคัญกับการอบรม และเลี้ยงดูบุตรหลาน พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมความประพฤติที่แสดงถึงการมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวม (นพรดา คำชื่นวงศ์, 2563) แต่เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและอีกหลาย ๆ ปัจจัย ทำให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่สามารถให้เวลากับครอบครัวและบุตรหลานได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้เด็กต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมภายนอกให้ได้ด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้ ทำให้เด็กหลายคนเกิดคุณลักษณะนิสัยที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น และยังส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ที่เป็นความรับผิดชอบ และหน้าที่โดยตรงของตนเองอีกด้วย สถานศึกษาเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการให้การอบรมสั่งสอน ดูแล ให้ความรู้ทั้งทางด้านวิชาการและด้านคุณธรรมจริยธรรม พร้อมทั้งปลูกฝังค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน สถานศึกษาจึงต้องมีเป้าหมายและรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการที่ดี เพื่อเพิ่มความก้าวหน้าทางวิชาการในด้านการผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพ ประกอบกับสังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต จึงได้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในด้านวิชาการของสถานศึกษา ในเบื้องต้นจำเป็นจะต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการนำเอาหลักธรรมอิทธิบาท 4 ซึ่งหมายถึงหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 4 ประการ ได้แก่ 1) ฉันทะ หมายถึง ความรักความพอใจในงานที่ทำ 2) วิริยะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียรและมีพยายามในงานที่ทำ 3) จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ รับผิดชอบในงานที่ทำ และ 4) วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาไตร่ตรองตรวจสอบงานที่ทำอย่างสม่ำเสมอ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2551) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีสติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเองและผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และเห็นแก่คุณประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กล่าวไว้ในมาตราที่ 23, 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม และการบูรณาการทางด้านสังคม ทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ด้านการใช้ภาษาและการประกอบอาชีพ โดยประเมินผลการพัฒนาของผู้เรียน จากความประพฤติควบคู่ไปกับพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนตามความเหมาะสม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับปรับปรุง 2553), 2553, หน้า8)

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เป็นแหล่งที่มี

ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ผู้ปกครองหลายท่านมีความจำเป็นที่จะต้องประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว หรือบางครอบครัวที่พ่อแม่มีความจำเป็นจะต้องฝากนักเรียนให้อาศัยอยู่กับญาติผู้ใหญ่ อาทิ ปู่ย่า ตายาย เพื่อความสะดวกในการทำงาน ประกอบกับเด็กแต่ละคนมักใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียน การเข้าสังคมของเด็กในแต่ละวัยจึงเป็นเรื่องของการต้องการการยอมรับและการลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ยังขาดความยับยั้งชั่งใจหรือการไตร่ตรองถึงความเหมาะสมในการแสดงออกทางด้านพฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรมการเลียนแบบ (Behavioral Imitation) โดยตามธรรมชาติของวัยรุ่นมักจะมีพฤติกรรมการเลียนแบบบุคคลที่อยู่รอบตัว อีกทั้งในปัจจุบันเด็กในช่วงวัยรุ่นเติบโตมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ส่งผลให้เด็กเข้าถึงสื่อได้อย่างอิสระ (ขวัญชนก เคนสี และสุปาณี สนธิรัตน, 2563, หน้า 113-145) นอกจากนี้การศึกษา National longitudinal study of adolescent health ในวัยรุ่นอเมริกัน 90,000 คน พบว่าการสอดส่องดูแลพฤติกรรมของเด็ก (Supervision) เป็นสิ่งที่จำเป็นมากโดยเฉพาะในวัยรุ่นตอนต้น เด็กที่พ่อแม่สอดส่องดูแล ให้ความเอาใจใส่ในระดับสูงจะมีผลการเรียนดีกว่าและมีพฤติกรรมเสี่ยงน้อยกว่าเด็กที่ได้รับการสอดส่องดูแลในระดับต่ำ (ศ.พญ.อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2559) ในฐานะที่สถานศึกษาได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมในการช่วยกันดูแล อบรมสอนสั่งบุตรหลานให้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ดังนั้น จึงจำเป็นจะต้องมีการพัฒนารูปแบบที่จะช่วยส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้มีการแสดงออกทางด้านพฤติกรรมไปในทางที่ดี ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมและกระทบต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนจนทำให้เกิดภาวะเสี่ยงต่อปัญหาทางสังคมได้ในอนาคต โดยใช้วิธีการปรับประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วย อันได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งหมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งสิ่งที่มุ่งหมาย (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2551, หน้า 831) ซึ่งสิ่งที่มุ่งหมายในที่นี้ หมายถึง ความมีวินัยในตนเองของผู้เรียน มีความซื่อสัตย์ มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง อนุรักษ์ความเป็นไทย ให้ความเคารพต่อสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และมีจิตสาธารณะ คิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องศึกษาค้นคว้า เพื่อพัฒนารูปแบบที่ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และนำผลการวิจัยไปปรับปรุง การพัฒนาคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างคุณประโยชน์แก่ผู้เรียนให้เติบโตได้อย่างมีคุณภาพ มีวินัยในตนเอง มีความซื่อสัตย์ ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มีคุณลักษณะนิสัยที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

1.2 คำถามของการวิจัย

1.2.1 สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 อยู่ในระดับใด

1.2.2 รูปแบบเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ควรเป็นอย่างไร

1.2.3 ผลประเมินการพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 มีความเหมาะสมอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

1.3.2 เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

1.3.3 เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 1,069 คน (ที่มา : ข้อมูลอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1, ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2565)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต1 จำนวน 285 คน ซึ่งได้มาจากตารางขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ซึ่งมีองค์ประกอบของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์, ซื่อสัตย์สุจริต, มีวินัย, ใฝ่เรียนรู้, อยู่อย่างพอเพียง, มุ่งมั่นในการทำงาน, รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ และองค์ประกอบของหลักธรรมอิทธิบาท 4 มี 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

1.4.3 ด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาเฉพาะ โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 109 โรงเรียน

1.4.4 ด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการทำการวิจัยตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 ถึง เมษายน พ.ศ. 2566

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.5.1 ได้ข้อมูลรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

1.5.2 ได้รูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักอิทธิบาท 4 ในการยกระดับประสิทธิภาพของการบริหารจัดการกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

1.5.3 ได้แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์เป้าหมาย

1.5.4 เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาได้คู่มือการใช้รูปแบบสำหรับพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้เรียน

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษา ดังนี้

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง มีความเจริญก้าวหน้าไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทั้งในด้านคุณธรรมจริยธรรม มีค่านิยมที่ดี มีจิตสำนึกและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 8 ด้าน คือ ด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์, ด้านซื่อสัตย์สุจริต, ด้านมีวินัย, ด้านใฝ่เรียนรู้, ด้านอยู่อย่างพอเพียง, ด้านมุ่งมั่นในการทำงาน, ด้านรักความเป็นไทย และด้านมีจิตสาธารณะ

รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ ธำรงไว้ซึ่ง ความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ ไม่ถือเอาสิ่งของของผู้อื่นมาเป็นของตน รวมถึงการไม่แสวงหาผลประโยชน์ในทางมิชอบ

มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม มีความรับผิดชอบและไม่เอาเปรียบหรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน วิเคราะห์และบันทึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ สรุปและนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ และรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงานด้วยความเพียรพยายาม อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่าง ถูกต้องและเหมาะสม รวมถึงการเผยแพร่ให้ผู้อื่นเห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมไทย

มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จซึ่งสามารถวัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ตามองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ฉันทะ, วิริยะ, จิตตะ และวิมังสา

ฉันทะ หมายถึง ความพอใจในสิ่งที่ทำ มาจากภาวะความต้องการ เกิดแรงจูงใจที่ช่วยในการกระตุ้น หรือผลักดันให้เกิดความสำเร็จ

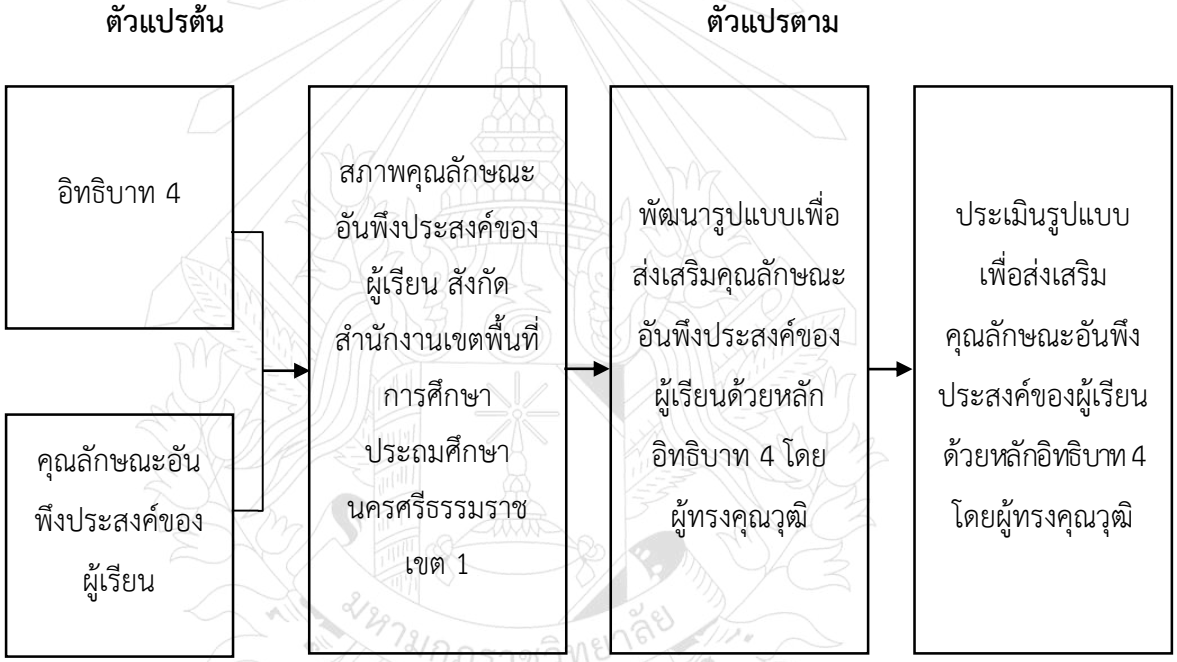
วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายามทำในสิ่งที่ต้องการเพื่อให้บรรลุผลที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นความเพียรที่ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง และมีความพอเหมาะ

จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ ความเพียรพยายามทำให้สิ่งนั้น ๆ ด้วยจิตที่เป็นสมาธิ ซึ่งจิตเป็นเครื่องผลักดัน และควบคุมการเกิดของสมาธิ

วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ คิดวิเคราะห์ ตัดสิน แยกแยะสิ่งต่าง ๆ ว่าถูกผิด เพื่อการนั้น ดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้ และเพิ่มประสิทธิภาพในสิ่งนั้นให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อให้การวิจัยดำเนินการไปได้อย่างมีแบบแผน และบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.1.1 ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้

2.1.3 หลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้

2.1.4 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.1.5 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.2.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2.2.2 นิยามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ประการ

2.2.3 ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2.2.4 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2.3 แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์

2.3.2 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

2.3.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

2.4 การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.4.1 เกณฑ์การวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.4.2 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.5 หลักธรรม อิทธิบาท 4

2.5.1 ความหมายของอิทธิบาท 4

2.5.2 ความสำคัญของอิทธิบาท 4

2.5.3 องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท 4
2.5.4 แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรม
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2.6.1 งานวิจัยในประเทศ
2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการ หรือวิธีการที่ผู้สอนนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ในทุก ๆ ด้านอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สอนควรตระหนักและให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในสังคมปัจจุบัน โลกมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมามากมายที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ดังนั้น เพื่อให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรมีองค์ความรู้ที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

2.1.1 ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

กันเตอร์, เอสเทอร์ และชว็อบ (Gunter, Esters and Schwab, 1995) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนต้นแบบที่ประกอบไปด้วยขั้นตอนของการสอนหลักที่ทำให้เกิดผลตามที่ต้องการ การจัดการเรียนรู้ต้องเรียงตามลำดับขั้นตอนที่เสนอไว้และรูปแบบการเรียนรู้ในแต่ละรูปแบบจะตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายเฉพาะแตกต่างกัน

แอนเดอสัน (Anderson, 1997) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แบบแผน (Pattern) ของการสอนที่วางไว้อย่างเป็นกระบวนการ โดยกำหนดองค์ประกอบที่ใช้ในการอธิบายการดำเนินการสอนในเชิงปฏิบัติ ซึ่งมีการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักการ แนวคิด หรือ ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ต่อผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายในการสอนนั้น

เอกเกนและคอชาค (Eggen & Kauchak, 2006, p27-29) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กลวิธีการสอนเฉพาะที่ได้รับการออกแบบโดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้และการจูงใจเพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้เฉพาะรูปแบบการสอนจะบรรยายสภาพทั่วไปของการดำเนินการที่ครูทำเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยมิได้เป็นลักษณะของการสั่งการให้ผู้เรียนต้องทำตามทุกอย่าง รูปแบบการสอนเป็นแนวทางทั่วไปสำหรับชี้แนะการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งไม่สามารถแทนที่ทักษะหรือความชำนาญการของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญได้

จอยซ์ และเวลล์ (Joyce and Weil, 2000) กล่าวว่า รูปแบบการสอน คือ แผน (plan) หรือแบบ (pattern) ที่เราสามารถใช้เพื่อการสอนโดยตรงในห้องเรียนหรือการสอนเป็นกลุ่มย่อย หรือเพื่อ

จัดสื่อการเรียนการสอนซึ่งรวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และหลักสูตรรายวิชา ซึ่งแต่ละรูปแบบจะให้แนวทางในการออกแบบการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์แตกต่างกัน

ทิศนา แขมมณี (2559) กล่าวว่า รูปแบบการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ มีแบบแผนตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ดังนั้น คุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการสอนจึงต้องประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. มีปรัชญาหรือทฤษฎีหรือหลักการหรือแนวคิดหรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักการของรูปแบบการสอนนั้น ๆ

2. มีการบรรยายหรืออธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน

3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ ทดลองถึงประสิทธิภาพของระบบนั้น

ดังนั้น รูปแบบการเรียนการสอนจึงหมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคต่าง ๆ เข้ามาช่วยทำให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบหรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย รวมถึงการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการหรือการบูรณาการ ทั้งนี้ รูปแบบดังกล่าวล้วนเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีลักษณะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ประทวน คล้ายศรี (2560, หน้า 24) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งได้จัดไว้อย่างเป็นแบบแผนตามหลักการ แนวคิดและทฤษฎีที่เชื่อถือได้ โดยการจัดลำดับขั้นของกระบวนการจัดการเรียนการสอน ให้สามารถใช้ในสถานการณ์จริงได้ ทำให้การเรียนการสอนดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้จะต้องผ่านการพิสูจน์ และทดสอบตามกระบวนการที่ได้รับการยอมรับ

ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ (2561, หน้า 14) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แบบหรือแผนของการเรียนการสอนที่มีจุดมุ่งหมายเน้นไปที่การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนหรือกลุ่มย่อย เพื่อจัดสื่อการสอนรูปแบบเป็นแนวนอนในการออกแบบการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนบรรลุ

วัตถุประสงค์ตามรูปแบบนั้น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายหรือจุดเน้นที่เฉพาะเจาะจง ให้เกิดแนวทางของการคิดและเกิดทักษะคุณค่าต่อไป

รังสิยา นรินทร์ (2561, หน้า 57-70) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง โครงร่างการจัดการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิด หลักการ ทฤษฎี 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหาและแหล่งเรียนรู้ 4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล 6) บทบาทผู้เกี่ยวข้อง

กุลิสรา จิตรชญาวณิช (2562) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึงรูปแบบกระบวนการในการดำเนินงานต่าง ๆ ของผู้สอน ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนการจัดการเรียนรู้ไปจนถึงการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม เกิดทักษะและสมรรถนะตามจุดประสงค์ที่กำหนด

ประสิทธิ์ คำพล (2562, หน้า 32) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอนในการนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความเชื่อปรัชญา ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้

สกุลการ สังข์ทอง (2562, หน้า 28) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง รูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยสร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ ตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อช่วยในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนนั้นจะต้องได้รับการยอมรับ พิสูจน์หรือผ่านการทดสอบประสิทธิภาพแล้ว

ศิรินภา คุ้มจั่น (2563, หน้า 44) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หรือ Learning Management Model หมายถึง รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นแบบแผนในการดำเนินการสอน ที่ได้ถูกเตรียมขึ้นในลักษณะของโครงสร้างและองค์ประกอบที่มีความหลากหลายบนพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ และได้รับการทดสอบมาแล้วว่ามีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะได้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลสำเร็จในการเรียนรู้

จากการสังเคราะห์การให้ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากนักวิชาการและนักการศึกษา สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แบบหรือแผนของการจัดการเรียนการสอนที่ต้องอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อย่างมีขั้นตอน แนวคิด ทฤษฎีและหลักการเพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Taxonomy of Educational objective)

เบญจมิน บลูม (Benjamin Bloom, 1976) ได้กล่าวถึงการจำแนกการเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. พฤติกรรมด้านพุทธพิสัย (Cognitive Domain) เป็นความสามารถทางด้านสติปัญญา แบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 6 ระดับ ดังนี้

1.1 ความสามารถในการจดจำความรู้ต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มา (Knowledge)

1.2 ความสามารถในการแปลความ ขยายความ ในสิ่งที่ได้เรียนรู้มา (Comprehensive)

1.3 ความสามารถในการสิ่งที่เรียนรู้มาให้เกิดประโยชน์ (Application)

1.4 ความสามารถในการแยกแยะความรู้ออกเป็นส่วน ๆ และทำความเข้าใจในแต่ละส่วนว่าสัมพันธ์หรือต่างกันอย่างไร (Analysis)

1.5 ความสามารถในการรวบรวมความรู้ต่าง ๆ หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ (Synthesis)

1.6 ความสามารถในการตัดสินคุณค่าของความรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล (Evaluation)

ต่อมา แอนเดอสัน และ เครวองซ์ (Anderson and Krathwont, 2001) ซึ่งเป็นกลุ่มลูกศิษย์ของ บลูม ได้ปรับปรุงพัฒนาแนวคิดใหม่ให้เหมาะสม โดยเปลี่ยนแปลงขั้นตอนพฤติกรรมพุทธพิสัย ดังนี้

1.6.1 ขั้นความรู้ความจำ เปลี่ยนเป็น จำ
1.6.2 ขั้นความเข้าใจ เปลี่ยนเป็น เข้าใจ
1.6.3 ขั้นการนำไปใช้ เปลี่ยนเป็น ประยุกต์
1.6.4 ขั้นการวิเคราะห์ เปลี่ยนเป็น วิเคราะห์
1.6.5 ขั้นการสังเคราะห์ เปลี่ยนเป็น ประเมินค่า
1.6.6 ขั้นการประเมินค่า เปลี่ยนเป็น ริเริ่มสร้างสรรค์

2. พฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความรู้สึกนึกคิดในจิตใจ ความเชื่อ ความซาบซึ้ง ประกอบด้วยพฤติกรรม 5 ระดับ ดังนี้

2.1 ความตั้งใจ สนใจในสิ่งเร้า หรือ รับรู้ (Receive)

2.2 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นหรือตอบสนองสิ่งเร้า (Respond)

2.3 ความรู้สึกซาบซึ้งยินดี มีเจตคติที่ดี หรือค่านิยม (Value)

2.4 เห็นความแตกต่างในคุณค่า แก้ไขข้อบกพร่อง/ขัดแย้ง สร้างปรัชญา/เป้าหมายให้แก่ตนเองหรือการจัดระบบ (Organize)

2.5 ทำให้เกิดเป็นคุณลักษณะหนึ่งของชีวิตตนเองหรือบุคลิกภาพ (Characterize)

3. พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นความสามารถในการปฏิบัติ ประกอบด้วยพฤติกรรม 5 ระดับ ดังนี้

3.1 ความสามารถในการสังเกตและรับรู้ขั้นตอนการปฏิบัติ หรือขั้นรับรู้ (Imitation)

3.2 ความสามารถในการทำตามขั้นตอนหรือรูปแบบที่ได้รับการแนะนำ (Manipulation)

3.3 ความสามารถในการทำงานด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมีผู้ชี้แนะและพัฒนาการทำงานด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น (Precision)

3.4 ความสามารถในการเลือกรูปแบบที่ตนเองพัฒนาจนมีประสิทธิภาพ และฝึกฝนจนเกิดความคล่องแคล่วเป็นอัตโนมัติชัดเจนต่อเนื่องจนชำนาญการ (Articulation)

3.5 ความสามารถที่เกิดจากการฝึกฝนจนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญในงานนั้นเป็นการเฉพาะและเป็นธรรมชาติขั้นเชี่ยวชาญ (Naturalization)

วิทยา พัฒนเมธาดา (2560) กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำแนกตามวิธีการจัดการเรียนรู้ได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การถ่ายทอดความรู้ (Transmission Approach) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้มาตั้งแต่อดีต มีเป้าหมายเพื่อสืบทอดความรู้ อารยธรรม วัฒนธรรมประเพณี ทักษะฝีมือเพื่อให้คงอยู่ต่อไป ประกอบกับต้องการกำลังคนในระบบอุตสาหกรรมจึงเน้นความเก่ง คนเก่ง การถ่ายทอดใช้รูปแบบวิธีสอน (Teaching) การฝึกฝน (Train) การกล่อมเกลาให้เกิดศรัทธาและเชื่อฟัง (Tame) ครูเป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้ (Teacher Centered Development) สำนักหรือโรงเรียนใดหรือครูท่านใดเก่ง จะมีนักเรียนต้องการเข้าเรียนมาก เกิดการแข่งขันการเข้าเรียนในโรงเรียนดัง เป็นค่านิยมของสังคม

2. การสร้างองค์ความรู้ (Transformational Approach) หรือ (Constructionist) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่คาดหวังว่าจะยกระดับศักยภาพของประชาชนให้พึ่งพาตนเองได้หลังจากที่พึ่งพาผู้อื่นโดยเฉพาะเจ้าของกิจการ รัฐบาล ฯลฯ จนเกิดเป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจน การว่างงาน เกิดปัญหาสุขภาพ ฯลฯ โดยพยายามให้ผู้เรียนลดการเรียนรู้ที่ต้องพึ่งพาครู หรือโรงเรียน ไปสู่การพึ่งพาตนเองในการแสวงหาความรู้ เน้นการเรียนรู้ผ่านสื่อ (Media) นวัตกรรม (Innovation) และเทคโนโลยี (Technology) เน้นการเรียนรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง ภายใต้การอำนวยความสะดวกของครูผ่านสื่อและนวัตกรรม ซึ่งครูมีอำนาจในการบริหารจัดการชั้นเรียนดังเดิม และเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทและส่วนร่วมมากขึ้น

3. การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลาย (Transactional Approach) ผลการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิตอลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์และวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นอย่างยิ่งและรวดเร็ว ศักยภาพของประชาชนต้องได้รับการพัฒนาทักษะและวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ในสังคมแห่งชีวะคุณธรรม (Bio – Ethic) การศึกษาถึง

เวลาต้องปรับเปลี่ยนมุมมอง วิธีคิด รูปแบบการให้การศึกษาแนวใหม่ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนสู่ขีดจำกัดของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีศักยภาพสูงเพื่อเป็นที่พึ่งของสังคม ให้มีโอกาสเรียนรู้เต็มศักยภาพ โดยเน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสู่สังคม 4.0

วลิดา อุ่นเรือน (2563, หน้า 34) กล่าวว่า ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการสร้างความรู้ของบุคคล จากกระบวนการสอนที่ผู้สอนออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันทำกิจกรรมในสังคมกับผู้อื่น มีการสื่อสาร ทำงาน คิดหรือแก้ไขปัญหาร่วมกัน และทำความเข้าใจจนนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ของผู้เรียน

2.1.3 หลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถหลายอย่างในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนี้

2.1.3.1 หลักการรู้จักผู้เรียน

หลักการรู้จักผู้เรียนเป็นสิ่งแรกที่ผู้สอนจะต้องสามารถวิเคราะห์ศักยภาพผู้เรียนได้ว่าเป็นอย่างไร มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มสติปัญญาค่อนข้างอ่อนหรือเรียนรู้ช้า สามารถเรียนรู้ได้เมื่อได้รับการช่วยเหลือหรือสอนจากครูอย่างค่อยเป็นค่อยไป จึงจะเรียนรู้ได้สำเร็จ เป้าหมายของการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของผู้อื่นในการดำรงชีวิต

2) กลุ่มสติปัญญาปานกลาง มีความสามารถในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง แต่ต้องได้รับคำชี้แนะ รูปแบบ วิธีการ จากครูผู้สอนภายใต้การให้กำลังใจ การเรียนรู้จึงจะประสบผลสำเร็จ เป้าหมายของการเรียนรู้เพื่อประยุกต์ใช้องค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและแก่ผู้อื่นได้

3) กลุ่มสติปัญญาสูง เป็นความหวังของสังคม ประเทศชาติ เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพในอนาคต มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองโดยต่อยอดการเรียนรู้จากครู แต่ต้องการความเป็นอิสระในการเรียนรู้ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จินตนาการ จึงต้องการโอกาสและการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้อย่างหลากหลายรูปแบบ ไม่มีขีดจำกัด เป้าหมายของการเรียนรู้เพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและประเทศชาติ ตลอดจนสิ่งแวดล้อม ใช้องค์ความรู้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นความหวังของทุกสังคม

2.1.3.2 หลักการวางแผนและเตรียมจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละระดับ ทั้งนี้กระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องต่อการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อจะได้ทราบว่าจะต้องจัดการเรียนรู้อย่างไรและจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้เรียนแบบใด

2.1.3.3 หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้

ผู้สอนต้องมีพื้นฐานความรู้ทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ ทฤษฎีสมองจิตวิทยาแนะแนว และการให้คำปรึกษา เพื่อประกอบการตัดสินใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

2.1.3.4 หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การเลือกรูปแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้สอน เบื้องต้นผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เช่น

1) ต้องการวัดองค์ความรู้และทักษะปฏิบัติเบื้องต้นว่ามีเท่าใด ควรใช้รูปแบบการวัด (Test)

2) ต้องการรู้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากน้อยเพียงใดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้การประเมิน (Assessment) เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด

3) ต้องการทราบว่าผู้เรียนได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จนเกิดประโยชน์ ด้วยการประเมินแบบมีส่วนร่วมจากการยอมรับ ชื่นชมและให้รางวัล

2.1.4 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

นักวิชาการทางการศึกษาได้อธิบายองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

แอนเดอสัน (Anderson, 1997) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย หลักการที่มีแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน วัตถุประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนที่สนับสนุนให้การใช้รูปแบบการเรียนการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์

คีฟส เจ (Keeves J., 1997) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วน คือ

1) รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) กล่าวคือ ผลที่ตามมาสามารถนำไปพิสูจน์หรือทดสอบได้

2) โครงสร้างของรูปแบบต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) กล่าวคือ สามารถใช้อธิบายในเรื่องนั้น ๆ ได้

3) รูปแบบจะต้องช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination), ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายของเขตของการสืบเสาะความรู้ได้

4) รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative Relationships)

จอยซ์ และเวลล์ (Joyce and Weil, 2000) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย ทฤษฎี หลักการ และมโนทัศน์ของรูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนและกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน และผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียนหลังการนำรูปแบบการเรียนการสอนนั้นไปใช้

ทิศนา แขมมณี (2550) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1) ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการเรียนการสอนนั้น

2) มีการบรรยาย และอธิบายสภาพ หรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการ

3) มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบ ให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของกระบวนการนั้น ๆ ได้

4) มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการสอน และเทคนิคต่าง ๆ เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ศุภักษร ฟองจางวาง และกอบสุข คงมนัส (2559, หน้า 937-953) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก คือ หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน, วัตถุประสงค์, เนื้อหา, กระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จะต้องมีแนวคิด ทฤษฎีหรือหลักการต่าง ๆ เป็นพื้นฐาน สามารถนำไปสู่ขั้นตอน กระบวนการในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเกิดผลลัพธ์ขึ้นกับผู้เรียนตามที่กำหนด ซึ่งผลลัพธ์นั้นต้องสามารถอธิบายถึงความสอดคล้องของกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้

นอกจากนี้ องค์ประกอบหลักทั้ง 5 องค์ประกอบข้างต้นของ ศุภักษร ฟองจางวาง และกอบสุข คงมนัส สามารถอธิบายรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบได้โดยนักวิชาการการศึกษา ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน

ทิศนา แขมมณี (2555) แบ่งประเภทของรูปแบบการเรียนการสอนตามลักษณะและวัตถุประสงค์เฉพาะหรือเจตนารมณ์ของรูปแบบ ออกเป็น 5 หมวด ได้แก่

1) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาสาระอาจจะอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด

2) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากแก่การพัฒนาหรือปลูกฝัง การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนที่เพียงให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มักไม่เพียงพอต่อการให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักการและวิธีการอื่น ๆ เพิ่มเติม

3) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-motor domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือ

การแสดงออกต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักการ วิธีการที่แตกต่างไปจากการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย หรือพุทธิพิสัย

4) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ (Process skills) เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินการต่าง ๆ เช่น การสืบเสาะแสวงหาความรู้ วิธีการคิดหาคำตอบ และเหตุผลของคำตอบ และเพื่อฝึกกระบวนการทางสังคมของผู้เรียน ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาตน เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5) รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระของศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สามารถนำความรู้ ทักษะและเจตคติไปสร้างงาน แก้ปัญหาและใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง

อาเรนด์ (Arends, 2001) ได้แบ่งรูปแบบการเรียนการสอนออกเป็น 2 กลุ่ม โดยพิจารณาจากบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลาง (teacher-centered model) หมายถึง รูปแบบการเรียนการสอนที่ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเตรียมเนื้อหาและเป็นผู้ควบคุมกำกับขั้นตอนของการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนกลุ่มนี้ มักเรียกว่า รูปแบบการสอน เช่น

1.1 รูปแบบการสอนตรง (direct instruction model) เป็นรูปแบบที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าก่อนที่ผู้เรียนจะสามารถสร้างความคิดรวบยอด พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และแก้ปัญหาได้นั้น ผู้เรียนจะต้องมีทักษะ พื้นฐาน และสารสนเทศที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาความคิดในระดับที่สูงขึ้น รูปแบบการเรียนการสอนตรง มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันตามผู้ที่พัฒนารูปแบบ แต่มีลักษณะสำคัญหรือพื้นฐานเหมือนกัน เช่น

- จอยซ์ และเวลล์ (Joyce & Weil, 1996) เรียกรูปแบบนี้ว่า รูปแบบการฝึกอบรม (A training model)

- ฮันเตอร์ (Hunter, 1994) เรียกรูปแบบนี้ว่า รูปแบบการสอนเพื่อความรอบรู้ (The mastering teaching model)

- โรเซนไชน์และสตีเฟนส์ (Rosenshine & Stephens, 1986) เรียกรูปแบบนี้ว่า การสอนอย่างแจ้งชัด (Explicit instruction)

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ คือ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ด้านความรู้และด้านทักษะ รวมถึงการพัฒนาวิธีการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยมีทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการเรียนการสอนตรง คือ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (behaviorism) และทฤษฎีการเรียนรู้สังคม (Social Learning)

1.2 รูปแบบการสอนความคิดรวบยอด (Concept Teaching Model) เป็นรูปแบบที่เน้นความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง (Deep knowledge & Understanding) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของผู้เรียน ที่สามารถนำไปเชื่อมโยงกับความคิดรวบยอดอื่น ๆ และนำไปสู่การต่อยอดองค์ความรู้และนวัตกรรม การเรียนรู้เพื่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมดังกล่าว มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจ Concept ของการเรียนรู้มากกว่าการท่องจำเนื้อหาสาระจำนวนมากซึ่งรูปแบบการสอนความคิดรวบยอดมี 5 ขั้นตอน คือ

1.2.1 ขั้นสังเกต/รับรู้ คือ ให้ผู้เรียนสังเกตและรับรู้ข้อมูลที่หลากหลาย

1.2.2 ขั้นจำแนกความแตกต่าง คือ ให้ผู้เรียนกำหนดหลักเกณฑ์บางอย่างเพื่อการจำแนกความแตกต่างเกี่ยวกับข้อมูลนั้นด้วยตนเอง จะนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด

1.2.3 ขั้นหาลักษณะร่วม คือ ให้ผู้เรียนสังเคราะห์ลักษณะร่วม หรือองค์ประกอบร่วมกัน ที่สามารถนำมา สรุปอ้างอิง (Generalization) ได้

1.2.4 ขั้นระบุความคิดรวบยอด คือ ให้ผู้เรียนสรุปความคิดรวบยอด โดยผู้สอนให้คำชี้แนะ

1.2.5 ขั้นทดสอบและนำไปใช้ คือ ให้ผู้เรียนนำความคิดรวบยอดจากขั้นที่ 4 ไปปฏิบัติ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒผล, 2562) เป็นต้น

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Model) หมายถึง รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ หรือเป็นผู้สร้างความรู้ บทบาทของครูทำหน้าที่อำนวยความสะดวก และเป็นที่ปรึกษาการทำงานของผู้เรียน ชื่อของรูปแบบการเรียนการสอนในกลุ่มนี้นิยมเรียกว่า รูปแบบการเรียนรู้ มากกว่ารูปแบบการสอน เช่น

2.1 รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) คือ กิจกรรมการเรียนการสอนที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันโดยในกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ (กรมวิชาการ, 2543)

2.2 รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) คือ รูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโลกเป็นบริบทของการเรียนรู้ (Learning Context) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งได้ความรู้ตามศาสตร์ในสาขาวิชาที่ตนศึกษาไปพร้อมกันด้วย (ไพศาล สุวรรณน้อย, 2565)

2.3 รูปแบบการเรียนรู้ตามแนววัฏจักรการเรียนรู้ (4 MAT: The Circle of Learning Model) คือ ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามความถนัดของผู้เรียนและ

ส่งเสริมการใช้สมองทั้งสองซีก ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ โดยเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข (นรรัชต์ ฝันเชียร, 2563)

ส่วนคำว่า รูปแบบการเรียนการสอน มักเป็นคำกลาง ๆ ที่นำมาใช้แทนคำว่ารูปแบบการสอน และ รูปแบบการเรียนรู้ เพื่อสะท้อนความสำคัญของบทบาทของครูและนักเรียนร่วมกัน

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย

จุดประสงค์ (Objective) คือ ข้อความที่ระบุถึงผลที่คาดหวังหรือจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจุดมุ่งหมายทางการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 มิติ คือ ด้านสติปัญญา (Cognitive Domain), ด้านจิตใจหรืออารมณ์ (Affective Domain) และด้านทักษะหรือการกระทำ (Psychomotor Domain)

เบญจมิน บลูม (Benjamin Bloom, 1999) กล่าวว่า ทักษะทางสติปัญญาจะแสดงเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความคิด การแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา เรียกว่า พุทธิพิสัย โดยที่การพัฒนาด้านความรู้ ความคิด มี 6 ขั้น คือ

1) ขั้นความจำ (Knowledge) 2) ขั้นความเข้าใจ (Comprehension)
3) ขั้นนำไปใช้ (Application) 4) ขั้นวิเคราะห์ (Analysis)
5) ขั้นสังเคราะห์ (Synthesis) 6) ขั้นประเมินค่า (Evaluation)

พัฒนาการด้านจิตใจ หรือจิตพิสัย เน้นหนักในด้านความสนใจ เจตคติ ค่านิยม อารมณ์และความประทับใจ ซึ่งวัดได้โดยการสังเกตพฤติกรรม แบ่งออกเป็น 5 ขั้น คือ

1) การรับรู้ (Receiving) 2) การตอบสนอง (Responding)
3) การสร้างคุณค่า (Valuing) 4) การจัดระบบ (Organizing)
5) การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization)

พัฒนาการด้านทักษะ หรือทักษะพิสัย เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางกาย เน้นหนักด้านการวางท่าทางให้ถูกต้องและเหมาะสมกับการปฏิบัติงานแต่ละชนิด สามารถระบุพฤติกรรมที่แสดงออกได้จากการตีความทักษะ หรือการปฏิบัติออกมาเป็นพฤติกรรม ซึ่งสังเกตได้จากความถูกต้อง แม่นยำ ความว่องไว คล่องแคล่ว และสม่ำเสมอ พฤติกรรมตามระดับการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัยแบ่งไว้ 5 ขั้น

1) การรับรู้ 2) การเตรียมพร้อม
3) การปฏิบัติงานโดยมีผู้ชี้แนะ 4) การปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง
5) การปฏิบัติงานด้วยความชำนาญ

มาร์ซาร์โน (Marzano, 2001) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายมี 2 ลักษณะ คือ

1. จุดมุ่งหมาย (goals) ที่มีลักษณะกว้าง ๆ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่สามารถวัดหรือสังเกตได้ในทันที

2. จุดมุ่งหมายที่มีลักษณะเฉพาะ ที่สังเกตได้จากพฤติกรรมหรือการปฏิบัติของผู้เรียน หรือเรียกว่าจุดประสงค์การเรียนรู้ (Performance Objective) จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 จุดประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพ (Poyential Performance)

2.2 จุดประสงค์เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ (Typical Performance)

การเขียนจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน จะต้องสามารถสื่อความหมายให้เข้าใจได้เพียงนัยเดียว ควรแสดงให้เห็นว่าเมื่อเรียนรู้จบรายวิชาแล้ว มีความสามารถที่จะทำอะไรได้ โดยที่ก่อนเรียนรู้รายวิชานั้น ๆ ยังไม่สามารถทำได้

จุดมุ่งหมายกับการทดสอบ ถ้าหากเขียนจุดมุ่งหมายได้ชัดเจนและครอบคลุมเนื้อหา จะทำให้สามารถสร้างแบบทดสอบได้ง่ายขึ้น และสามารถกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้เป็นอย่างดี

หลักการหรือแนวทางของการกำหนดจุดมุ่งหมาย ได้แก่

1) การเขียนจุดมุ่งหมายตามหลัก ABCD

A แทน Audience หมายถึง ผู้เรียนที่แสดงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายและกำหนดเวลา

B แทน Behavior หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังจากผู้เรียนโดยเน้นพฤติกรรมที่สังเกตได้

C แทน Condition หมายถึง สภาพการณ์หรือเงื่อนไขที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมที่สามารถวัดได้

D แทน Degree หมายถึง ระดับเกณฑ์การวัดที่กำหนดขึ้นมาให้ผู้เรียนปฏิบัติ

2) การเขียนจุดมุ่งหมายตามหลัก SMART

S แทน Sensible & Specific จุดมุ่งหมายต้องเฉพาะเจาะจง ชัดเจน จุดมุ่งหมายการเรียนการสอนที่ดีต้องมีความเป็นไปได้และชี้เฉพาะ

M แทน Measurable จุดมุ่งหมายต้องสามารถรับผลได้ ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลว่าผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร ประสบความสำเร็จหรือไม่

A แทน Attainable & Assignable จุดมุ่งหมายต้องเป็นไปได้และผู้เรียนนำไปปฏิบัติได้หรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

R แทน Reasonable & Realistic จุดมุ่งหมายต้องมีความเป็นเหตุเป็นผลกัน และมีความเป็นไปได้จริง

T แทน Time Available จุดมุ่งหมายต้องมีการกำหนดเวลาที่เป็นไปได้จริง เมื่อเวลาเปลี่ยนไปหรือสถานการณ์เปลี่ยนไป จุดมุ่งหมายก็ควรเปลี่ยนไปด้วย

องค์ประกอบที่ 3 เนื้อหา

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า เนื้อหา หมายถึง ใจความสำคัญ ข้อสำคัญหรือสาระสำคัญของเรื่อง

ปริ้น (Print M., 1993) กล่าวว่า ในการจัดเนื้อหา มีแนวทางที่ใช้ในการพิจารณาอยู่ 2 มิติ ได้แก่ มิติด้านขอบเขตของเนื้อหา (scope) และมิติด้านลำดับของเนื้อหา (sequence)

3.1 ขอบเขตของเนื้อหา (scope) หมายถึง ความกว้างและความลึกของเนื้อหาที่เรียนในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ในการพิจารณาขอบเขตเนื้อหาผู้สอนอาจใช้แนวคำถามต่อไปนี้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดเป็นขอบเขตของเนื้อหา

3.1.1 ในสัดส่วนของเวลาที่จัดไว้ มีเนื้อหาอะไรบ้างที่นักเรียนควรเรียนรู้

3.1.2 ในเรื่องที่จัดให้เรียน ควรมีรายละเอียดอะไรบ้าง

3.1.3 เนื้อหาอะไรที่ไม่จำเป็นต้องบรรจุไว้ในหลักสูตร

3.2 ลำดับของเนื้อหา (sequence) หมายถึง ลำดับก่อนหลังของเนื้อหาที่นำเสนอต่อผู้เรียนในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ในการพิจารณาจัดลำดับเนื้อหาผู้สอนอาจใช้แนวคำถามต่อไปนี้

3.2.1 อะไรคือเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดลำดับของเนื้อหา

3.2.2 ควรจัดเนื้อหาอะไรไว้ก่อน อะไรไว้หลังเพราะอะไร

3.2.3 นักเรียนควรได้รับความรู้นั้นเมื่อไร

เกณฑ์ที่ใช้ในการจัดลำดับก่อนหลังของเนื้อหาที่นิยมใช้กัน แบ่งได้ดังนี้

1) จากง่ายไปยาก (simple to complex) เป็นเกณฑ์แบบดั้งเดิม โดยสามารถจัดเนื้อหาเป็นขั้นตอนจากเรื่องที่ง่ายและเป็นพื้นฐานไปสู่สิ่งที่ยากหรือซับซ้อน

2) การเรียนรู้พื้นฐานที่ต้องมีมาก่อน (prerequisite learnings) เป็นการจัดลำดับเนื้อหาโดยการเรียงลำดับที่ต้องคำนึงว่า ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้กฎที่มีมาก่อนเป็นพื้นฐาน มักใช้กับเนื้อหาวิชาที่เต็มไปด้วยกฎและหลักการ

3) ตามลำดับเวลาของเหตุการณ์ (chronology) เป็นการจัดเนื้อหาซึ่งเป็นไปตามบันทึก เหตุการณ์ พบในวิชาประวัติศาสตร์ ประวัติดนตรี วรรณคดี พัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์ การจัดเนื้อหาใน ลักษณะนี้อาจจัดในลักษณะเริ่มจากปัจจุบันย้อนไปสู่อดีต หรืออดีตมาสู่ปัจจุบันก็ได้

4) ส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย (whole to parts) การจัดเนื้อหาตามเกณฑ์นี้อยู่บนหลักการเรียนรู้เรื่องราวโดยรวมก่อนจะช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ของส่วนย่อย และนำไปสู่ความเข้าใจรายละเอียดได้ดีเมื่อเรียนรู้ส่วนย่อย

5) จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม (increasing abstraction) การจัดเนื้อหาลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้ง่าย คล้ายเกณฑ์ข้อที่ 1 เหมาะกับการเรียนรู้

ความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม ซึ่งต้องการคำอธิบาย ผู้สอนอาจเริ่มต้นจากตัวอย่างจริงเพื่อนำไปสู่การสรุปอ้างอิงหลักการทั่วไป

6) การจัดลำดับแบบก้าวเวียน (spiral sequencing) เป็นวิธีการจัดเนื้อหาที่ผู้เรียนได้รับแนวคิดพื้นฐานของเนื้อหาซ้ำเพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานและความคิดรวบยอดที่ต่อยอดขึ้นไปจนผู้เรียนรู้และเข้าใจความคิดรวบยอดทั้งหมดที่เชื่อมโยงกัน

องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนการสอน

กระบวนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจ ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมาย

กระบวนการจัดการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นการเตรียมความพร้อมสำหรับผู้สอน

4.1.1 ศึกษาบทเรียนให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง

4.1.2 ศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ถูกต้อง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

4.1.3 เตรียมความพร้อมด้านสื่อการเรียนรู้ให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.1.4 ทำความรู้จักผู้เรียน เช่น ชื่อ ประวัติการเรียน ลักษณะเด่น ลักษณะด้อย ด้านการเรียนและพฤติกรรม เพื่อครูสามารถส่งเสริม พัฒนา ช่วยเหลือหรือแนะแนวได้สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน

4.1.5 เตรียมความพร้อมด้านการประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้

4.2 ขั้นจัดการเรียนการสอน มี 8 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

4.2.1 นำเข้าสู่เนื้อหา ผู้สอนสร้างความสนใจในการเรียนรู้โดยการแสดงและสาธิตตัวอย่างประกอบ เชื่อมโยงประสบการณ์เรียนรู้เดิมเข้ากับเนื้อหาใหม่ และศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้

4.2.2 สอนเนื้อหา ผู้สอนสอนเนื้อหาสาระที่จำเป็นด้วยวิธีบรรยายและสาธิตประกอบการบรรยาย แล้วให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตามเพื่อให้นักเรียนมีพื้นฐานในการศึกษา

4.2.3 ศึกษาเนื้อหาและฝึกปฏิบัติ นักเรียนศึกษาทบทวนเนื้อหาและฝึกปฏิบัติตาม

4.2.4 สร้างและนำเสนอผลงานกลุ่ม นักเรียนช่วยกันสร้างผลงานกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมาย

4.2.5 วิเคราะห์การทำงานของกลุ่ม นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานกลุ่มและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

4.2.6 ทดสอบย่อยและหาคะแนนพัฒนาการรายบุคคล

4.2.7 ยกย่องและให้รางวัลกลุ่ม

4.2.8 สรุปเนื้อหา ผู้สอนสรุปเนื้อหาสาระของหน่วยการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการสรุปด้วยวิธีการถามแล้วให้นักเรียนตอบ

องค์ประกอบที่ 5 การวัดและประเมินผล

เยลแลนด์ และมาสเตอร์ (Yelland & Masters, 2007) กล่าวว่า การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามแนวคิดการสร้างความรู้ มีลักษณะดังนี้

5.1 การประเมินผลอิสระจากเป้าหมาย (Goal-free Evaluation) เนื่องจากการประเมินกระบวนการเรียนรู้อาจเกิดอคติได้ถ้าล่วงรู้เป้าหมายการเรียนรู้ล่วงหน้า ดังนั้น การประเมินกระบวนการคิดของผู้เรียนตามแนวคิดการสร้างความรู้ การประเมินจะใช้การถามคำถามให้ผู้เรียนอธิบายกระบวนการแก้ปัญหาตามแนวทางที่ได้ตัดสินใจเลือก และให้ผู้เรียนหาเหตุผลสนับสนุนแนวคิดของตนเพื่อยืนยันแนวทางการแก้ปัญหาที่ได้เลือกไว้

5.2 การประเมินแบบปลายเปิด (Open-ended Assessment) เนื่องจากแนวคิดการสร้างความรู้ที่มาจากการสำรวจความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อนำไปสู่การประนีประนอมต่อรองเพื่อลงข้อสรุป ดังนั้น จึงไม่มีคำตอบที่ตายตัว แน่นอน ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว แต่มีทางเลือกได้หลายแนวทางในการบรรลุเป้าหมาย การประเมินจึงเป็นแบบปลายเปิดเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเองหรือไม่

5.3 การประเมินแบบไม่อิงเกณฑ์ นักออกแบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบนิยมการประเมินแบบอิงเกณฑ์ (Criterion-referenced) แต่การประเมินตามแนวคิดการสร้างความรู้ จะเป็นแบบไม่อิงเกณฑ์ แต่ใช้วิธีการประเมินหลายวิธีร่วมกัน

กุลิสรา จิตรชญาวณิช (2562, หน้า 87) ได้อธิบายไว้ว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนรู้นั้นจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง จึงจะสามารถทำให้การจัดการเรียนรู้นั้นประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1) หลักสูตร คือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดไว้อย่างเป็นระบบเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

2) จุดประสงค์ เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการเรียนรู้ เพื่อที่จะสามารถทราบได้ว่าเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้นั้นคืออะไร ควรมีกระบวนการ เนื้อหาสาระ สื่อการเรียนรู้ และวิธีวัดผลประเมินผลอย่างไร

3) การจัดการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้สอนทราบถึงวิธีการในการพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด

4) สื่อการเรียนรู้ เป็นการนำตัวช่วยในการจัดการเรียนรู้มาส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งผู้สอนต้องทราบถึงวิธีการใช้สื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด

5) การวัดผลและประเมินผล ทำให้ทราบว่าผู้เรียนนั้นเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ อีกทั้งยังทำให้ผู้สอนสามารถนำผลการจัดการเรียนรู้นั้นไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ครั้งต่อไปให้ดีขึ้นได้

6) ผู้สอน ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้เกิดขึ้น และนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียน

7) ผู้เรียน ถือเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ เพราะถ้าหากไม่มีผู้เรียน จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้นั้นไม่สมบูรณ์ตามองค์ประกอบ

จากการสังเคราะห์การอธิบายถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้จากนักวิชาการและนักการศึกษาทำให้สามารถสรุปความได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้สามารถทำให้การจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างสมบูรณ์ จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ หลักสูตรหรือหลักแนวคิดในเนื้อหาสาระนั้น จุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระและสื่อการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดผลประเมิน เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนนั้นมีการพัฒนาได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่

2.1.5 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ทำให้ระบบการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด รายละเอียดขององค์ประกอบและขั้นตอนมีความเป็นระบบ โดยการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างแบบจำลอง แนะนำเค้าโครงหรือแบบจำลองที่ได้ไปสร้างหรือทดลองใช้ นำไปใช้ประเมิน ปรับปรุงหรือพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ นักวิชาการด้านการศึกษาได้เสนอเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

วิลเลอร์ (Willer,R.H., 1967) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบมีขั้นตอนในการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไป แต่โดยทั่วไปสามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การสร้างรูปแบบ (Construct) และการหาความตรง (validity) ของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนจะขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ

จอยซ์ และเวลล์ (Joyce & Weil, 2000) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) รูปแบบต้องมีทฤษฎีรองรับ

2) เมื่อสร้างและพัฒนารูปแบบแล้ว ก่อนนำไปใช้ต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีและตรวจสอบคุณภาพในการใช้งานในสถานการณ์จริงและนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ

3) การพัฒนารูปแบบอาจออกแบบให้นำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

4) การพัฒนาแต่ละรูปแบบต้องมีจุดมุ่งหมายหลักเป็นตัวตั้ง และการนำรูปแบบไปใช้ควรเลือกให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของรูปแบบนั้น จึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และยังสามารถนำรูปแบบนั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่นได้หากพิจารณาแล้วว่าเหมาะสม แต่ความสำเร็จอาจลดลง

พัฒนา พรหมณี และคณะ (2560) ได้ศึกษาและให้ขั้นตอนสำคัญในการสร้างและพัฒนารูปแบบไว้ ดังนี้

1) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและข้อค้นพบจากการวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน หรือปัญหาจากเอกสารผลการวิจัย หรือจากการสังเกต สอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) กำหนดหลักการ เป้าหมาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ของรูปแบบให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระเบียบ การกำหนดเป้าหมายของรูปแบบจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเลือกรูปแบบไปใช้ให้ตรงจุดมุ่งหมาย เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสูงสุด

3) กำหนดแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วยรายละเอียดของวิธีการและเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น ใช้ดำเนินงานกับกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย เพื่อให้การใช้รูปแบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

4) การประเมินรูปแบบเป็นการประเมินเพื่อทดสอบความมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้น โดยทั่วไปจะใช้วิธีการต่อไปนี้

4.1) ประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีโดย คณะผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะประเมินความสอดคล้องภายในระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ

4.2) ประเมินความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการ โดยนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริงในลักษณะของการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง

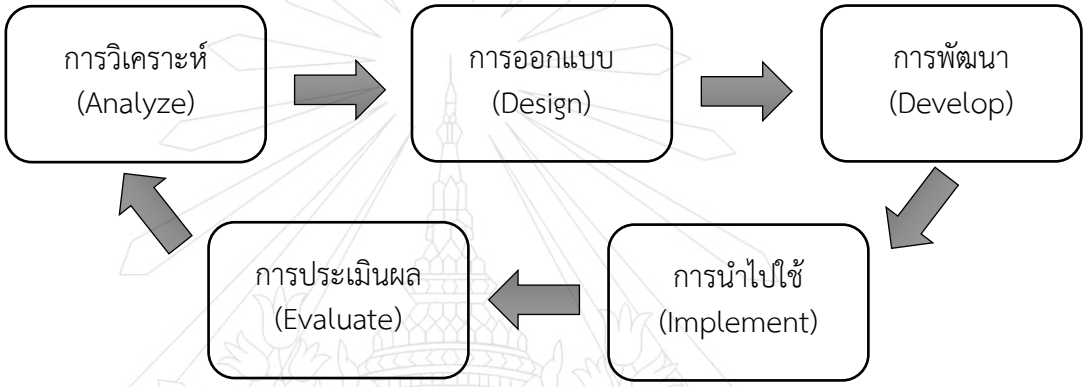
การพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบเมื่อพบข้อบกพร่องแล้วต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปการปรับปรุงรูปแบบ มี 2 ระยะ คือ

(1) ระยะก่อนนำรูปแบบไปทดลอง การปรับปรุงในระยะนี้ จะใช้ผลจากการประเมินความเป็นไปได้เชิงทฤษฎีเป็นข้อมูลในการปรับปรุง

(2) ระยะหลังการนำรูปแบบไปทดลอง การปรับปรุงในระยะนี้ ใช้ข้อมูลจากการทดลองเป็นตัวชี้นำในการปรับปรุงและอาจมีการนำรูปแบบไปทดลองและปรับปรุงซ้ำจนกว่าจะได้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจ

2.1.5.1 รูปแบบแอดดี (ADDIE model)

การออกแบบการเรียนการสอนตามรูปแบบแอดดี (ADDIE model) ประกอบด้วยกิจกรรมในการดำเนินงาน 5 กิจกรรม ได้แก่ การวิเคราะห์ (Analyze) การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Develop) การนำไปใช้ (Implement) และการประเมินผล (Evaluate) ซึ่งมีลักษณะคล้ายกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหา (Analyze) การนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหา (Design) การเตรียมการแก้ปัญหา (Develop) การทดลองการแก้ปัญหา (implement) และประเมินแนวทางการแก้ปัญหาโดยวัดระดับการประสบความสำเร็จ (Evaluate)

แผนภาพที่ 2.1 ADDIE Model

รูปแบบ ADDIE เป็นรูปแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการออกแบบสื่อ วัสดุการเรียนการสอน เช่น การออกแบบชุดการเรียนการสอน การออกแบบบทเรียนแบบโปรแกรม เป็นต้น ตลอดจนนำไปใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนใน ระดับมหภาค คือ ระบบการศึกษาในชุมชน และการออกแบบการเรียนการสอนในระดับห้องเรียนเพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์

1.1) การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรม

1.2) การวิเคราะห์ระบบ สิ่งแวดล้อมและสภาพขององค์กร เพื่อพิจารณาถึงทรัพยากรและอุปสรรคต่าง ๆ

1.3) การศึกษาลักษณะของกลุ่มประชากร

1.4) การวิเคราะห์เป้าหมายและจุดประสงค์ว่าเป็นการเรียนรู้ในลักษณะใด เช่น การเรียนรู้เนื้อหา การเรียนรู้ทักษะ หรือการเรียนรู้ที่เป็นความต้องการเฉพาะ

ขั้นที่ 2 การออกแบบ

2.1) การกำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์ที่สามารถสังเกตและวัดได้

2.2) การจัดลำดับเป้าหมายและจุดประสงค์ให้ง่ายต่อการเรียนและการปฏิบัติ

2.3) การวางแผนการประเมินผลการเรียนรู้และการปฏิบัติ

2.4) การพิจารณากลวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะกับเนื้อหา การจัดกลุ่มการทำกิจกรรมของผู้เรียนในลักษณะต่าง ๆ ในลักษณะกลุ่มและรายบุคคล

2.5) การคัดเลือกสื่อการเรียนการสอน

ขั้นที่ 3 การพัฒนา

3.1) การสร้างสื่อหรือกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอนตามที่ได้ออกแบบไว้

3.2) การทดสอบ (Try Out) สื่อหรือกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอนกับกลุ่มเป้าหมาย

3.3) การปรับปรุงสื่อหรือกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอน

ขั้นที่ 4 การนำไปใช้

4.1) การเผยแพร่สื่อหรือกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอนที่สร้างขึ้น เช่น การติดตั้ง การซ่อมบำรุงสื่อ การจัดอบรมให้ครูรู้วิธีการใช้สื่อหรือกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอนที่สร้างขึ้น การให้คำแนะนำและนิเทศการใช้สื่อหรือกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอน

4.2) การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนให้ครูยอมรับสื่อหรือกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นและนำสื่อไปใช้

ขั้นที่ 5 การประเมิน

5.1) การสร้างเครื่องมือเพื่อประเมินสื่อหรือกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

5.2) การทดสอบ (Try Out) สื่อหรือกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอนและเครื่องมือวัดผลประเมินผลกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อวินิจฉัยผลการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้เรียน และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวในการใช้โปรแกรมการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นเพื่อนำไปปรับปรุงให้สมบูรณ์

5.3) การประเมินภายหลังการนำสื่อหรือกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอนไปใช้กับกลุ่มประชากร

กรณีศึกษาที่ 1 การออกแบบและพัฒนาระบบการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแผน นโยบายการศึกษาและหลักสูตรการศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบและพัฒนาการจัดการเรียนรู้

2. กำหนดปรัชญา นโยบาย วิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับแผน นโยบายการศึกษาและหลักสูตรการศึกษา และจุดเน้นที่โรงเรียนต้องการพัฒนา

3. กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

4. กำหนดเป้าหมายหลักให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

5. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยพิจารณาจากหลักสูตรแกนกลาง

6. ดำเนินการบริหารองค์กรด้านบริหารทั่วไป

7. ดำเนินการบริหารโครงการด้านวิชาการ

8. การจัดการบริการของโรงเรียน

9. พัฒนาสื่อการเรียนการสอน

10. ถ่ายทอดการเรียนการสอน

11. การประเมินและการประกันคุณภาพ

กรณีศึกษาที่ 2 การออกแบบและพัฒนาระบบการเรียนรู้ในชั้นเรียน มีขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ผู้เรียน

2. กำหนดวัตถุประสงค์

3. การวิเคราะห์เนื้อหาและประสบการณ์

4. การกำหนดหรือพัฒนาขั้นตอนการสอน

5. การกำหนดวิธีการสอน

6. การกำกนดสื่อการสอน

7. การกำหนดสภาพแวดล้อม

8. การจัดการเรียนการสอน

9. การกำหนดการประเมิน

2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจตามค่าเป้าหมายที่กำหนดทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ควบคู่ความดี จึงได้กำหนดตัวชี้วัดด้านคุณธรรม จริยธรรม ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทั้ง 8 ประการขึ้น

2.2.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

นักวิชาการและหน่วยงานให้ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 53) ให้ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่า ลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองโลกและพลโลก

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556) ให้ความหมายของ คุณลักษณะไว้ว่า หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะประจำ, พึง หมายถึง ควร, ประสงค์ หมายถึง ต้องการ หรือ มุ่งหมาย ดังนั้นสรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะประจำที่ควรมีตามความมุ่งหมายหรือความต้องการ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2560, หน้า 53) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลกซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ คือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์, ซื่อสัตย์สุจริต, มีวินัย, ใฝ่เรียนรู้, อยู่อย่างพอเพียง, มุ่งมั่นในการทำงาน, รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

นิวัฒน์ สินไชย (2560) สรุปความหมายไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน (Desired characteristics) หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม เป็นสิ่งที่นักเรียนควรยึดถือปฏิบัติเป็นพฤติกรรมที่ดี บุคคลส่วนใหญ่เห็นว่าดีงาม ถูกต้อง เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

จิตตินันท์ ดีหลาย (2561, หน้า 10) สรุปความหมายไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังให้เกิดกับบุคคล ซึ่งจะต้องเป็นพฤติกรรมที่ดีที่สังคมต้องการ

จิตตินันท์ ดีหลาย และวีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย (2561, หน้า 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งมี 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ

ชิดชนก เชิงเชาว์ และ นาอีมะห์ บือราเฮง (2561) ได้สรุปความหมายไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์หมายถึง ลักษณะที่บุคคลควรยึดถือปฏิบัติในสิ่งที่บุคคลส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้อง และเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมตามที่สถานศึกษาและสังคมต้องการทั้งในด้านคุณธรรมจริยธรรม จิตสำนึก และค่านิยมอันดีงาม

ตฤณ น้าวแสง (2561, หน้า 17) สรุปความหมายไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม

จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก บุคลิกลักษณะนิสัยที่ดีงาม สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ฐิตารีย์ กุลวงศ์คเณศ (2562, หน้า 41) สรุปความหมายไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการ ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก และสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

สนธยา สำรวยผล (2562, หน้า 178-191) สรุปความหมายไว้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม บุคลิก ลักษณะนิสัยที่ดีงาม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและพลโลก

จากความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่ดี มีจิตสำนึกและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งค่านิยมที่ดีประกอบด้วย การมีความรักชาติศาสน์กษัตริย์ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง มีความมุ่งมั่นในการทำงาน อนุรักษ์ความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

2.2.2 นิยามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ประการ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำแนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดนิยามของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทั้ง 8 ประการ ไว้ดังนี้

ข้อที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

นิยาม รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติธำรงไว้ซึ่ง ความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนา และเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ข้อที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต

นิยาม ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจและยึดหลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด

ข้อที่ 3 มีวินัย

นิยาม มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

ผู้มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนตามข้อตกลงกฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้

นิยาม ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหา ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง

นิยาม อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ข้อที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน

นิยาม มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ และรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงานด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเพียรพยายาม ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบและมีความภาคภูมิใจในผลงาน

ข้อที่ 7 รักความเป็นไทย

นิยาม รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าร่วมอนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ผู้ที่รักความเป็นไทย คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ชื่นชม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย มีความกตัญญูกตเวที ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม

ข้อที่ 8 มีจิตสาธารณะ

นิยาม มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชนและสังคมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยแรงกาย สติปัญญาลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

2.2.3 ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ในมาตรา 6 และมาตรา 7 เกี่ยวกับความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษานั้นต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้งในกระบวนการจัดการเรียนรู้จะต้องมุ่งไปที่การปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและเคารพสิทธิหน้าที่ เคารพกฎหมาย และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ร่วมกันรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ ริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ในมาตรา 23, 24 และ 26 ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาซึ่งสรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ในสังคม ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทักษะด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการ

ทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับปรับปรุง 2553), 2553)

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นขยายโอกาสทางการศึกษาให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ และสร้างความตระหนักในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีประชาธิปไตย

2.2.4 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

ข้อที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ตารางที่ 2.1 พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
1.1 เป็นพลเมืองดีของชาติ	1.1.1 ยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติและอธิบายความหมายของเพลงชาติได้ถูกต้อง 1.1.2 ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่พลเมืองดีของชาติ 1.1.3 มีความสามัคคี ปรองดอง
1.2 ธำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย	1.2.1 เข้าร่วม ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีปรองดองที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม 1.2.2 หวงแหน ปกป้อง ยกย่องความเป็นชาติไทย
1.3 ศรัทธา ยึดมั่น และปฏิบัติตนตามหลักศาสนา	1.3.1 เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ 1.3.2 ปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาที่ตนนับถือ 1.3.3 เป็นแบบอย่างที่ดีของศาสนิกชน
1.4 เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์	1.4.1 เข้าร่วมและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ 1.4.2 แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ 1.4.3 แสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

สรุปตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ข้อที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มี 4 ประการ คือ 1) เป็นพลเมืองดีของชาติ สังเกตได้จากพฤติกรรมการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี มีความสามัคคีและการแสดงความเคารพต่อธงชาติและเพลงชาติไทย 2) การธำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย สังเกตได้จากการเข้าร่วม ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมที่แสดงถึงความสามัคคียกย่องชาติไทย 3) ศรัทธา ยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักศาสนา สังเกตได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และ 4) เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ สังเกตได้จากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์

ข้อที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต

ตารางที่ 2.2 พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
2.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ	2.1.1 ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง 2.1.2 ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด 2.1.3 ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา
2.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ	2.2.1 ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน 2.2.2 ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง 2.2.3 ไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง

สรุปตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ข้อที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต มี 2 ประการ คือ 1) ประพฤติตนตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ สังเกตได้จากการประพฤติปฏิบัติตนด้วยความถูกต้อง มีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด 2) ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ สังเกตได้จากพฤติกรรมการแสดงออกต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง ไม่แสวงหาผลประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง

ข้อที่ 3 มีวินัย

ตารางที่ 2.3 พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 3 มีวินัย

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
3.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคม	3.1.1 ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น 3.1.2 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันและรับผิดชอบในการทำงาน

สรุปตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ข้อที่ 3 มีวินัย ได้แก่ ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียนและสังคม สังเกตได้จากการปฏิบัติตนตามข้อตกลงของโรงเรียนโดยไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น มีความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา

ข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้

ตารางที่ 2.4 พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
4.1 ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	4.1.1 ตั้งใจเรียน 4.1.2 เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้ 4.1.3 สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ
4.2 แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.2.1 ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนและเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม 4.2.2 บันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบจากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้ 4.2.3 แลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สรุปตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้ มี 2 ประการ คือ 1) ตั้งใจเพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ สังเกตได้จากพฤติกรรมการเอาใจใส่และมีความสนใจในการเรียน 2) แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายและภายนอกโรงเรียนด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ประกอบความรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สังเกตได้จากแบบบันทึกและองค์ความรู้ของผู้เรียนหลังการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

ข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง

ตารางที่ 2.5 พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
5.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม	5.1.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คุ้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
	5.1.2 ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ้มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี 5.1.3 ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล 5.1.4 ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน พร้อมให้อภัยเมื่อผู้อื่นกระทำผิดพลาด
5.2 มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	5.2.1 วางแผนการเรียน การทำงาน และการใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร 5.2.2 รู้เท่าทันการเปลี่ยนเปลี่ยนของสังคมและสภาพแวดล้อม ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สรุปตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง มี 2 ประการ คือ 1) ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม สังเกตได้จากพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรส่วนรวมด้วยความคุ้มค่า รอบคอบ มีเหตุผลและไม่เอาเปรียบผู้อื่น 2) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สังเกตได้จากพฤติกรรมการวางแผนในการทำงานและการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน

ตารางที่ 2.6 พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 7 มุ่งมั่นในการทำงาน

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
6.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่การงาน	6.1.1 เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 6.1.2 ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ 6.1.3 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง
6.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย	6.2.1 ทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน 6.2.2 พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ 6.2.3 ชื่นชมผลงานด้วยความภูมิใจ

สรุปตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ข้อที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน มี 2 ประการ คือ 1) ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่การงาน สังเกตได้จากความตั้งใจและมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงมีการปรับปรุงและพัฒนาการทำงานของตนเอง 2) ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย สังเกตได้จากพฤติกรรมการทุ่มเทและมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จ

ข้อที่ 7 รักความเป็นไทย

ตารางที่ 2.7 พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 7 รักความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
7.1 ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทย และมีความกตัญญูกตเวที	7.1.1 แต่งกายและมีมารยาทงดงามแบบไทย มีสัมมาคารวะ กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ 7.1.2 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย 7.1.3 ชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย
7.2 เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม	7.2.1 ใช้ภาษาไทยและเลขไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม 7.2.2 ชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง
7.3 อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย	7.3.1 นำภูมิปัญญาไทยมาใช้ให้เหมาะสมในวิถีชีวิต 7.3.2 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย 7.3.3 แนะนำ มีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาไทย

สรุปตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ข้อที่ 7 รักความเป็นไทย มี 3 ประการ คือ 1) ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญูกตเวที สังเกตได้จากมารยาทและการแต่งกาย รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีตามวัฒนธรรมและชักชวนผู้อื่นให้เข้าร่วมด้วย 2) เห็นคุณค่าและใช้ภาษาในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สังเกตได้จากการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม 3) อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย สังเกตได้จากการนำภูมิปัญญาไทยมาปรับใช้กับวิถีชีวิตของตนแองได้อย่างเหมาะสม

ข้อที่ 8 มีจิตสาธารณะ

ตารางที่ 2.8 พฤติกรรมบ่งชี้ของตัวชี้วัดข้อที่ 8 มีจิตสาธารณะ

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
8.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน	8.1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ทำงานด้วยความเต็มใจ 8.1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทน 8.1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น
8.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม	8.2.1 ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ 8.2.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม 8.2.3 เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

สรุปตัวชี้วัดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ข้อที่ 8 มีจิตสาธารณะ มี 2 ประการ คือ 1) ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน สังเกตได้จากการช่วยเหลืออาสาให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและไม่หวังผลตอบแทน 2) เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม สังเกตได้จากการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ รักษาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ชุมชนและสังคม

2.3 แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์

ทฤษฎีของเพียเจต์ระบุว่า พัฒนาการทางสติปัญญาเกี่ยวกับการรับรู้กฎเกณฑ์ของเด็กมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ประสาทการรับรู้และการเคลื่อนไหว ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด ขั้นที่ 3 การคิดแบบเป็นรูปธรรม ขั้นที่ 4 การคิดแบบเป็นนามธรรม เมื่อผ่านครบทุกขั้นตอนแล้ว ไม่ว่าจะอายุเท่าไหร่ก็ตาม จะเข้าถึงระดับสติปัญญาของมนุษย์ที่พัฒนาแล้ว (Jean Piaget, 2564)

ขั้นที่ 1 ประสาทการรับรู้และการเคลื่อนไหว (อายุ 0 – 2 ปี)

เป็นขั้นตอนพัฒนาประสาทสัมผัสทั้ง 5 ผ่านประสบการณ์และการเคลื่อนไหว สมองของมนุษย์ต้องการที่จะมองเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รับรส และสัมผัสให้ได้มากที่สุด ขั้นตอนแรก จึงเริ่มจากปฏิกิริยาตอบสนองแบบง่าย ๆ ซึ่งหลังจากนั้นไม่นานก็จะเริ่มพัฒนามาเป็นนิสัย เมื่ออายุถึง 4 เดือน ก็จะเริ่มรับรู้สิ่งรอบตัวนอกเหนือจากร่างกายของตัวเองมากขึ้น และเมื่อโตขึ้นก็จะเริ่มเรียนรู้การตั้งใจ

ทำบางสิ่งบางอย่างด้วยตัวเอง ในแง่คิดของเพียเจต์ ก้าวสำคัญของการพัฒนาหน่วยความทรงจำ ก็คือ การรับรู้ความคงอยู่ของวัตถุ เมื่อเด็กเห็นคุณแม่ยกตุ๊กตาหมีขึ้นมาแล้วซ่อนมันไว้ข้างหลัง ก็จะคิดว่ามันหายไป แต่เมื่อโตขึ้นก็จะเข้าใจได้ว่าตุ๊กตาหมีตัวนั้นยังคงอยู่ แม้จะมองไม่เห็นมันก็ตาม

เด็กจะเริ่มสงสัยในทุกสิ่งทุกอย่าง อยากดมกลิ่นดอกไม้ อยากชิมอาหาร อยากฟังเสียง และพูดคุยกับคนแปลกหน้า เพื่อที่จะสำรวจได้มากขึ้น เริ่มขยับตัว เริ่มเรียนรู้ที่จะนั่ง คลาน ยืน เดิน และอาจเริ่มวิ่ง การเคลื่อนไหวร่างกายที่มากขึ้นจึงนำไปสู่การพัฒนาทางปัญญา แต่ก็ยังคงมุ่งเน้นที่ตัวเองอยู่ ซึ่งหมายความว่าเด็กจะสามารถมองโลกใบนี้แค่จากมุมมองของตัวเองได้เท่านั้น

ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (อายุ 2 – 7 ปี)

ความคิดของเด็กยังคงถูกจัดประเภทตามสัญลักษณ์และความคิดโดยสัญชาตญาณอยู่ มีจินตนาการที่เปี่ยมล้นและเชื่อว่าวัตถุต่าง ๆ นั้นมีชีวิต เพราะยังไม่สามารถแยกแยะอะไรที่เฉพาะเจาะจงได้ ดังนั้นเพียเจต์จึงเรียกขั้นตอนนี้ว่า ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด เด็กเรียนรู้ที่จะพูดและเข้าใจว่าคำศัพท์ รูปภาพ และท่าทางนั้นเป็นสัญลักษณ์สำหรับบางสิ่งบางอย่าง เมื่อวาดรูปครอบครัวจะไม่เป็นกังวลว่าจะต้องวาดให้ถูกสัดส่วน แต่จะวาดจากสัญลักษณ์ที่มองเห็นเท่านั้น ชอบที่จะเล่นเหตุการณ์สมมติ เพราะทำให้ได้เรียนรู้และทดลองสิ่งใหม่ ๆ อีกมากมาย

เมื่ออายุราว 4 ขวบ เด็กส่วนมากจะเริ่มมีข้อสงสัยและถามคำถาม อยากรู้อยากเห็นทุกอย่าง เรียกได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้เหตุผล เพียเจต์เรียกวัยนี้ว่า วัยแห่ง ‘สัญชาตญาณ’ เพราะในขณะที่ตระหนักได้ว่าตนเองมีความรู้มากมาย แต่กลับไม่รู้ว่าได้ความรู้นั้นมาอย่างไร ความคิดในขั้นตอนนี้ยังคงมีตัวเองเป็นศูนย์กลางอยู่ เพราะคิดว่าทุกคนเห็นโลกใบนี้เหมือนอย่างที่ตนเองเห็น และยังไม่เข้าใจว่าคนอื่นมองโลกใบนี้แตกต่างไปจากตนเอง

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการคิดแบบเป็นรูปธรรม (อายุ 7 – 11 ปี)

เป็นช่วงวัยที่จะค้นพบเหตุผลเชิงตรรกะและเริ่มพัฒนาความคิดแบบเป็นรูปธรรมขึ้น เช่น การเรียงวัตถุในลำดับที่แน่นอน ตัวอย่างหนึ่งก็คือ การใช้เหตุผลแบบอุปนัย ซึ่งแปลว่า หากเห็นใครคนหนึ่งกำลังกินคุกกี้ ก็จะสามารถหาข้อสรุปแบบคร่าว ๆ ในการกระทำนั้นได้ และถึงตอนนี้ก็จะสามารถเข้าใจแนวคิดของ ‘การอนุรักษ์’ ได้แล้ว เด็กจะเข้าใจว่า ถ้าหากเทน้ำส้มจากแก้วหนึ่งสู่อีกแก้วหนึ่งที่มีรูปทรงสูงกว่า ปริมาณของน้ำส้มนั้นจะยังเท่าเดิม ในขณะที่น้องสาวก็จะเลือกแก้วที่สูงกว่าเพราะคิดว่าจะได้น้ำส้มเยอะกว่า ด้วยหลักการเดียวกันนั้น หาก 3 + 5 = 8 และ 8 – 3 ก็จะต้องเท่ากับ 5

สมองเรียนรู้ที่จะจัดเรียงความติดต่าง ๆ เพื่อจำแนกและสร้างความคิดเป็นรูปธรรมขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น ตอนนี้สามารถรับรู้ได้ว่าการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะย้อนกลับได้โดยการทำสิ่งตรงข้าม พอได้รู้สึกตื่นตาตื่นใจกับวิธีการคิดที่ค้นพบใหม่นี้แล้ว ก็จะสามารถนำแนวคิดนี้ไปใช้ได้เมื่อพูดคุยกับคนอื่นตอนทำกิจกรรม และเมื่อเริ่มเรียนการเขียนที่โรงเรียน การประยุกต์ใช้นี้ จะช่วยทำให้รู้จัก

ตนเองมากขึ้น รับรู้และเข้าใจว่าความคิดและความรู้สึกเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่เหมือนกันทุกคน เริ่มเรียนรู้ที่จะเอาใจเขามาใส่ใจเรามากขึ้น

ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติการคิดแบบเป็นนามธรรม (อายุ 12 ปีขึ้นไป)

เมื่อเริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น จะเริ่มคิดแบบเป็นนามธรรมได้แล้ว สามารถคิดอย่างมีเหตุผลมากขึ้นเกี่ยวกับแนวความคิดที่เป็นนามธรรมและเหตุการณ์แนวสมมติได้ ความสามารถทางปัญญาที่สูงขึ้น ทำให้เข้าใจแนวคิดแบบที่ไม่สามารถจับต้องได้มากขึ้น เช่น ความสำเร็จและความล้มเหลว ความรู้สึกรักและความรู้สึกเกลียด เริ่มเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้นเกี่ยวกับตัวตนและศีลธรรมของตนเอง และพอจะเริ่มเรียนรู้แล้วว่าทำไมคนอื่นถึงทำในสิ่งที่เขาทำ การเข้าใจนี้ทำให้สามารถเห็นอกเห็นใจผู้อื่นได้มากขึ้น สมองสามารถให้เหตุผลแบบนิรนัยได้ ซึ่งแปลว่า สามารถเทียบข้อมูลสองอย่างและนำไปสู่ข้อสรุปแบบมีเหตุผลได้ ทักษะใหม่นี้ทำให้วางแผนและจัดลำดับความสำคัญในชีวิตของตัวเอง ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงได้ ตั้งปรัชญาของตนเองและคิดคำนึงเกี่ยวกับความคิดของตนเองได้ การรับรู้ตัวตนของตัวเองนั้นจะเริ่มทำให้เด็กให้ความสำคัญกับความคิดของตัวเองมากขึ้น และบางคนก็อาจจะเริ่มจินตนาการว่ามีผู้ชมกำลังจับตามองตัว เองอยู่ตลอดเวลา เพียเจต์เชื่อในการเรียนรู้ไปชั่วชีวิต และมั่นใจเสมอว่าขั้นปฏิบัติการคิดแบบเป็นนามธรรมนั้นคือขั้นสุดท้ายของการพัฒนาทางสติปัญญา

2.3.2 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์คิดค้นโดย Sigmund Freud (1856 – 1939) ซึ่งเป็นจิตแพทย์ชาวเวียนนีส ทฤษฎีของเขาได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากในยุคนั้น มีแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาด้านจิตใจที่พัฒนาตามมาอีกมากมาย แม้ในปัจจุบันความสำคัญของทฤษฎีจิตวิเคราะห์จะมีบทบาทลดลง ทฤษฎีด้านชีวภาพและการรักษาด้วยยามีบทบาทมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นที่ยอมรับกันว่า ทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นส่วนที่ช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของจิตใจได้เป็นอย่างดี ทฤษฎีพื้นฐานจิตใจของคนเราสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับตามการรับรู้ (สำนักพิมพ์หกเหลี่ยม, 2562) ได้แก่

1) จิตสำนึก (The conscious) เป็นส่วนของจิตใจที่คนเรารู้สึกนึกคิดอยู่ในแต่ละขณะ

2) จิตก่อนสำนึก (The preconscious) เป็นส่วนของจิตใจที่ตามปกติแล้วเราไม่ได้ตระหนักถึง แต่หากใช้ความตั้งใจก็จะขึ้นมาสู่จิตสำนึกได้ เช่น การพยายามนึกถึงเหตุการณ์บางอย่างในอดีต

3) จิตไร้สำนึก (The unconscious) เป็นความรู้สึกนึกคิด หรือความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของจิตใจ ตามปกติไม่อาจขึ้นมาในระดับจิตสำนึกได้ อาจแสดงออกมาในความฝันหรือแสดงเป็นอาการต่าง ๆ ของผู้ป่วย ซึ่งจะเบี่ยงเบนไปจากความคิดหรือความต้องการดั้งเดิม

ฟรอยด์ ยังแบ่งกระบวนการคิดออกเป็น 2 ลักษณะ

1) Secondary Process เป็นกระบวนการคิดที่เราคุ้นเคยและใช้กันอยู่ในระดับจิตสำนึก และจิตก่อนสำนึกมีกระบวนการคิดเช่นนี้ เป็นการคิดที่ยึดเหตุผล มองสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง (Reality Principle) เช่น มนุษย์บางครั้งมีสมหวัง บางครั้งมีผิดหวัง หรือมีสิ่งที่ต้องการบางอย่างที่ต้องใช้การรอคอย

2) Primary Process เป็นกระบวนการคิดในระดับจิตไร้สำนึก วิธีคิดเป็นแบบเด็ก ๆ ไม่มีเหตุผล ไม่สนใจในเรื่องของเวลาและสถานที่ สิ่งที่ต้องการ คือ ความสุข ความสมหวัง ซึ่งหากต้องการ ก็จะต้องได้รับการตอบสนองทันทีจึงจะพอใจ โดยไม่ได้คำนึงว่าผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร (Pleasure Principle) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ได้แก่ การฝัน ซึ่งเหตุการณ์ทุกอย่างสามารถเกิดขึ้นได้ สิ่งที่อยู่ต่างมิติ ต่างเวลา สามารถมาอยู่ด้วยกันได้ หากนึกถึงสิ่งใดก็จะได้สิ่งนั้น

นอกจากนี้ ฟรอยด์ ยังได้ศึกษาถึงโครงสร้างทางจิตพบว่าโครงสร้างทางจิตประกอบด้วย อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซุปเปอร์อีโก้ (Superego)

1) อิด (Id) หมายถึง ตัณหาหรือความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นสิ่งที่ยังไม่ได้ขัดเกลา ซึ่งทำให้มนุษย์ทำทุกอย่างเพื่อความพึงพอใจของตนเองหรือทำตามหลักของความพอใจ (Pleasure principle) เปรียบเหมือนสันดานดิบของมนุษย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น สัญชาติญาณแห่งการมีชีวิต (Life instinct) เช่น ความต้องการอาหาร กับสัญชาติญาณแห่งความตาย (Death instinct) เช่น ความก้าวร้าว หรือการทำอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามความพอใจของเขาเป็นใหญ่ ไม่คำนึงถึงค่านิยมของสังคมและความพอใจของบุคคลอื่น จึงมักเป็นพฤติกรรมที่ได้รับการประณามว่ามีบุคลิกภาพไม่ดี หรือไม่เหมาะสม

2) อีโก้ (Ego) หมายถึง ส่วนที่ควบคุมพฤติกรรมที่เกิดจากความต้องการของ Id โดยอาศัยกฎเกณฑ์ ทางสังคม และหลักแห่งความจริง (Reality principle) มาช่วยในการตัดสินใจ ไม่ใช่แสดงออกตามความพอใจของตนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องคิดแสดงออกอย่างมีเหตุผลด้วย นั่นคือบุคคลจะแสดงพฤติกรรม โดยมีเหตุและผลที่เหมาะสมกับกาลเทศะในสังคม จึงเป็นบุคลิกภาพที่ได้รับการยอมรับมากในสังคม ในคนปรกติที่สามารถปรับตัวอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ฟรอยด์เชื่อว่าเป็นเพราะมีโครงสร้างส่วนนี้แข็งแรง

3) ซุปเปอร์อีโก้ (Superego) หมายถึง มโนธรรมหรือจิตส่วนที่ได้รับการพัฒนาจากประสบการณ์ การอบรมสั่งสอน โดยอาศัยหลักของศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และค่านิยมต่าง ๆ ในสังคมนั้น Superego จะเป็นตัวบังคับและควบคุมความคิดให้แสดงออกในลักษณะที่เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยยึดหลักค่านิยมของสังคม (Value principle) ที่ตัดสินว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีในสังคม กล่าวคือบุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามขอบเขตที่สังคมวางไว้ แต่บางครั้งอาจไม่เหมาะสม เช่น เมื่อถูกยุงกัดเต็มแขน - ขา ก็ไม่ยอมตบยุงเพราะกลัวบาป เป็นต้น

ฟรอยด์ มีความเชื่อว่า บุคลิกภาพของผู้ใหญ่ที่แตกต่างกัน เนื่องมาจากประสบการณ์ของแต่ละคนเมื่อเวลาอยู่ในวัยเด็ก และขึ้นอยู่กับว่าเด็กแต่ละคนแก้ปัญหาของความขัดแย้งของแต่ละวัยอย่างไร โดย 5 ปีแรกของชีวิตจะมีความสำคัญมาก ฟรอยด์ ได้แบ่งจิตของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ คือ จิตสำนึก (Conscious) จิตก่อนสำนึก (Pre-conscious) และจิตไร้สำนึก (Unconscious) นอกจากนี้ฟรอยด์ยังได้กล่าวว่ามนุษย์มีสัญชาตญาณติดตัวมาแต่กำเนิด และได้แบ่งสัญชาตญาณออกเป็น 2 ชนิด คือ สัญชาตญาณเพื่อการดำรงชีพ (Life Instinct) และสัญชาตญาณเพื่อความตาย (Death Instinct) สัญชาตญาณบางอย่างจะถูกเก็บกดไว้ในจิตไร้สำนึก ได้ตั้งสมมติฐานว่า มนุษย์เรามีพลังงานอยู่ในตัวตั้งแต่เกิดเรียกพลังงานนี้ว่า "Libido" เป็นพลังงานที่ทำให้คนเราอยากมีชีตอยู่ อยากสร้างสรรค์และอยากมีความรัก มีแรงขับทางด้านเพศหรือกามารมณ์ (Sex) เพื่อจุดเป้าหมายคือความสุขและความพึงพอใจ (Pleasure) โดยมีส่วนต่าง ๆ ของร่างกายที่ไวต่อความรู้สึกและได้เรียกส่วนนี้ว่า Erogenous Zones แบ่งออกเป็นส่วนต่าง ๆ ดังนี้ Superego แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) Ego – ideal คือ อุดมคติเป็นแนวคิดของผู้ใหญ่ในสังคมที่สอนไว้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควร อะไรเป็นสิ่งไม่ควร และเมื่อประพฤติตามแล้วจะเป็นที่นิยมชมชอบของผู้ใหญ่ในสังคม

2) Conscience คือ มโนธรรม ได้แก่ ความรู้สึกว่าอะไรดีควรทำ อะไรชั่วควรละเว้น ในขั้นนี้เด็กจะพัฒนาจากการที่เคยกระทำผิดอยู่ในใจ เช่น ผู้ใหญ่สอนให้เกลียดชังความสกปรก ถ้าเราไปนิยมก็จะได้รับโทษ เราจึงเว้นเสีย บุคคลในระดับนี้จะเคร่งต่อหลักศีลธรรมเป็นอันมาก เป็นส่วนสำคัญที่ป้องกันการกระทำความผิด

กลไกทางจิต (Defense Mechanism)

กลไกทางจิตส่วนใหญ่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระดับจิตไร้สำนึก ซึ่งคนจะไม่ตระหนักถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ดังใน displacement คนจะแสดงความฉุนเฉียวกับคนงานที่บ้าน เนื่องจากรู้สึกว่า คนงานชักช้า ไม่เป็นที่น่าพอใจโดยที่ไม่ทราบว่า ตามความจริงแล้วเป็นผลมาจากการที่ตนไม่พอใจหัวหน้างาน แต่ไม่สามารถแสดงออกได้ จึงต้องแสดงพฤติกรรมดังกล่าวกับลูกน้องแทน

ในส่วนของกลไกทางจิต ไม่จัดว่าเป็นสิ่งที่ผิดปกติ เนื่องจากเป็นการปรับตัวของ อีโก้ เพื่อให้จิตใจกลับสู่สภาพสมดุลเดิม หากแต่บุคคลนั้นมีการใช้กลไกทางจิตแบบเดิม ๆ อยู่เสมอ ไม่ยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ หรือมีการใช้กลไกทางจิตที่ไม่เหมาะสมกับวัยหรือสถานการณ์บ่อยครั้ง ก็อาจทำให้เกิดปัญหาจิตพยาธิสภาพในบุคคลนั้นได้ในเวลาต่อมา

ฟรอยด์ กล่าวว่า พัฒนาการทางบุคลิกภาพมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะขั้นวัยทารก วัยเด็ก และวัยรุ่น ระบบทั้งสามจะทำงานประสานกันดีขึ้นเนื่องจากเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือโลกภายนอกมากขึ้น ยิ่งโตขึ้น Ego ก็จะยิ่งแข็งแกร่งขึ้น และสามารถที่จะควบคุม Id ได้มากขึ้น องค์ประกอบที่มีส่วนในพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่ฟรอยด์ได้กล่าวไว้ มีดังนี้

(1) วุฒิภาวะ หมายถึง ขั้นพัฒนาการตามวัย

(2) ความคับข้องใจที่เกิดจากความสมหวังไม่สมหวัง เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก

(3) ความคับข้องใจ เนื่องมาจากความขัดแย้งภายใน

(4) ความไม่พร้อมของตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย เชาว์ปัญญา การขาดประสบการณ์

(5) ความวิตกกังวล เนื่องมาจากความกลัวหรือความไม่กล้าของตน

ฟรอยด์ เชื่ออีกว่า ความคับข้องใจเป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาการทางบุคลิกภาพ แต่ต้องมีปริมาณพอเหมาะที่จะช่วยพัฒนา Ego ถ้ามีความคับข้องใจมากเกินไป จะเกิดปัญหาทำให้เกิดกลไกในการป้องกันตัว (Defense Mechanism) ซึ่งเป็นวิธีการปรับตัวในระดับจิตไร้สำนึก โดยฟรอยด์และแอนนา ฟรอยด์ (บุตรสาว) ได้แบ่งประเภทกลไกการป้องกันตัว ดังนี้

1) การเก็บกด (Repression) หมายถึง การเก็บกดความรู้สึกไม่สบายใจหรือความรู้สึกผิดหวัง ความคับข้องใจไว้ในจิตใต้สำนึก

2) การป้ายความผิดให้แก่ผู้อื่น (Projection) หมายถึง การลดความวิตกกังวล การป้ายความผิดให้แก่ผู้อื่น

3) การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalization) หมายถึง การปรับคัวโดยการหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง โดยให้คำอธิบายที่เป็นที่ยอมรับสำหรับคนอื่น

4) การถดถอย (Regression) หมายถึง การหนีกลับไปอยู่ในสภาพอดีตที่เคยทำให้ตนมีความสุข

5) การแสดงปฏิกิริยาตรงข้ามกับความปรารถนาที่แท้จริง (Reaction Formation) หมายถึง กลไกป้องกันตน โดยการทุ่มเทในการแสดงพฤติกรรมตรงข้ามกับความรู้สึกของตนเองที่ตนเองคิดว่าเป็นสิ่งที่สังคมอาจจะไม่ยอมรับ

6) การสร้างวิมานในอากาศหรือการฝันกลางวัน (Fantasy หรือ Day dreaming) กลไกป้องกันตัวประเภทนี้เป็นการสร้างจินตนาการหรือมโนภาพเกี่ยวกับสิ่งที่ตนมีความต้องการ แต่เป็นไปไม่ได้

7) การแยกตัว (Isolation) หมายถึง การแยกตนให้พ้นจากสถานการณ์ที่นำความคับข้องใจมาให้ โดยการแยกตนออกไปอยู่ตามลำพัง

8) การหาสิ่งมาแทนที่ (Displacement) เป็นการระบายอารมณ์โกรธหรือคับข้องใจต่อคนหรือสิ่งของที่ไม่ได้เป็นต้นเหตุของความคับข้องใจ

9) การเลียนแบบ (Identification) หมายถึง การปรับตัวโดยการเลียนแบบบุคคลที่ตนนิยมยกย่อง

2.3.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

อัลเบิร์ต บันดูรา (Albert Bandura) กล่าวว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม หรือ Social Learning Theory เป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดมาจากการเรียนรู้จากผู้อื่น โดยได้รับประสบการณ์จากการ

ฟัง ดู อ่านงานผู้อื่นมากกว่าทำด้วยตนเอง (Vicariousness) ซึ่งอาจเป็นการรับเอา (Adopting) พฤติกรรมของผู้อื่นเป็นแบบแผนในการกำหนดพฤติกรรมตนเอง อาจเกิดจากการสังเกต พบเห็นอยู่เป็นประจำ และอาจมีแรงจูงใจ ความประทับใจที่แตกต่างกันในกลุ่มผู้รับเอาแบบแผนพฤติกรรมมาใช้เป็นแบบอย่างหรือเป็นต้นแบบการสร้างแบบแผนของตนเองขึ้น

การเรียนรู้ทางสังคมจึงเป็นกระบวนการเผยแพร่ความรู้ ความคิด พฤติกรรม หรือแม้แต่วัตถุสิ่งของ เทคนิควิธีการ เครื่องมือและเทคโนโลยีต่าง ๆ ในสังคมที่มีระบบสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม การถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ ความคิด และมีการใช้สื่อรวมทั้งกระบวนการสื่อสารในสังคม โดยเฉพาะในปัจจุบันมีเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการสร้างให้เกิดเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ การสร้างเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลจึงเกิดขึ้นได้ง่าย มีการเรียนรู้ทางสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีกระบวนการของการเรียนรู้แยกย่อย ๆ ได้เป็น 4 กระบวนการ ดังนี้

1) กระบวนการสร้างความสนใจ ในขั้นนี้การสร้างความโดดเด่น (Salience) ให้เกิดความแพร่หลาย (Prevalence) กระทบกับภาวะของการรับรู้และกระบวนการทางปัญญาที่สามารถเข้าใจ (Cognitive Capabilities) กระตุ้นความรู้สึกอยากรู้อยากเห็น จนทำให้เกิดความพึงพอใจ อิทธิพลของสื่อสมัยใหม่สามารถสร้างความสนใจและเข้าถึงผู้คนส่วนมากได้อย่างง่ายและรวดเร็ว

2) กระบวนการสร้างความคงทน เป็นส่วนสำคัญที่ต้องออกแบบสถานการณ์ของการเรียนให้สามารถคงทนได้ดี ทั้งนี้อาจใช้กระบวนการทำให้เกิดภาวะ “สะดุดในกระบวนการทางปัญญา” หรือ Cognitive Disfluency รวมทั้งการย้ำเตือน การใช้สัญลักษณ์ และวาทกรรมที่โดนใจ รวมทั้งอาจสร้างหรือทำสิ่งที่แปลกใหม่ ล่อแหลม ท้าทายต่อความถูกต้องเชิงวัฒนธรรมและกฎหมาย เพื่อสร้างความคงทนในการจดจำสิ่งที่ได้รับรู้มาจากกระบวนการสร้างความสนใจ

3) กระบวนการแสดงออกเป็นผลิตภาพ เป็นกระบวนการเชื่อมโยงและถ่ายโอนของกระบวนการทางปัญญามาสู่พฤติกรรม สังเกตได้จากพฤติกรรมการแสดงออกทั้งการพูดและการกระทำ ซึ่งไม่เพียงแต่การเลียนแบบของการได้รับรู้หรือเรียนรู้มาเท่านั้น ยังเป็นกระบวนการที่สร้างแบบแผนพฤติกรรมใหม่ที่มีแบบแผนเฉพาะแห่งตนขึ้นมาด้วย

4) กระบวนการสร้างแรงจูงใจเป็นแบบอย่าง ในกระบวนการนี้เป็นการยืนยันและรับเอาแบบแผนแห่งตนเข้ามาเป็นบุคลิกภาพของตน ในขั้นนี้อาจมีการให้รางวัลตนเอง หรือสนับสนุนการกระทำของตนเอง รวมทั้งเผยแพร่แบบอย่างของตนสู่ผู้อื่นให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมขึ้นต่อ ๆ ไป เมื่อมีความเข้าใจตรงกันในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมแล้ว สามารถนำหลักการและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคม ด้วยการออกกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อใช้สำหรับการควบคุม ส่งเสริม ป้องกัน กระบวนการเรียนรู้

ทางสังคม และกำหนดมาตรการหรือแนวทางให้สังคมได้เรียนรู้ในทิศทางที่เหมาะสมสร้างความสงบสุขในสังคมได้

นอกจากนั้นความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมยังสามารถอธิบาย วิเคราะห์สาเหตุต่าง ๆ ของปรากฏการณ์ในสังคมตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม หรือ Social Learning Theory เพื่อสร้างความเข้าใจและนำไปสู่การแก้ไขที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่เป็นการสร้าง หรือซ้ำเติมปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลดลงหรือหมดไปได้

การเรียนรู้ทางสังคม มีความเกี่ยวข้องกับสังคมแห่งการเรียนรู้ เพราะสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นสังคมที่รู้จักปรับตัวอย่างเหมาะสมและไม่มีความผิดพลาดเกิดขึ้นอย่างซ้ำ ๆ ถ้าความผิดพลาดเกิดขึ้นอย่างซ้ำ ๆ หรือที่เรียกว่าประวัติศาสตร์ซ้ำรอยนั้น ไม่เป็นที่ปรารถนาของสังคม แต่ยังคงมีปรากฏให้ได้พบเห็นอยู่เป็นประจำ การทำให้ยอมรับความผิดพลาดซ้ำแล้วซ้ำอีกไม่ควรเป็นวิธีการที่น่าส่งเสริม

การพัฒนาสังคมเพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ผู้รับผิดชอบจึงควรนำเอา (Adopting) กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และการใช้อำนาจในระดับชาติ ได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการที่เป็นอำนาจรูปนัย รวมทั้งอำนาจอรูปนัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมอีกมาก

ในระดับองค์กรต่าง ๆ รวมทั้งในสถาบันการศึกษา ซึ่งมีอำนาจและการใช้อำนาจในรูปแบบเดียวกับระดับชาติเช่นกัน เพียงแต่ขอบเขตอำนาจนั้นแคบกว่าและเรียกชื่ออำนาจแตกต่างกันเท่านั้น กระบวนการต่าง ๆ ของการเรียนรู้ทางสังคมยังประกอบด้วยกระบวนการย่อยที่ซับซ้อนอีกมาก ผู้ที่สนใจและมีหน้าที่รับผิดชอบจึงควรหันมาให้ความสนใจกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเพื่อนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

2.4 การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.4.1 เกณฑ์การวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

เกณฑ์ในการวัดและประเมินผลทางด้านพฤติกรรมตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สามารถจำแนกเป็นตารางให้คะแนนออกเป็นรายข้อของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทั้ง 8 ประการ ดังนี้

ข้อที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ตารางที่ 2.9 เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 1 (ใช้ข้อมูลจริงจากกิจกรรมหน้าเสาธง)

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
ตามข้อ 1.1 – 1.4	ไม่เข้าร่วมกิจกรรมหน้า เสาธง หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่ำกว่าร้อยละ 50	เข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง ร้อยละ 50 - 59	เข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง ร้อยละ 60 - 79	เข้าร่วมกิจกรรมหน้าเสาธง ร้อยละ 80 ขึ้นไป

ข้อที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต

ตารางที่ 2.10 เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 2 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน)

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
ตามข้อ 2.1 – 2.2	- ไม่ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง - มีพฤติกรรมนำสิ่งของและผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง	- ให้ข้อมูลที่ถูก ต้องและเป็นจริง - ไม่นำสิ่งของและผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง	- ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง - ไม่นำสิ่งของและผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง - ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง	- ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง - ไม่นำสิ่งของและผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง - ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความซื่อสัตย์

ข้อที่ 3 มีวินัย

ตารางที่ 2.11 เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 3 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน)

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
ตามข้อ 3.1	ไม่ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน และไม่ตรงต่อเวลา	ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรม	ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมและรับผิดชอบในการทำงาน	- ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียนและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น - ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมและรับผิดชอบในการทำงาน

ข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้

ตารางที่ 2.12 เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 4 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน)

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
ตามข้อ 4.1 – 4.2	ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้	เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นบางครั้ง	เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ บ่อยครั้ง	เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจเรียน เอาใจใส่ในการเรียน และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเป็นประจำ

ข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง

ตารางที่ 2.13 เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 5 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน)

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
ตามข้อ 5.1 – 5.2	- ใช้เงินและของใช้ส่วนตัวและส่วนรวมอย่างไม่ประหยัด - ไม่มีการวางแผนการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวัน	- ใช้ทรัพย์สินของตนเองและทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ้มค่า เก็บรักษาดูแลอย่างดี	- ใช้ทรัพย์สินของตนเองและทรัพยากรของส่วน รวมอย่างประหยัด คุ้มค่า เก็บรักษาดูแลอย่างดี ไม่เอาเปรียบผู้อื่น - ใช้ความรู้ข้อมูลข่าวสารในการวางแผนการเรียน และการทำงาน	- ใช้ทรัพย์สินของตนเองและทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ้มค่า เก็บรักษาดูแลอย่างดี ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน - ใช้ความรู้ข้อมูลข่าวสารในการวางแผนการเรียน การทำงาน และใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน

ตารางที่ 2.14 เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 6 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน)

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
ตามข้อ 6.1 – 6.2	ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงาน	- ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ	- ตั้งใจรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีการปรับปรุงพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น	- ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ มีการปรับปรุงพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้นภายในเวลาที่กำหนด

ข้อที่ 7 รักความเป็นไทย

ตารางที่ 2.15 เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 7 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตตามสภาพจริงของครูผู้สอน)

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
ตามข้อ 7.1 – 7.3	ไม่มีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์	- มีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์ - ใช้ภาษาไทย เลขไทยในการสื่อสารได้ถูกต้อง	- มีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์ - ปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทแบบไทย - ใช้ภาษาไทย เลขไทยในการสื่อสารได้ถูกต้อง - เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย	- มีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์ ปฏิบัติตนเป็น ผู้มีมารยาทแบบไทย - ใช้ภาษาไทย เลขไทยในการสื่อสารได้ถูกต้อง - เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยและมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาไทย

ข้อที่ 8 มีจิตสาธารณะ

ตารางที่ 2.16 เกณฑ์การให้คะแนน ข้อ 8 (ใช้ข้อมูลจากการสังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรม)

พฤติกรรมบ่งชี้	ไม่ผ่าน (0)	ผ่าน (1)	ดี (2)	ดีเยี่ยม (3)
ตามข้อ 8.1 – 8.2	เข้าร่วมกิจกรรมการดูแลรักษาเขตพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบต่ำกว่าร้อยละ 50	เข้าร่วมกิจกรรมการดูแลรักษา เขตพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบร้อยละ 50 - 59	เข้าร่วมกิจกรรมการดูแลรักษา เขตพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบร้อยละ 60 - 79	เข้าร่วมกิจกรรมการดูแลรักษาเขตพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบร้อยละ 80 ขึ้นไป

จากตารางเกณฑ์ในการพิจารณาระดับพฤติกรรมทั้ง 8 ด้าน ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นการวัดระดับพฤติกรรมบ่งชี้ของผู้เรียนจากการสังเกตของผู้สอน ซึ่งมีระดับในการประเมินผลทั้งสิ้น 4 ระดับจากน้อยไปมาก คือ ไม่ผ่าน (0 คะแนน), ผ่าน (1 คะแนน), ดี (2 คะแนน) และดีเยี่ยม (3 คะแนน) โดยการประเมินมาจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนตั้งแต่การเข้าร่วม

กิจกรรมหน้าเสาธง การปฏิบัติตนตามข้อตกลงในและนอกห้องเรียน การแสดงออกหรือการปฏิบัติต่อผู้อื่น รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

2.4.2 การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน จะต้องประเมินคุณลักษณะทั้ง 8 ข้อ ตามสภาพจริงตามบริบทงานของสถานศึกษาเป็นหลัก ตามตัวชี้วัดของแต่ละข้อ

การให้และกรอกคะแนนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของแต่ละข้อตามตัวชี้วัด ให้กรอกเป็นตัวเลข ระดับ 0, 1, 2 และ 3 ซึ่งตัวเลขมีความหมาย ดังนี้

ระดับคุณภาพ 3 หมายถึง ระดับดีเยี่ยม
ระดับคุณภาพ 2 หมายถึง ระดับดี
ระดับคุณภาพ 1 หมายถึง ระดับผ่าน
ระดับคุณภาพ 0 หมายถึง ระดับไม่ผ่าน

สรุปคะแนนผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้ง 8 ข้อ เป็นคะแนนเฉลี่ย และใช้เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนรายบุคคล ดังนี้

คะแนน 19 - 24	หมายถึง	ระดับคุณภาพ	ดีเยี่ยม	(3)
คะแนน 13 - 18	หมายถึง	ระดับคุณภาพ	ดี	(2)
คะแนน 7 - 12	หมายถึง	ระดับคุณภาพ	ผ่าน	(1)
คะแนน 0 - 6	หมายถึง	ระดับคุณภาพ	ไม่ผ่าน	(0)

นักเรียนต้องได้รับการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับ 1 ขึ้นไปทุกข้อจึงจะอนุมัติให้ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้

2.5 หลักธรรม อิทธิบาท 4

2.5.1 ความหมายของอิทธิบาท 4

พระไตรปิฎก เล่มที่ 35 ให้ความหมายคำว่า อิทธิ ได้แก่ ความสำเร็จด้วยดี ความถูกต้อง ความกระทำให้แจ้ง ความเข้าถึงซึ่งธรรมเหล่านั้น ส่วนคำว่า อิทธิบาท ได้แก่ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ ของบุคคลผู้บรรลุธรรมเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีผู้รู้และนักวิจัยให้ความหมายของ อิทธิบาท 4 ไว้ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2549) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท 4 ไว้ดังนี้ อิทธิบาท 4 คือ บทของพระธรรมเช่นว่าจะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่า อิทธิบาท นี้ต้องมี และมีได้โดยไม่รู้สึกตัว คนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจ ความขยันขันแข็ง ความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอ จึงจะเรียกว่า มีอิทธิบาททั้งสี่ประการนั้นโดยไม่รู้สึกตัว

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2550) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 ประการ

1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นในฐานะเป็นสิ่งที่ตน ถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้เป็นกำลังใจ เป็นสิ่งแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรมในข้อต่อไป

2) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น คือ การกระทำที่ติดต่อ ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง

3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัวเอง ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้รวมความหมายของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่

4) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น ความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ให้ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551) ได้ให้ความหมายของ อิทธิบาท 4 ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมไว้ว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย

1) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

2) วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย

3) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

4) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไข ปรับปรุง เป็นต้น

พระมหาบรรจง ติสรโณ (ศรีสุข) (2560, หน้า 35) ได้สรุปความหมายของ อิทธิบาท 4 ไว้ว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมที่ปฏิบัติเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงานต่าง ๆ ตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งเมื่อทำการงานใดก็ตาม ประกอบด้วยฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิด) และ วิมังสา (ความไตร่ตรอง)

รัชฎากร เอี่ยมอำไพ (2562, หน้า 51-58) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ ธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จมี 4 อย่าง คือ ฉันทะ มีความพอใจ มีใจรัก คือ พอใจที่จะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดี มิใช่สักว่าทำให้เสร็จ ๆ หรือเพียงเพราะอยากได้

รางวัล, วิริยะ พากเพียรทำ คือ ขยัน หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน ไม่ท้อถอย, จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอย, วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่อง แปลให้ง่ายตามลำดับว่า “มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิต ฝักใฝ่”

พระสุวรรณา อินฺทโชโต และ มานพ นักการเรียน (2563, หน้า 97-108) ได้สรุปความหมายของหลักอิทธิบาท 4 ไว้ว่า หลักอิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่เป็นบันไดแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติกิจทุกอย่าง ประกอบด้วย

1) ฉันทะ คือ ความพอใจในเรื่องที่เราจะทำ

2) วิริยะ คือ ความเพียรไม่ท้อถอยในการประกอบกิจนั้น ๆ

3) จิตตะ คือ เอาใจใส่ไม่ทอดทิ้งธุระในเรื่องนั้น ๆ และ

4) วิมังสา คือ การใช้ปัญญา พิจารณาตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบหาข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องในกิจที่ทำ

เสาวลักษณ์ สุทธิพรโอภาส (2563) ได้สรุปความหมายของหลักอิทธิบาท 4 ไว้ว่า อิทธิบาทระดับสูง หมายถึง สมาธิที่เกิดจาก ฉันทะ วิริยะ จิตตะและวิมังสา อิทธิบาทระดับต้น หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย หรือทางปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จในสิ่งที่ดีงามและสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

ธฤษิดา แก้วภราดัย (2563, หน้า 31-38) ให้ความหมายไว้ว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่ปรารถนาในกิจการงานที่ทำนั้น สำเร็จตามประสงค์ทุกประการ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งที่ทำ, วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม, จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ, วิมังสา คือ การใช้ปัญญาไตร่ตรอง เป็นคุณธรรมที่สามารถนำผู้ปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จได้ตามปรารถนาในการปฏิบัติธรรม การศึกษาและการทำงาน

พระอนันต์ อภินนฺโท และคณะ (2564, หน้า 812-822) ได้สรุปความหมายของหลักอิทธิบาท 4 ไว้ว่า อิทธิบาท 4 รวมความแล้วหมายถึง ธรรมอันผู้ใดผู้หนึ่งได้เจริญทำให้มาก ทำให้เป็นดุจยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้ตั้งมั่น สั่งสม ปรารภดีแล้ว ผู้นั้นเมื่อมุ่งหวัง พึงดำรงอยู่ตลอดกัป หรือเกินกว่า 1 กัป ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

จินดามาศ ทินกร และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท (2564, หน้า 1736-1749) ให้ความหมายของหลักอิทธิบาท 4 ไว้ว่า หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักในการพึ่งพาตนเอง แสดงให้เห็นว่าพึ่งตนเองอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ ซึ่งคำว่า อิทธิ นอกจากจะแปลว่า สำเร็จแล้ว ยังแปลว่าฤทธิ์ของมนุษย์ที่แสดงได้โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือจิตศาสตร์ซึ่งต้องอาศัยหลักอิทธิบาท 4 นั่น

คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา บุคคลเมื่อประกอบด้วย คุณธรรม 4 อย่างนี้แล้ว ย่อมประสบความสำเร็จในสิ่งที่ไม่เหลือวิสัยของมนุษย์ ซึ่งโดยทางตรงหมายถึงความดับทุกข์โดยสิ้นเชิง

ฐนันทิพย์ นวลนวรังกูล (2564) สรุปความหมายของหลักอิทธิบาท 4 ไว้ว่า อิทธิบาท 4 คือ บทฐานที่จะเป็นเครื่องมือดำเนินไปสู่เป้าหมาย หรือบรรลุวัตถุประสงค์ได้ เป็นหลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จ เมื่อคนมีความรัก ความพอใจ (ฉันทะ) หมั่นเพียร (วิริยะ) และเอาใจใส่ (จิตตะ) ใคร่ครวญ (วิมังสา) ในงานที่ทำงานอยู่เสมอ งานนั้นย่อมมีประสิทธิภาพและคนทำงานย่อมได้รับความสุข ถือเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย

จากความหมายของหลักอิทธิบาท 4 ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จตามที่มุ่งหมาย ประกอบด้วยธรรม 4 ประการ ได้แก่

1) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจในสิ่งที่ทำ

2) วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายามในสิ่งที่ทำ

3) จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ

4) วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ

2.5.2 ความสำคัญของอิทธิบาท 4

อิทธิบาท ถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามความประสงค์ 4 อย่าง ซึ่งเป็นหลักใกล้เคียงกับหลักการพึ่งตนเอง แต่แสดงให้เห็นว่าพึ่งตนเองอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ ซึ่งคำว่า อิทธิ นอกจากจะแปลว่า สำเร็จแล้ว ยังแปลว่า ฤทธิ์ของมนุษย์ที่แสดงได้ จะโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์หรือจิตศาสตร์ก็ตาม ซึ่งต้องอาศัยหลักอิทธิบาท 4

พุทธทาสภิกขุ อธิบายว่า การทำงานแบบใด ๆ โดยไม่รู้สึกตัว มีระดับมากน้อยแตกต่างกัน คนที่ทำงานด้วยความพอใจ ขยันขันแข็ง เอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอนั้น เรียกว่า มีอิทธิบาท 4 ประการ มีการปฏิบัติโดยไม่ได้ตั้งตัว ซึ่งอิทธิบาททั้ง 4 ประการนี้ ถ้าปฏิบัติได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม ย่อมที่จะประสบความสำเร็จดังประสงค์

ประโยชน์ของอิทธิบาท 4 สามารถแยกได้ตามหลักทั้ง 4 ประการ ดังนี้

1. ประโยชน์ของฉันทะ คือ ทำให้เป็นผู้มีความพอใจ และมีใจรักต่องาน ทำให้เกิดความรู้สึกเต็มใจในการทำงาน เกิดการทำงานด้วยความสุข ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายง่าย ไม่เกิดอาการท้อแท้ ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเกิดการสร้างสรรค์ในงาน

2. ประโยชน์ของวิริยะ คือ ทำให้เป็นคนหมั่นเพียร และขยันในการทำงาน ไม่มีความเกียจคร้าน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้เสร็จ ผู้ที่ขาดความขยัน ย่อมทำงานขาด ๆ เกิน ๆ หรือมักทำงานนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็สำเร็จล่าช้า และไม่มีประสิทธิภาพ

3. ประโยชน์ของจิตตะ คือ ทำให้เป็นคนมีความมุ่งมั่น และจดจ่อกับงานที่ทำ จิตมีความแน่วแน่ และมั่นคงต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ช่วยให้งานดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการ ทราบความเป็นไปของงานอยู่เสมอ

4. ประโยชน์ของวิมังสา คือ ทำให้เป็นผู้ที่รู้จักคิด วิเคราะห์ในงาน ช่วยทำให้ทราบ และเข้าใจในกระบวนการของงาน และหากเกิดปัญหาก็ย่อมเกิดแนวทางในการแก้ปัญหานั้นได้อย่างง่ายดาย งานไม่ผิดพลาด และทำงานตามกรอบที่วางไว้ให้ประสบความสำเร็จ ถ้าขาดวิมังสาจะทำให้เป็นคนทำงานไม่มีหลักการ ทำงานไม่มีแนวทาง ไม่มีแบบแผน ซึ่งยากที่จะเกิดความสำเร็จได้โดยง่าย

ดังนั้น ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความมั่นใจในการที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา และอุปสรรคในการทำงาน และมีจิตตะ และวิมังสา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยในการเอาชนะปัญหา และอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.5.3 องค์ประกอบของหลักอิทธิบาท 4

หลักอิทธิบาท 4 ที่เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในงานที่ทำ ประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้

2.5.3.1 ฉันทะ (ความพอใจ รักใคร่ในสิ่งที่ทำ)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า พึงพอใจ หมายถึง รัก ชอบใจ และพึงใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2561) ได้กล่าวไว้เมื่อครั้งบรรยายธรรมเทศนา แก่ชมรมส่งเสริมสมรรถภาพจิต สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ว่า ฉันทะ แปลว่า ความชอบ ความพอใจ ความรัก หรือความมีใจรัก มี 2 แบบ ซึ่งบางครั้งจะเรียกว่า ธรรมฉันทะ หรือฉันทะในธรรม ในความหมายที่ 1 หมายถึง ฉันทะในความจริง ฉันทะในสิ่งที่พึงรู้ แปลว่าอยากในความรู้ นั่นคือ ใฝ่รู้ อยากศึกษา ต้องการรู้ ต้องการเข้าถึงความจริง ดังนั้น จึงต้องขวนขวายให้เกิดความรู้ในเรื่องนั้นให้ได้ ในความหมายที่ 2 หมายถึง ฉันทะในความดีงามที่พึงทำให้เกิดให้มีเป็นจริงขึ้น ก็คือ ฉันทะในการกระทำ ความอยากทำ หรือใฝ่ทำ เรียกว่า “กัตตุกัมยตาฉันทะ” เป็นฉันทะสำคัญเสมือนรากฐานของความก้าวหน้า

องค์ประกอบของฉันทะ

องค์ประกอบของ ฉันทะ ได้แก่ ความยินดีในสิ่งที่ทำนั้น ความพอใจในสิ่งที่ทำนั้น ความเต็มใจในขณะที่ทำสิ่งนั้น ความมีใจรักในขณะที่ทำสิ่งนั้น และความอยากหรือฝักใฝ่ที่จะทำสิ่งนั้น ให้บรรลุถึงจุดหมาย

ทั้งนี้ ลักษณะของฉันทะที่เกิดขึ้นไม่ได้ใช้เพียงสำหรับการกระทำในการงานเพียงอย่างเดียว แต่สามารถนำไปใช้เป็นหลักการดำเนินชีวิตในด้านอื่น ๆ ได้ด้วยเช่นกัน ได้แก่ ความยินดีและพอใจในฐานะทางครอบครัว ในทรัพย์สินที่ตนมี ในความสามารถของตน ในคู่ครองของตน ในตำแหน่ง และหน้าที่ของตนในสังคม ในศาสนาหรือลัทธิที่ตนนับถือ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

กู๊ด (Good, 1973) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพ คุณภาพ หรือระดับความพึงพอใจซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่าง ๆ และทัศนคติที่บุคคลนั้นมีต่อสิ่งนั้น

เมนาด ดับเบิ้ลยู. เชลลี (Maynared W.Shelly, 1975) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข ความสุขนี้เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับความสุขสามารถทำให้เกิดความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นได้อีก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อนและความสุขนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกในทางบวกอื่น ๆ

เควิร์ก (Quirk, 1987) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่มีความสุขหรือความพอใจเมื่อได้รับความสำเร็จ หรือได้รับในสิ่งที่ตนต้องการ

โอลิเวอร์ (Oliver, 1997) กล่าวว่า ความพึงพอใจ คือ การตอบสนองที่แสดงถึงความรู้จุดประสงค์ของลูกค้า เป็นวิจารณญาณของลูกค้าที่มีต่อสินค้าและบริการ ความพึงพอใจมีมุมมองที่แตกต่างกันแล้วแต่ความคิด ทัศนคติหรือมุมมองของแต่ละบุคคล

ทฤษฎีความพึงพอใจ

ก็อตเลอร์ และอาร์มสตรอง (Kotler and Armstrong, 2002) กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นต้องมีสิ่งจูงใจ (Motive) หรือแรงขับดัน (Drive) เป็นความต้องการที่กดดันจนมากพอที่จะจูงใจให้บุคคลเกิดพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งความต้องการของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ความต้องการบางอย่างเป็นความต้องการทางชีววิทยา (Biological) เกิดขึ้นจากสภาวะตึงเครียด เช่น ความหิวกระหายหรือความลำบากบางอย่าง เป็นความต้องการทางจิตวิทยา (Psychological) เกิดจากความต้องการการยอมรับ (Recognition) การยกย่อง (Esteem) หรือการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน (Belonging) ความต้องการส่วนใหญ่อาจไม่มากพอที่จะจูงใจให้บุคคลกระทำ-ในช่วงเวลานั้น ความต้องการกลายเป็นสิ่งจูงใจ เมื่อได้รับการกระตุ้นอย่างเพียงพอจนเกิดความตึง

เครียด โดยทฤษฎีที่ได้รับความนิยมมากที่สุด มี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีของอับราฮัม มาสโลว์ และทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์

1. ทฤษฎีแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's theory motivation)

อับราฮัม มาสโลว์ (A.H.Maslow) ค้นหาวิธีที่จะอธิบายว่าทำไมคนจึงถูกผลักดันโดยความต้องการบางอย่าง ณ เวลาหนึ่ง ทำไมคนหนึ่งจึงทุ่มเทเวลาและพลังงานอย่างมากเพื่อให้ได้มาซึ่งความปลอดภัยของตนเองแต่อีกคนหนึ่งกลับทำสิ่งเหล่านั้น เพื่อให้ได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น คำตอบของมาสโลว์ คือ ความต้องการของมนุษย์จะถูกเรียงตามลำดับจากสิ่งที่กดดันมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด ทฤษฎีของมาสโลว์ได้จัดลำดับความต้องการตามความสำคัญ คือ

1.1 ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐาน คือ อาหาร ที่พัก อากาศ ยารักษาโรค

1.2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการที่เหนือกว่าความต้องการเพื่อความอยู่รอด เป็นความต้องการในด้านความปลอดภัยจากอันตราย

1.3 ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นการต้องการการยอมรับจากเพื่อน

1.4 ความต้องการการยกย่อง (Esteem Needs) เป็นความต้องการการยกย่องส่วนตัว ความนับถือและสถานะทางสังคม

1.5 ความต้องการให้ตนประสบความสำเร็จ (Self–actualization Needs) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล ความต้องการทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ

2. ทฤษฎีแรงจูงใจของฟรอยด์

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (S.M. Freud) ตั้งสมมุติฐานว่าบุคคลมักไม่รู้ตัวว่าพลังทางจิตวิทยามีส่วนช่วยสร้างให้เกิดพฤติกรรม ฟรอยด์พบว่า บุคคลเพิ่มและควบคุมสิ่งเร้าหลายอย่าง สิ่งเร้าเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมอย่างสิ้นเชิง บุคคลจึงมีความฝัน พูดคำที่ไม่ได้ตั้งใจพูด มีอารมณ์อยู่เหนือเหตุผลและมีพฤติกรรมหลอกหลอนหรือเกิดอาการวิตกจริตอย่างมาก

ฉันทะ คือ ความพอใจ ในฐานะที่เป็นสิ่งที่ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรก ที่ทำให้เกิดคุณธรรมข้อต่อไปทุกข้อ ซึ่งความพึงพอใจนั้นมาจากภาวะความต้องการและความกดดันให้พึงมีในสิ่งที่บุคคลนั้นปรารถนา และเมื่อมีความต้องการมาก ก็จะเกิดแรงจูงใจที่ช่วยในการกระตุ้น หรือผลักดันให้เกิดความสำเร็จ ถือได้ว่าเป็นก้าวแรกของการปฏิบัติที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จที่มุ่งหมายได้ สรุปได้ว่า ฉันทะ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตภายใต้หลักธรรม คือ โยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิด วิเคราะห์ หรือคิดในทางที่ถูก และเหมาะสมเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ภายใต้สภาวะแห่งเหตุและผล ดังนั้น เมื่อเกิดฉันทะ คือ ความพอใจหรือยินดีในสิ่งนั้นแล้วย่อมทำให้เป็นผู้ที่รู้จักใช้โยนิโสมนสิการ คือ การคิดวิเคราะห์หาแนวทางที่จะดำเนินต่อไป ซึ่งจะนำมาสู่การเกิดวิริยะ คือ ความเพียรในแนวทางนั้นต่อไป

2.5.3.2 วิริยะ (ความเพียรในสิ่งที่ทำ)

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548) ให้ความหมายไว้ในราชบัณฑิต พจนานุกรม เพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ว่า วิริยะ แปลว่า ความเพียร ความพยายาม ความกล้าที่จะลงมือทำ ภาวะของผู้กล้า เป็นแนวทางให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จตามประสงค์ หมายถึง การลงมือปฏิบัติลงมือทำงานที่ตนชอบที่ตนรัก ทำด้วยความพากเพียรพยายาม ทำด้วยความสนุก กล้าหาญ กล้าเผชิญกับความทุกข์ยาก ปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น หากมีอุปสรรคข้อขัดข้องใด ๆ ก็เพียรกำจัดปัดเป่าให้หมดสิ้นไป โดยไม่ย่อท้อ ไม่สิ้นหวัง เดินหน้าเรื่อยไปจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายคือ ความสำเร็จ

วิริยะก่อเกิดจากความตั้งใจในสัดส่วนที่สมดุลกันกับคุณธรรมด้านอื่น ๆ เช่น ขันติ สมาธิ สติ และโยนิโสมนสิการ หากเราสร้างพลังแรงกายและใจมาเพื่อกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยจิตใจที่มุ่งไปในทางที่ไม่ถูกต้อง การกระทำของเราก็จะเอนเอียงไปทางลบ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ในทางที่ไม่ดี การลงแรงกายและใจไปมากฉันใด ก็ควรลดหย่อนความเต็มที่ของแรงเหล่านั้นมากฉันนั้น เพราะถ้าหากบุคคลมีความตึงเครียดกับความเพียรพยายามเพื่อความสำเร็จอยู่ตลอดเวลา จิตใจก็จะไม่หยุดนิ่ง ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องรู้จักประมาณความเพียรให้พอเหมาะ (โรงเรียนปัญญาเด่น, 2565)

ความเพียร เรียกอีกอย่างว่า ปธาน หมายถึง ความเพียรชอบเป็นสัมมาวายามะ มี 4 อย่าง

1. สังวรปธาน คือ เพียรระวังบาปอกุศลที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น
2. ปหานปธาน คือ เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว
3. ภาวนาปธาน คือ เพียรเจริญทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น
4. อนุรักขนาปธาน คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ให้เสื่อมไปและให้เพิ่มไพบูลย์ หรือเรียกอีกอย่างว่า สัมมัปปธาน (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2547)

องค์ประกอบของวิริยะ

องค์ประกอบของ วิริยะ ได้แก่ ความเพียรในการทำสิ่งนั้น ๆ ในทางที่ถูกตามเหตุและผลภายใต้พื้นฐานตามหลักคุณงามความดี การมีความกล้าและความแน่วแน่ที่จะทำในสิ่งนั้น ๆ การไม่ละทิ้งซึ่งการงานหรือสิ่งที่กำลังทำอยู่และการมีความอุตสาหะและอดทนต่อความยากลำบากอย่างเป็นนิจ

ทั้งนี้ ลักษณะของวิริยะที่เกิดขึ้น ไม่ได้อยู่ในกรอบสำหรับการทำงานเท่านั้น แต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นหลักการดำเนินชีวิตในด้านอื่น ๆ ได้อีกด้วย อันได้แก่ ความเพียรในการเจริญธรรม การเจริญภาวนาหรือการรักษาศีล และความเพียรในการศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ วิริยะจึงเป็นหลักที่มีความสำคัญอันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติในการงานหรือการกระทำต่อสิ่งใด ๆ ภายใต้พื้นฐานของหลักการเหตุ และผลที่เกิดจากโยนิโสมนสิการ เพื่อมุ่งให้สิ่งนั้น ๆ ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมาย และความสำเร็จตามที่ตั้งไว้ โดยมีความเพียรที่จะดำเนินไปในลักษณะของการปฏิบัติตามหลักปธาน 4 ในข้างต้น

แต่ทั้งนี้ ความเพียรที่มีมากเกินไป มักจะทำให้เกิดความฟุ้งซ่าน ความไม่มีสติ ความเหน็ดเหนื่อย จนนำไปสู่การการเกิดอุปสรรค และปัญหาในสิ่งนั้น ส่งผลต่อความท้อแท้ตามมาได้ นอกจากนั้น หากมุ่งเพียรต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไป มักจะทำให้เกิดการลืมที่จะกระทำต่อสิ่งอื่นได้ง่ายเช่นกัน

สรุปได้ว่า วิริยะ คือ ความเพียรพยายามทำในสิ่งที่ต้องการ เพื่อให้บรรลุผลที่ตั้งไว้ แต่ความเพียรนั้นมีทั้งในทางบวกและทางลบ หากบุคคลมุ่งเน้นไปที่ความเพียรในทางที่ไม่ถูกไม่ควร ผลลัพธ์ที่ได้ก็จะพาทำให้เสียหายตามไปด้วย ส่วนความเพียรในทางบวกก็เช่นกัน หากบุคคลนั้นมีความเพียรพยายามที่มากจนเกินไป จะส่งผลให้ร่างกายและจิตใจมีความกดดันและอ่อนล้าตามมา เพราะฉะนั้น ความเพียร หรือวิริยะที่ดี จะต้องเป็นความเพียรที่ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง และมีความพอเหมาะ ไม่มากเกินไปจนทำให้เกิดผลเสียต่อร่างกาย แต่ก็ไม่น้อยเกินไปจนทำให้งานนั้นไม่บรรลุเป้าหมาย

2.5.3.3 จิตตะ (ความเอาใจใส่ รับผิดชอบงาน)

พจนานุกรมพุทธศาสน์ ให้ความหมายของจิตตะ ไว้ว่า จิตตะ หมายถึง เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ, ความคิดฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอย

จิตตะ แห่งอิทธิบาท 4 คือ การเอาใจใส่ และให้ใจจดจ่ออยู่กับอยู่กับสิ่งที่ทำ มีสมาธิมั่นคงอยู่กับงาน ไม่ปล่อยปละละเลยในงานที่ทำ และทำงานด้วยความตั้งใจที่จะให้งานนั้นสำเร็จ แต่หากใครทำการสิ่งใดด้วยความประมาท ไม่เอาใจใส่กับงานที่ตนทำ ทำอะไรทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ งานนั้นย่อมไม่สำเร็จตามเป้าประสงค์หรือหากสำเร็จ ก็เป็นแต่ความสำเร็จที่ไม่มีประสิทธิผลในงาน

ทั้งนี้ จิตตะ หมายถึง จิตใจ คือ ส่วนที่ทำหน้าที่รู้สำนึก รู้คิด ซึ่งความรู้ที่เกิดมาจากจิตนั้น เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อดีต หรือกำลังจะเกิดในอนาคต ซึ่งล้วนเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในจิตหรือที่ผ่านมาแล้วทั้งสิ้น หมายถึง จิตสั่งสมความรู้ให้เกิดขึ้นในกาลทั้ง 3 นั่นเอง

ส่วนจิตตะในที่นี้ หมายถึง สภาวะทางอารมณ์ที่สะท้อนมาจากจิต อาทิ ความเข้มแข็ง ความมั่นคง ความมุ่งมั่น และความจดจ่อ ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ทำอยู่นั้น หรือนั่นก็คือ จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่

เมื่อกล่าวถึงสมาธิ ต้องเข้าใจในเบื้องต้นว่า สมาธิไม่ใช่เป็นเรื่องที่ประพฤติปฏิบัติได้เฉพาะผู้ที่เป็นนักบวชเท่านั้น แต่สมาธิเป็นเรื่องของการฝึกฝนอบรมจิตใจ และเป็นการพัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคง ตั้งมั่น และทำให้มีคุณภาพทางจิตใจที่ดีขึ้น ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานั้น สมาธิสามารถประพฤติปฏิบัติได้ ทั้งเพื่อประโยชน์ต่อความมีชีวิตที่อยู่เป็นสุขในเพศภาวะของผู้ที่ยังครองเรือน และยังเป็นการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความหลุดพ้นสำหรับผู้ที่เป็นนักบวชอีกด้วย

สมาธิ ถือเป็นเรื่องสากล กล่าวคือ ไม่ใช่เฉพาะพุทธศาสนิกชนเท่านั้นที่จะสามารถปฏิบัติสมาธิได้ แม้ผู้ที่นับถือศาสนาอื่นก็สามารถปฏิบัติสมาธิได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ การฝึกสมาธิจะเน้นให้ความสำคัญของการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพราะนอกจากจะทำให้ผู้ปฏิบัติเห็นผลด้วยตนเองแล้ว หากมีข้อสงสัยในเชิงปฏิบัติ ก็สามารถที่จะสอบถามจากผู้รู้ผู้ชำนาญได้อย่างตรงเป้าหมาย หรือตรงต่อประสบการณ์ที่ตนเองได้ปฏิบัติมา และถึงแม้จะมีการอธิบายรายละเอียดความรู้ของสมาธิในเชิงทฤษฎี แต่นั่นก็ไม่อาจสามารถทำให้ละเลยสมาธิในเชิงปฏิบัติได้

ความหมายของสมาธิ สามารถอธิบายได้ทั้งในเชิงลักษณะผลของสมาธิที่เกิดขึ้น และอธิบายในลักษณะในเชิงการปฏิบัติ เช่น สมาธิ คือ ความสงบ สบาย และความรู้สึกเป็นสุขอย่างยิ่งที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนากำหนดเอาไว้เป็นข้อควรปฏิบัติ เพื่อการดำรงชีวิตประจำวันอย่างเป็นสุข ไม่ประมาท เต็มไปด้วยสติสัมปชัญญะ และปัญญา อันเป็นเรื่องไม่เหลือวิสัย ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ (Thaihealthlife, 2564)

ความหมายในเชิงลักษณะผลของสมาธิ

สมาธิ คือ อาการที่ใจตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว อย่างต่อเนื่อง หรือ อาการที่ใจหยุดนิ่งแน่วแน่ ไม่ซัดส่ายไปมา เป็นอาการที่ใจสงบรวมเป็นหนึ่งแน่วแน่ มีแต่ความบริสุทธิ์ผ่องใส สว่างไสวผุดขึ้นในใจ จนกระทั่งสามารถเห็นความบริสุทธิ์นั้นด้วยใจตนเอง อันจะก่อให้เกิดทั้งกำลังใจ กำลังขวัญ กำลังปัญญา และความสุขแก่ผู้ปฏิบัติในเวลาเดียวกัน

ความหมายในเชิงลักษณะการปฏิบัติสมาธิ

กล่าวอีกนัยหนึ่งในเชิงลักษณะการปฏิบัติ สมาธิ แปลว่า ความตั้งมั่นของจิต หรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด หรือการที่จิตกำหนดแน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน

ความหมายของสมาธิมีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังต่อไปนี้

ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) สมาธิ คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจให้แน่วแน่ เพื่อเพ่งเล็งสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยพิจารณาอย่างเคร่งครัดเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในสิ่งนั้น

ประยุทธ์ ปยุตโต (2528) ได้ให้ความหมายตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมไว้ว่า สมาธิ คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต ภาวะที่จิตสงบนิ่งจับอยู่ที่อารมณ์อันเดียว

พุทธทาสภิกขุ (2532) ได้ให้ความหมายของคำว่า สมาธิ ไว้ว่า สมาธิ คือ จิตที่ตั้งมั่นในอารมณ์หนึ่งเดียว

พระนิโรธรังสีคัมภีร์ปัญญาจารย์ (2532, หน้า 49) ให้ความหมายของคำว่า สมาธิ ไว้ว่า สมาธิ แปลว่า ทำจิตให้แน่วแน่ในอารมณ์อันเดียว การฝึกหัดทำสมาธิเป็นการค้นคว้าหาจิตของตนเอง และเป็นการฝึกหัดจิตใจโดยเฉพาะให้มีอารมณ์อันเดียว ดังนั้น สมาธิ หมายถึง ความตั้งจิตมั่น หรือแน่วแน่อยู่กับสิ่งนั้น ๆ ถ้าพิจารณาสิ่งใดก็ให้จิตแน่วแน่จับอยู่ที่สิ่งนั้นเรียกว่าใจอยู่กับนิจจิตอยู่กับงาน

องค์ประกอบของจิตตะ

องค์ประกอบของ จิตตะ ได้แก่ การมีความสนใจในสิ่งที่จะทำนั้นอย่างจริงจัง การเอาใจใส่ในขณะที่กระทำสิ่งนั้น ๆ การมีใจที่เป็นสมาธิในขณะที่กระทำสิ่งนั้น ๆ และการที่มีจิตใจมุ่งมั่นและแน่วแน่ในขณะที่กระทำสิ่งนั้น ๆ

ทั้งนี้ ลักษณะของจิตตะที่เกิดขึ้น ไม่ได้อยู่ในกรอบสำหรับการทำงานเท่านั้น แต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันด้านอื่น ๆ ได้อีกด้วย เช่น การเอาใจใส่ และมุ่งมั่นในการเจริญธรรม และการเอาใจใส่ และมุ่งมั่นในการศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น

สรุปได้ว่า จิตตะ หมายถึง ความเพียรพยายามทำให้สิ่งนั้น ๆ ด้วยจิตที่เป็นสมาธิ ซึ่งจิตเป็นเครื่องผลักดัน และควบคุมการเกิดของสมาธิ โดยสภาวะจิตที่มีความแน่วแน่ และจดจ่อต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ภาวะที่เกิดขึ้นกับจิตนี้จึงเรียกว่า สมาธิ ซึ่งเป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการจะกระทำสิ่งใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จ เพราะจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กำลังทำอยู่ โดยไม่เกิดความฟุ้งซ่านย่อมทำให้งานประสบความสำเร็จได้ดี ไม่ผิดพลาด และมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางไว้

2.5.3.4 วิมังสา (ความไตร่ตรอง ใคร่ครวญในงานที่ทำ)

วิมังสา แห่งอิทธิบาท 4 คือ การสอบสวน ไตร่ตรองและพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่กำลังทำนั้น รวมถึงการรู้จักค้นคว้า ทดลอง คิดค้นและรู้จักคิดแก้ไข ปรับปรุงงานให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำสิ่งใด ๆ ย่อมเกิดจากปัจจัยจากข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะการใช้วิมังสา คือ การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุและผล ย่อมทำให้เข้าใจต่อกระบวนการ วิธีการ และแนวทางในการดำเนินงานที่ถูกต้องเหมาะสม รวมถึงย่อมรู้จักแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ดี แต่หากไม่มีการใช้ปัญญาก่อนทำหรือขณะทำสิ่งใด ๆ แล้ว ย่อมนำมาซึ่งปัญหาและอุปสรรคในสิ่งนั้น ๆ ส่งผลต่อการท้อแท้ การทำสิ่งนั้นไม่สำเร็จ หรือหากสำเร็จก็จะไม่เกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่

องค์ประกอบของวิมังสา

องค์ประกอบของ วิมังสา ได้แก่ การใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติหรือระหว่างปฏิบัติในสิ่งนั้น ๆ การใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์ในสิ่งนั้น ๆ ตามคันลองคลองธรรม และการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง และพัฒนาในสิ่งนั้น ๆ ด้วยปัญญา

ทั้งนี้ ลักษณะของวิมังสาที่เกิดขึ้น ไม่ได้เหมาะสำหรับการนำไปใช้ในการทำงานเพียงเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันด้านอื่น ๆ ได้อีกด้วย เช่น การรู้จักคิดวิเคราะห์ในการเจริญธรรม การรู้จักคิด วิเคราะห์ในบทเรียน และการรู้จักคิดวิเคราะห์ก่อนที่จะพูดหรือทำในสิ่งใด ๆ เป็นต้น (Thaihealthlife, 2564)

สรุปได้ว่า วิมังสา คือ การรู้จักคิด วิเคราะห์ ที่มักคู่กับคำว่า ปัญญา คือ ความรู้ หรือความรู้แจ้ง เป็นความรู้ ความเข้าใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเหตุและผล รวมถึงองค์ประกอบและพื้นฐาน

ของสิ่ง ๆ นั้น สามารถตัดสินและบ่งชี้สิ่งนั้นได้ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีลักษณะอย่างไร รวมถึงรู้แยกแยะสิ่งต่าง ๆ ว่าถูกผิด ดีชั่ว ดังนั้นแล้ว การมีปัญญาจึงเป็นการรอบรู้ในทุก ๆ ด้าน และพึงใช้ปัญญาก่อนที่จะทำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและลึกซึ้งก่อน เพื่อให้การนั้น ๆ ดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้ และไม่เกิดปัญหาอุปสรรค พร้อมยังเพิ่มประสิทธิภาพในสิ่งนั้นให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์

2.5.4 แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรม

การใช้ อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งทั้ง 4 ข้อนี้เป็นขั้นตอนที่มีความต่อเนื่อง และเกื้อหนุนส่งเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไปไม่ได้ ด้วยว่าเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกัน จึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหมาย ดังต่อไปนี้

1) ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำจึงจะเกิดผลจริงตามสมควร การมีใจรักถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่การทำใจให้รักเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหักห้ามใจไม่ให้รักในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพราะรักดังกล่าวไม่ได้เกิดจากความรักความศรัทธาของผู้ปฏิบัติจริง ๆ หากฝืนทำไปก็มีแต่จะทุกข์ทรมาน แม้จะได้บางสิ่งที่มุ่งหวังมาบ้างแล้วก็ตาม ประการสำคัญเป็นกระบวนการแอบแฝงที่ได้มาจากความคิด ความศรัทธาอื่น ที่ผู้ปฏิบัติพยายามหาเหตุและผลมาอธิบายว่า สิ่งนั้นคือแรงจูงใจหรือแรงผลักดันเพื่อให้สิ่งที่ทำหรืองานที่ทำสามารถดำเนินไปได้ แต่ถ้าเมื่อใดที่ผู้ปฏิบัติมีใจศรัทธ มีใจรักในงานหรือสิ่งที่ทำอย่างแรงกล้าแล้ว ก็จะส่งผลให้เกิดแรงกระตุ้น หรือสร้างสรรค์งานออกมาได้อย่างดีเยี่ยม

กระบวนการหรือแนวทางในการสร้างฉันทะ

พระพุทธองค์เคยสอนไว้ว่า มนุษย์ต้องเลือกที่จะศรัทธาในบางสิ่งบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตนเองว่าดีต่อตัวเอง และดีต่อผู้อื่น อันรวมถึงสังคมโดยรวมหรือไม่ เมื่อดีทั้งสองอย่างแล้ว ก็จงมุ่งมั่นที่จะทำในสิ่งนั้นด้วยความตั้งใจ และถ้าหากงานหรือสิ่งที่จะกระทำนั้นไม่ดี ก็จงเปลี่ยนแปลงศรัทธาเสียใหม่ ซึ่งผู้ปฏิบัติต้องเลือก ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นคนที่สับสนไม่มีแก่นสารและเป็นคนไร้เป้าหมายในชีวิตในที่สุด เมื่อเป็นคนไม่มีแก่นสารก็จะถูกชักชวนไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายนั่นเอง

การฝึกฝนตนเองให้เกิดฉันทะขึ้น อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตนเองว่าเรากำลังศรัทธาในสิ่งใด เพราะเมื่อมนุษย์มีความศรัทธาในสิ่งใด ก็จะได้พบกับสิ่งนั้น เข้าถึงสิ่งนั้น

ยกตัวอย่างเช่น ความศรัทธาในเทคโนโลยี เราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี, ความศรัทธาต่อชาวบ้าน เราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน, ความศรัทธาต่อวัตถุ ก็จะเข้าถึงวัตถุ, ความศรัทธาต่อลาภยศสรรเสริญ ก็จะเข้าถึงลาภถึงยศเข้าถึงตำแหน่งนั้น, ความศรัทธาต่อความรู้ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรมได้ เป็นต้น

ถ้าหากมนุษย์ไม่มีความศรัทธาในสิ่งใดเลย ก็ไม่อาจเข้าถึงในสิ่งใดได้เลยเช่นกัน เพราะความศรัทธานำมาซึ่งความมุ่งมั่น ทุ่มเท เพื่อทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราศรัทธานั่นเอง ขณะเดียวกันก็ลองตรวจสอบตัวเองดูว่าสิ่งที่เราศรัทธากับสิ่งที่องค์กรของเราศรัทธานั้นตรงกันหรือไม่ หากตรงกันก็เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตนหรือหากไม่ตรงกันก็เรียนรู้ที่จะให้โอกาสตัวเองไปสู่องค์กรหรือสถานที่ที่เหมาะสมกว่า

2) วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้น ดังนั้น คำว่า “วิริยะ” จึงหมายถึง ความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตนเอง ถ้าหากมนุษย์ไม่มีความเพียรแล้ว ก็อนุมานได้ว่าผู้นั้นมีฉันทะหลอก ๆ หรือศรัทธาหลอก ๆ ทั้งโกหกตนเองและหลอกผู้อื่น

วิริยะมาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจและเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและจิตใจดี ไม่ใช่มุทะลุดุดัน รบเร้าและร้อนรุ่ม เพราะความรู้สึกเหล่านั้น จะทำให้มีโอกาสเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุตสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่มีความกล้าหาญและท้าทายต่อทุก ๆ อุปสรรค (ปิยวิชญ์ K., 2559)

กระบวนการหรือแนวทางในการสร้าง วิริยะ

ความวิริยะ เกิดจากศรัทธาหรือฉันทะ และจะต้องเป็นความศรัทธาที่มั่นคง ไม่ว่าจะมีอุปสรรคใด ๆ มากระทบก็ไม่เปลี่ยนแปลงหรือย่อท้อต่ออุปสรรคนั้น แต่อาจปล่อยวางหรือวางเฉยบ้างในบางเวลา บางสถานการณ์ เพื่อรอสภาวะที่เหมาะสมกว่า ความวิริยะไม่ใช่ความดุดันอย่างเอาเป็นเอาตาย หรือต้องให้ได้เสมอ แต่ความวิริยะ คือ ความแยบยลและเลือกที่จะทำบางอย่างเพื่อรักษาศรัทธาไว้ หรือเพื่อรอวาระที่เหมาะสม อันหมายถึงการบรรลุผลแห่งศรัทธา

การฝึกฝนตนเองในเรื่องความวิริยะ จะต้องเริ่มจากความคิดที่ว่า ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองบ่อย ๆ หมั่นทำหมั่นคิด หมั่นเขียน หมั่นนำเสนอและอย่าขี้เกียจ อย่ากลัวความผิดพลาด และจงกล้าแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของตนเอง อย่าท้อถอยต่องานหนักและงานมาก ให้คิดว่าทำมาก รู้มาก เก่งมากขึ้น อย่าบ่นว่าไม่มีเวลา เพราะเวลามีเท่าเดิม

3) จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตามมา ปัจจุบัน สังคมมีความซับซ้อนขึ้น มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องรับผิดชอบ จนไม่สามารถเรียงลำดับความสำคัญว่าควรทำก่อนหรือทำทีหลังได้ แต่ถ้าหากผู้ปฏิบัติมีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่คิด สิ่งที่ทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการงานก็ตาม ทุกอย่างจะดีขึ้นไปเอง ส่งผลให้มีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของตนเอง เมื่อมี

ความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้ว การตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยลงตามไปด้วย

ความรอบคอบ นอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย จึงจะสามารถใช้จิตในการพินิจพิจารณา และตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้น เป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปรกติสุข

4) วิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตนเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิด สิ่งได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับผู้อื่นด้วย เพื่อนำมาปรับปรุงปรับแก้ไขและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

การทบทวนเรื่องราวจากภายในของตนเองเป็นสิ่งสำคัญมากในยุคปัจจุบันที่ผู้คนเริ่มมีความสับสนวุ่นวายทางจิตใจและการดำเนินชีวิต การทบทวนความคิดเพื่อตรวจสอบความคิดและการกระทำของตนเองว่าได้คิดหรือทำจากความคิดในลักษณะใด พร้อมกับถามตนเองว่าเราคิดอย่างนั้นไปเพื่ออะไร เราทำสิ่งนี้เพื่ออะไร เพื่อความสุขของตนเองหรือเพื่อความสงบสุขของสังคม ฯลฯ ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติรู้ว่า ตนนั้นควรจะอยู่ ณ จุดไหนของสังคมหรือเปลี่ยนแปลงตนอย่างไรไปสู่การสร้างสรรค์ตนเองและสังคมให้น่าอยู่ยิ่งขึ้น

ในการวิจัยและการพัฒนานั้นเรามักจะใช้คำว่า สรุปบทเรียน เป็นการสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูว่าสิ่งที่คิดและทำมานั้นมันดำเนินไปในแนวทางที่คาดหวังหรือไม่ หรือกำหนดจุดประสงค์ไว้อย่างหนึ่งแต่กลับทำอีกอย่างหนึ่ง หรือคิดไว้แต่ไม่ได้ทำเลย หรือทำไปแล้วแต่ไม่ได้อย่างที่มุ่งหวัง ทั้งนี้จะได้วิเคราะห์ต่อไปว่า ที่ทำได้สำเร็จ เกิดมาจากอะไร และที่ล้มเหลวเกิดมาจากอะไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางแก้ไขหรือหาทางหลีกเลี่ยงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นได้

การสรุปบทเรียนควรจะปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ อาจเป็นการพูดคุยกันหลังเสร็จสิ้นการทำกิจกรรมทุกครั้ง หรือหลังเลิกงานแต่ละวัน หรือใช้วิธีการแบบไม่เป็นทางการ เพื่อสรุปบทเรียนของแต่ละคนให้ได้มากที่สุด หรือพูดคุยกับตัวเอง การคุยกับตัวเองด้วยสติ ความรู้เนื้อรู้ตัว จะทำให้มองเห็นตนเองชัดเจนขึ้น รู้ว่าขณะนี้ปัญหาของเราคืออะไรและจะแก้ไขอย่างไร เพราะธรรมชาติของมนุษย์ สายตามองทอดออกไปข้างหน้า ทำให้ไม่สามารถมองเห็นตัวเองและสิ่งใกล้ตัวได้ ถ้าจะมองตัวเองจะต้องส่องกระจก

ดังนั้น เราต้องหมั่นถามตนเองอยู่เสมอว่า เรารู้อะไรบ้าง ไม่รู้อะไรบ้าง เป้าหมายชีวิตของเราคืออะไร แล้วเราจะมีวิธีไปถึงจุดนั้นได้อย่างไร คำถามที่ดีหนึ่งคำถาม ดีกว่าคำตอบร้อยคำตอบ ถ้าเราตั้งคำถามกับตนเองบ่อย ๆ จิตของเราก็จะหาคำตอบให้ได้ มิเช่นนั้นเราก็มีชีวิตอยู่

แบบไม่มีจุดหมายปลายทาง มีแต่ความทุกข์ใจหาทางออกให้กับชีวิตไม่ได้ หรือถ้ามีคนอื่นอยู่ด้วย เราก็คุยในใจ สร้างเสียงในใจ (Inner Voice) แต่วิธีที่ได้ผลคือ การปิดประตูห้องอยู่คนเดียวเงียบ ๆ แล้วคุยกับตัวเองดัง ๆ หรือจะคุยกับสัตว์เลี้ยงก็ได้ แต่ช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดคือช่วงเวลาที่รู้สึกว่างเปล่าและปลอดโปร่งจากเรื่องราวทั้งปวง ซึ่งควรทำให้เป็นกิจวัตร

ดังนั้น “อิทธิบาท 4” จึงมีความหมายกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน เพราะหากทำได้ตามกระบวนการดังกล่าวแล้ว สังคมความรู้ ชุมชนความรู้ และปัจเจกชนความรู้ คงอยู่ไม่ไกล ประการสำคัญ “อิทธิบาท 4” ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวจากหลักธรรมข้ออื่น ๆ อันเป็นองค์รวมและเชื่อมโยงถึงกัน เพียงแต่อธิบายคนละบทบาทเท่านั้น สิ่งสำคัญคือ เราได้ใคร่ครวญในเรื่องเหล่านี้มากน้อยเพียงใด เพราะในโลกปัจจุบัน เป็นโลกที่ฉาบฉวย และวุ่นวาย นั่นแปลว่า เราต้องฝึกฝนตนเองหลายเท่าตัวเพื่อที่จะเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมที่ก่อกำเนิดการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของตนเองอย่างแท้จริง (Castool Tooling Systems, 2016)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยในประเทศ

พระมหาบรรจง ติสรโณ (ศรีสุข) (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” ผลจากการศึกษาพบว่า อิทธิบาทธรรม 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลากหลายด้าน รวมถึงด้านการจัดการเรียนการสอนด้วย ซึ่งแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยานั้น คือ การให้ครูในโรงเรียนรักงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ เอาใจใส่ กระตือรือร้นเพื่อพัฒนาความสามารถในด้านการสอน อีกทั้งผู้บริหารยังสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูในการเลื่อนขั้นเงินเดือน และให้การช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อให้ครูรักและทุ่มเทในงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความศรัทธาต่อการเรียน มีความรู้ความเข้าใจ ใฝ่เรียนรู้ คิดวิเคราะห์ มีความเพียรในการเรียนอย่างต่อเนื่องครบตามกระบวนการหลักอิทธิบาท 4

จิตตินันท์ ดีหลาย และวีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนไสวนันทวิทย์ จังหวัดตราด” ผลจากการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนในโรงเรียนไสวนันทวิทย์ มีระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยภาพรวมในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านมีวินัย, ซื่อสัตย์สุจริต, รักความเป็นไทย, รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์, อยู่อย่างพอเพียง, มีจิตสาธารณะ, มุ่งมั่นในการทำงาน และใฝ่เรียนรู้ตามลำดับ 2) เพศที่ต่างกัน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) อายุที่ต่างกัน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ 0.05 และ 4) ระดับชั้นเรียนที่ต่างกัน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พระธีรวัต จรณธมฺโม(คนึงทรัพย์) (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการ อบต. อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการองค์กร อบต. อำเภอวัดโบสถ์ อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ โดยภาพรวมมีทัศนะต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้ คือ 1) บุคลากรไม่ยอมรับคำติชมของผู้ใช้บริการ และปฏิบัติหน้าที่ไม่เต็มความสามารถ 2) ไม่กระตือรือร้นปฏิบัติหน้าที่หรืออุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 3) ไม่เอาใจใส่ในงานหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 4) ไม่ปรับปรุงแก้ไขเมื่อพบอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

รัชฎากร เอี่ยมอำไพ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลคืออายุและระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน กับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ อำเภอนครชัยศรี ไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านอื่น คือ เพศและอาชีพที่แตกต่างกัน กับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการพัฒนาศักยภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

พระสุวรรณา อินฺทโชโต (เหือน) และ มานพ นักการเรียน (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้อิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา 10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา” ผลการวิจัยพบว่า หลักอิทธิบาท 4 คือหลักธรรมบันไดแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ), วิริยะ (ความเพียร), จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (การใช้ปัญญาตรวจสอบไตร่ตรอง) การใช้อิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนเสียมเรียบ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการ สุ จิ ปุ ลิ และจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีการพัฒนาด้านพุทธพิสัย เจตพิสัยและทักษะพิสัย นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และจากผลการวิเคราะห์คุณค่าการใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า 1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น 2) มีความเป็นเลิศด้านวิชาการ 3) นำหลักธรรมไปบูรณาการ โดยครูสอดแทรกหลักธรรม เพื่อให้มีพุทธิปัญญาในการดำเนินชีวิต

พระอนันต์ อภินนฺโท(ผากา) และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “หลักอิทธิบาท 4 ในมหาปรินิพพานสูตรเพื่อการมีอายุยืนยาว” ผลจากการวิจัยพบว่า ผู้ที่มุ่งหวังให้มีอายุยืนตามความหมายในทางธรรมควรพิจารณาประกอบความเพียรด้วยการเจริญอิทธิบาท 4 นั่นคือ มีใจรักในสิ่งที่ทำ(ฉันทะ) กระทำการด้วยใจพากเพียร (วิริยะ) อุทิศกายใจให้สิ่งที่ทำ (จิตตะ) และหมั่นทบทวนสิ่งนั้นด้วยใจเบิกบาน

(วิมังสา) เมื่อปฏิบัติจนครบทั้ง 4 องค์ประกอบ ย่อมก่อให้เกิดผลสำเร็จ และมีประโยชน์ต่อบุคคลในการดำรงชีวิต

ฐนันทิพย์ นวลนวรังกูล (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้อิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนศูนย์ฝึกอาชีพบางพลัด” ผลจากการวิจัยพบว่า นักเรียนศูนย์ฝึกอาชีพบางพลัดใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนที่ศูนย์ฝึกอาชีพบางพลัดโดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อแยกออกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ฉันทะ จิตตะ วิมังสา และวิริยะ จากผลการเปรียบเทียบการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนศูนย์ฝึกอาชีพบางพลัดที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนศูนย์ฝึกอาชีพบางพลัดว่า ด้านจิตตะมีความถี่สูงที่สุด คือ ควรเอาใจใส่ในการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ควรมีความตั้งใจศึกษาเรียนรู้ในวิชาที่เรียน จดบันทึกเนื้อหาที่เรียนเพื่อนำมาทบทวนได้ ควรมาเรียนให้ตรงเวลาและรับผิดชอบในงานที่คุณครูมอบหมายให้ดีและสำเร็จ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักอิทธิบาท 4 มาช่วยในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน พบว่า หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (ไตร่ตรองตรวจสอบ) เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ได้ โดยจะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความศรัทธาต่อการเรียน มีความรู้ความเข้าใจ ใฝ่เรียนรู้ มีความเพียรในการเรียนอย่างต่อเนื่องครบตามกระบวนการหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดีขึ้น โดยเพศที่แตกต่างกันของผู้เรียนส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยภาพรวมแตกต่างกัน แต่อายุที่แตกต่างกันของผู้เรียนนั้น มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยภาพรวมไม่แตกต่าง

2.6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ชาร์พ (Sharp, 1992) ได้ศึกษาเรื่อง วุฒิภาวะในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและประสบการณ์ชีวิตของวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นวัยรุ่นชาย 49 คน วัยรุ่นหญิง 40 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบดีไฟนิ่งอีซูซุแบบสำรวจประสบการณ์ชีวิตในหัวเลี้ยวหัวต่อของวัยรุ่นและแบบทดสอบความสามารถทางพุทธิปัญญาของไอโอวา (Iowa) ผลการวิจัยพบว่า วินัยทางบ้านและวุฒิภาวะทางจริยธรรมในเพศหญิงและเพศชาย มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างการเข้ากลุ่มทำกิจกรรมกับวุฒิภาวะทางจริยธรรม

ลาเนียร์ (Lanier, 1993) ได้ศึกษาและทำการวิจัยเรื่อง การกระตุ้นในเรื่องจริยธรรมและการพัฒนาความคิดรวบยอดในเด็กหนุ่มสาวชนบท (การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในชนบท) จุดประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาผลของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนระดับขั้นที่

11 และ 12 ในโรงเรียนชนบท เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้คิดและปฏิบัติตามต่อ ๆ กันมา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคม

ในยุคใหม่ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มควบคุมให้ได้รับการฝึกการให้คำแนะนำและการจัดประสบการณ์ และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นนักเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนตั้งแต่โรงเรียนระดับกลางจนถึงระดับสูงสุด ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

อิคเคิลส์ และฮาโรล์ด (Eeeles & Harold, 1993) ได้ศึกษาและวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนในเด็กวัยรุ่นตอนต้น พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษามี 5 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยผู้ปกครอง ได้แก่ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ระดับรายได้ ทรัพยากรการเงินของผู้ปกครอง เพศของผู้ปกครอง อายุของผู้ปกครอง จำนวนเด็กในการดูแลของผู้ปกครอง สถานภาพการสมรสของผู้ปกครอง สภาพการทำงานของผู้ปกครอง สุขภาพจิตของผู้ปกครอง 2) ปัจจัยชุมชน ได้แก่ ความสามัคคีในชุมชน การสนับสนุนทางสังคมของชุมชน โครงสร้าง โอกาส บรรทัดฐานของชุมชน ภยันตรายของชุมชน การควบคุมทางสังคมของชุมชน แบบอย่างในชุมชน 3) ปัจจัยเด็ก ได้แก่ อายุของเด็ก บุคลิกภาพของเด็ก 4) ปัจจัยครู ได้แก่ อายุของครู เพศของครู อายุงานของครู 5) ปัจจัยโรงเรียน ได้แก่ แบบ/ระดับการศึกษาที่โรงเรียนสอน แหล่งทรัพยากรของโรงเรียน บรรยากาศของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโรงเรียน โครงการพิเศษ และงานวิจัยยังพบอีกว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาส่งผลต่อผลลัพธ์ของเด็ก (Child outcome)

ฟอสเตอร์ (Foster, 2004) ได้ศึกษาประเภทของผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง: ผลต่ออัตราการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน ผลการวิจัยระบุว่า ผู้ปกครองที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับโรงเรียนมี 2 ประเภท คือ ผู้ปกครองที่เข้ามาในโรงเรียนและอาสาทำงานต่าง ๆ ในโรงเรียนหรือเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมสภาที่ปรึกษาของโรงเรียน ซึ่งผู้ปกครองนี้จะมีผลต่อนักเรียนในทางอ้อม และผู้ปกครองประเภทที่สอง เป็นประเภทที่ส่งผลต่อนักเรียนโดยตรง ได้แก่ ผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยช่วยนักเรียนทำการบ้านหรือช่วยทำโครงงานให้กับนักเรียน

ลี (Lee, J.H., 2015) ได้ประยุกต์แนวคิดของ cognitive approach เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางสังคมในการระวังพฤติกรรมการแสดงออกถึงความสุภาพตามบรรทัดฐานของสังคม โดยมีกรณีศึกษา 3 กรณี คือ 1) ความสุภาพส่วนบุคคลในการนำทาง 2) ความสุภาพในการรวมกลุ่มและนำทางกลุ่มระหว่างนำเที่ยว และ 3) แบบจำลองความสุภาพในระหว่างเหตุการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งเป็นการประยุกต์วิธีการศึกษาทางสังคม เรียกว่า แนวคิด socio-cognitive approach โดยใช้วิธีการ

แบบจำลองตัวแทนการแจกแจงโครงสร้างบรรทัดฐาน (DNA^3) พบว่า สามารถแสดงลักษณะความสุภาพตามสถานการณ์โดยขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การพักอาศัยอยู่กับผู้ปกครองที่เป็นพ่อแม่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็ก กล่าวคือ การได้รับการดูและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองส่งผลต่อพัฒนาการและผลลัพธ์ของเด็กในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้เพศและอายุก็รวมไปถึงสถานการณ์ทางสังคม ก็ยังสามารถส่งผลต่อระดับพฤติกรรมหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กได้อีกด้วย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต1 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 และ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต1 (วิจัยเชิงปริมาณ) และแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และหลักอิทธิบาท 4 (วิจัยเชิงคุณภาพ)

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 (วิจัยเชิงคุณภาพ)

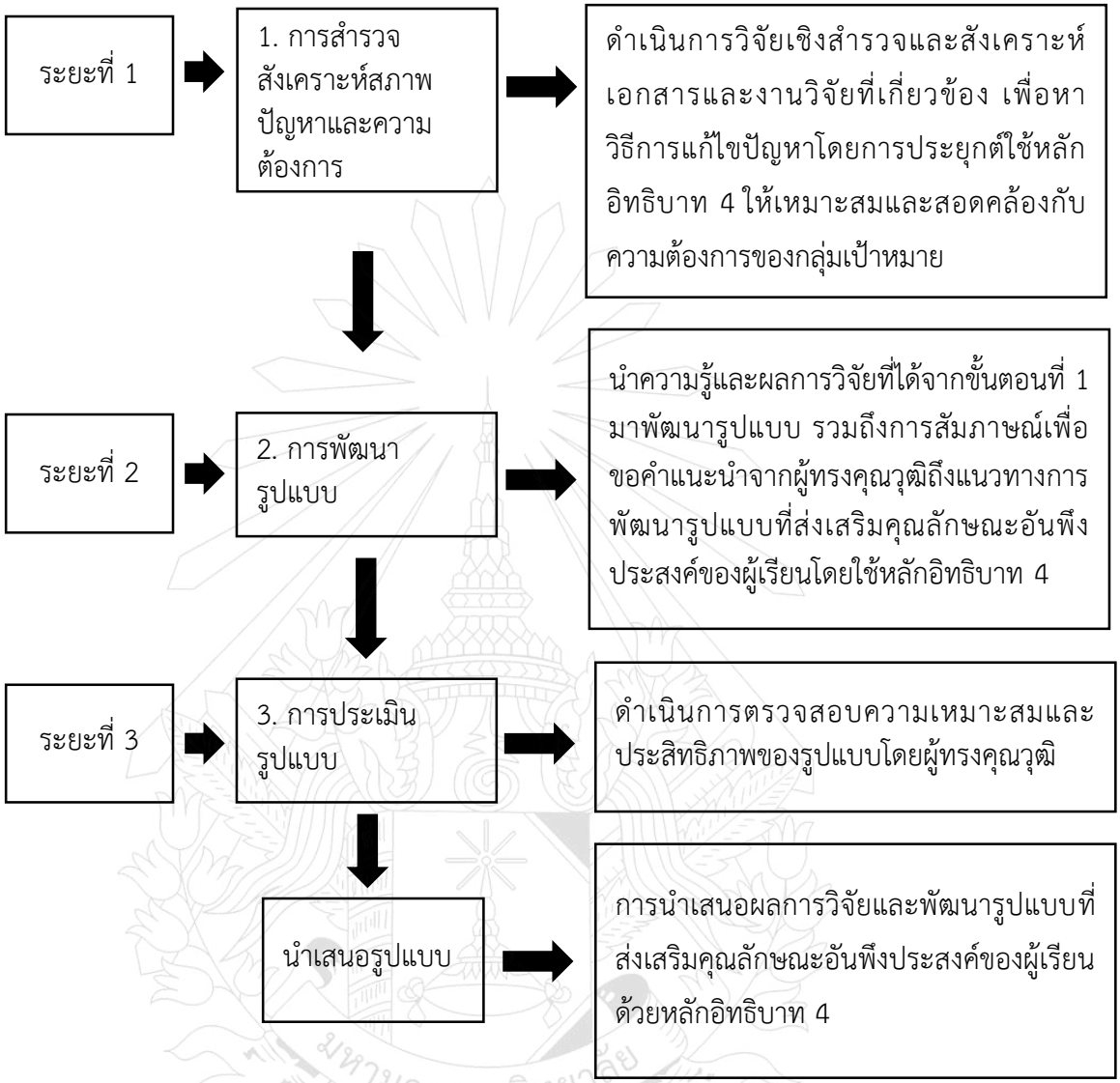
ระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 (วิจัยเชิงปริมาณ)

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 1,069 คน (ข้อมูลอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1, ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2565)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต1 จำนวน 285 คน ซึ่งได้มาจากตารางขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 3.1 แบบแผนขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต1 และแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และหลักอิทธิบาท 4

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

3.2.1 แบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ ดังนี้

3 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนในระดับ ดีมาก บรรลุผลร้อยละ 80 ขึ้นไป

2 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนในระดับ ดี บรรลุผลร้อยละ 60 – 79

1 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนในระดับ พอใช้ บรรลุผลร้อยละ 50 – 59

0 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนในระดับ ควรปรับปรุง บรรลุผลต่ำกว่าร้อยละ 50

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง การปฏิบัติในระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง การปฏิบัติในระดับ มาก

3 หมายถึง การปฏิบัติในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง การปฏิบัติในระดับ น้อย

1 หมายถึง การปฏิบัติในระดับ น้อยที่สุด

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานระยะที่ 1 มาสังเคราะห์ และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน เพื่อร่างและพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

3.2.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 5 คน ซึ่งมีคุณสมบัติ ดังนี้

1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่

1.1) นางกนกน้อย มานะจิตต์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเนิน

2) เป็นศึกษานิเทศก์ ได้แก่

2.1) นางสาวจริยา ทองหอม ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ

2.2) นางฐิตารีย์ บ้างสกุลวิวัฒน์ ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ

3) เป็นข้าราชการครู ได้แก่

3.1) นางสุภรณ์ ศรีเทพ ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ

3.2) นางอัจฉราพรรณ ชายวงศ์ ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ

ระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบที่ได้จากระยะที่ 2 มายกร่างเป็นคู่มือและให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่านเป็นผู้ประเมิน

3.2.3 แบบประเมิน

แบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการความเหมาะสม หรือไม่เหมาะสมของรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนหรือผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1) เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่

1.1) นายอำนาจ บูลภิบาล ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนยาง

1.2) นางสาวสุพรรณี สุวรรณเจริญ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ้านตาล

1.3) นางนัยนา คงเพ็ชร ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดไม้เรียง

2) เป็นศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ ได้แก่

2.1) นางสาวมณฑกานติ์ติ เพชรอักษร ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ

3) ข้าราชการครูที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา และ/หรือมีประสบการณ์ด้านหัวหน้าฝ่ายงานบริหารวิชาการในสถานศึกษา ได้แก่

3.1) นางสาวไพลิน สุทธิเดช ตำแหน่ง ครูชำนาญการ

3.2) นางกัลญา ศรีเปารยะ ตำแหน่ง ครูชำนาญการ

3.3) นางเบญญภัทณ์ เมืองแคล้ว ตำแหน่ง ครูชำนาญการ

3.4) นางสาวเกศศิรินทร์ มหรรณพ ตำแหน่ง ครู

3.5) นางสาวรุ่งฤดี ยอดเจริญ ตำแหน่ง ครู

3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.3.1 แบบสอบถาม

การสร้างเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามสำหรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

3) สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนิยามคำศัพท์เฉพาะ

4) นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ

5) ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

5.1) นายทวงศ์ บุญทองสังข์

5.2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรัญญา แสงอัมพร

5.3) ดร.สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี

เพื่อตรวจพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามแต่ละข้อโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of item objective congruence) โดยให้เกณฑ์ในการตรวจพิจารณาข้อคำถาม ดังนี้

ให้คะแนน +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้คะแนน -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

วิธีการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ทำได้โดยหาค่าความสอดคล้องหรือดัชนีของความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC)

จากสูตร $$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดยที่ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้อง มีค่าอยู่ระหว่าง -1 ถึง +1

$\sum R$ คือ คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67 – 1.00

6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาเสนอแนะ

7) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

8) นำแบบสอบถามที่ทดลองมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.943

9) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3.3.2 แบบสัมภาษณ์

เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นสำคัญ โดยการนำผลการวิเคราะห์การวิจัยเชิงปริมาณมาใช้เป็นประเด็นสำคัญในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน

3.3.3 แบบประเมิน

เป็นแบบประเมินที่ผู้วิจัยกำหนดหัวข้อจากการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลในระยะที่ 1 มาวิเคราะห์ร่วมกับบทสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือ คือแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1
2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเสนอต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 พร้อมด้วยแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ในรูปแบบการสแกน Qr code เพื่อตอบแบบฟอร์มใน Google form
3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบ Google form

3.4.2 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน
2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 5 ท่าน
3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ผ่านการจดบันทึก

3.4.3 แบบประเมิน ภายหลังการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ผู้วิจัยได้ประเมินรูปแบบ โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวบข้อมูล ดังนี้

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินรูปแบบในการวิจัยต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน

2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 9 ท่าน

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบประเมิน และสังเคราะห์ผล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) วิเคราะห์ระดับสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ทั้ง 8 ด้าน ทั้งโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.00 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนอยู่ในระดับ ดีมาก

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนอยู่ในระดับ ดี

ค่าเฉลี่ย 0.50 – 1.49 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนอยู่ในระดับ พอใช้

ค่าเฉลี่ย 0.00 – 0.49 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนอยู่ในระดับ ควรปรับปรุง

3) วิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็น ข้อมูลเกี่ยวกับการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครู โดยมีรูปแบบเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ คือ
และมีเกณฑ์การแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง การปฏิบัติตนในปัจจุบันของครู อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง การปฏิบัติตนในปัจจุบันของครู อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง การปฏิบัติตนในปัจจุบันของครู อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง การปฏิบัติตนในปัจจุบันของครู อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง การปฏิบัติตนในปัจจุบันของครู อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4) สังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่สอดคล้องกับคำตอบของแบบสอบถามจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านเพื่อหาค่าความถี่ในการดำเนินกิจกรรมที่ประสบผลสำเร็จ โดยกำหนดค่าความถี่ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป

5) วิเคราะห์ระดับความเหมาะสม หรือไม่เหมาะสมของรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 โดยหาค่าร้อยละ (Percentage)

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

1) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of item Objective Congruence)

จากสูตร $$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดยที่ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้อง มีค่าอยู่ระหว่าง -1 ถึง +1

$\sum R$ คือ คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

กำหนดคะแนนของผู้เชี่ยวชาญเป็น +1 หรือ 0 หรือ -1

2) ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งมีสูตร ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1}\left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2}\right]$$

โดยที่ α คือ สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

n คือ จำนวนข้อ

s_i^2 คือ คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ

s_t^2 คือ คะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ

3.6.2 สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1) ค่าความถี่ (Frequency)

2) ร้อยละ (Percentage)

3) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

โดยที่ $\bar{X}$ คือ คะแนนเฉลี่ย

$\sum x$ คือ ผลรวมของคะแนนในกลุ่ม

n คือ จำนวนผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง

4) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n\sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n+1)}}$$

โดยที่ S.D. คือ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum x$ *คือ* ผลรวมของคะแนนในกลุ่ม

$\sum x^2$ คือ ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

n คือ จำนวนผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจแบบสอบถามความคิดเห็นของครู และแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ผู้วิจัยได้สนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

$\overline{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต1

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยเรื่องนี้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 285 คน ซึ่งมีลักษณะข้อมูลทั่วไป คือ เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์สอนและระดับชั้นที่สอน ใช้การแจกแจงหาค่าความถี่ (Frequency) และคำนวณร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายปรากฏดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวน และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	69	24.20
หญิง	215	75.80
รวม	**285**	**100.00**
วุฒิการศึกษา		
ปริญญาตรี	233	81.80
ปริญญาโท	52	18.20
ปริญญาเอก	0	0.00
รวม	**285**	**100.00**
ประสบการณ์สอน		
ต่ำกว่า 5 ปี	85	29.80
5 – 10 ปี	137	48.10
11 – 15 ปี	22	7.70
15 ปีขึ้นไป	41	14.40
รวม	**285**	**100.00**
ระดับชั้นที่สอน		
ประถมศึกษาตอนต้น	138	48.40
ประถมศึกษาตอนปลาย	124	43.50

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษาตอนต้น	23	8.10
รวม	**285**	**100.00**

จากตารางที่ 4.1 พบว่า จากจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 285 คน หากจำแนกตามเพศส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 75.80 อีกร้อยละ 24.20 เป็นเพศชาย หากพิจารณาตามวุฒิการศึกษาส่วนใหญ่เป็นระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 81.80 รองลงมาคือระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 18.20 และไม่มีผู้ตอบแบบสอบถามในระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 0.00 หากพิจารณาตามประสบการณ์การสอนส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 5 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.10 รองลงมาคือช่วงต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.80 ช่วง 15 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 14.40 และช่วง 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.70 หากพิจารณาจากระดับชั้นที่สอนส่วนใหญ่เป็นผู้สอนระดับประถมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 48.40 รองลงมาคือระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 43.50 และมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 8.10

ตอนที่ 2 สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน

การวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติตนของผู้เรียนทางด้านพฤติกรรมตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนทั้ง 8 ด้าน ใช้การแจกแจงหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายปรากฏดังตารางโดยรวมและรายด้านดังนี้

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโดยรวมในแต่ละด้าน

สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	2.60	0.45	ดีมาก
ด้านที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต	2.57	0.48	ดีมาก
ด้านที่ 3 มีวินัย	2.38	0.45	ดี
ด้านที่ 4 ใฝ่เรียนรู้	2.26	0.52	ดี
ด้านที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง	2.39	0.47	ดี
ด้านที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน	2.30	0.52	ดี
ด้านที่ 7 รักความเป็นไทย	2.57	0.48	ดีมาก
ด้านที่ 8 มีจิตสาธารณะ	2.60	0.45	ดีมาก
รวมเฉลี่ย	**2.46**	**0.43**	**ดี**

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 2.46, S.D. = 0.43) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านที่ 8 มีจิตสาธารณะ ($\overline{X}$ = 2.60, S.D. = 0.45) และด้านที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ($\overline{X}$ = 2.60, S.D. = 0.45) รองลงมาคือด้านที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต ($\overline{X}$ = 2.57, S.D. = 0.48) ด้านที่ 7 รักความเป็นไทย ($\overline{X}$ = 2.57, S.D. = 0.48) ด้านที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง ($\overline{X}$ = 2.39, S.D. = 0.47) ด้านที่ 3 มีวินัย ($\overline{X}$ = 2.38, S.D. = 0.45) ด้านที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน ($\overline{X}$ = 2.30, S.D. = 0.52) และด้านที่ 4 ใฝ่เรียนรู้ ($\overline{X}$ = 2.26, S.D. = 0.52) เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ข้อ	ด้านที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.1	ยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติและอธิบายความหมายของเพลงชาติได้ถูกต้อง	2.66	0.52	ดีมาก
1.2	ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่พลเมืองดีของชาติ	2.57	0.56	ดีมาก
1.3	หวงแหน ปกป้อง ยกย่องความเป็นชาติไทย	2.42	0.59	ดี
1.4	เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ	2.70	0.48	ดีมาก
1.5	ปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาที่ตนนับถือ	2.62	0.53	ดีมาก
1.6	เข้าร่วมและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์	2.62	0.55	ดีมาก
	รวมเฉลี่ย	**2.60**	**0.45**	**ดีมาก**

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ระดับการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 2.60, S.D. = 0.45) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การปฏิบัติตนด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ ($\overline{X}$ = 2.70, S.D. = 0.48) รองลงมาคือการยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติและอธิบายความหมายของเพลงชาติได้ถูกต้อง ($\overline{X}$ = 2.66, S.D. = 0.52) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การแสดงออกถึงความหวงแหน ปกป้อง ยกย่องความเป็นชาติ ($\overline{X}$ = 2.42, S.D. = 0.59) รองลงมาคือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่พลเมืองดีของชาติ ($\overline{X}$ = 2.57, S.D. = 0.56)

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต

ข้อ	ด้านที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
2.1	ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง	2.51	0.59	ดีมาก
2.2	ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด	2.54	0.54	ดีมาก
2.3	ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน	2.58	0.63	ดีมาก
2.4	ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง	2.56	0.54	ดีมาก
2.5	ไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง	2.67	0.49	ดีมาก
	รวมเฉลี่ย	**2.57**	**0.48**	**ดีมาก**

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ระดับการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 2.57, S.D. = 0.48) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การปฏิบัติตนด้วยการไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง ($\overline{X}$ = 2.67, S.D. = 0.49) รองลงมา คือ การไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน ($\overline{X}$ = 2.58, S.D. = 0.63) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง ($\overline{X}$ = 2.51, S.D. = 0.59) รองลงมาคือ การปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ($\overline{X}$ = 2.54, S.D. = 0.54)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 3 มีวินัย

ข้อ	ด้านที่ 3 มีวินัย	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
3.1	ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน และสังคม	2.45	0.52	ดี
3.2	ไม่เอาเปรียบ หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น	2.59	0.51	ดีมาก
3.3	ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน	2.27	0.59	ดี
3.4	มีความรับผิดชอบในการทำงาน	2.07	0.61	ดี
3.5	แต่งกายถูกต้องตามระเบียบ	2.49	0.57	ดี
	รวมเฉลี่ย	**2.38**	**0.45**	**ดี**

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ระดับการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 3 มีวินัย ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 2.38, S.D. = 0.45) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การปฏิบัติตนด้วยการไม่เอาเปรียบหรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น ($\overline{X}$ = 2.59, S.D. = 0.51) รองลงมาคือ การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบ ($\overline{X}$ = 2.49, S.D. = 0.57) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีความรับผิดชอบในการทำงาน ($\overline{X}$ = 2.07, S.D. = 0.61) รองลงมาคือ การตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ($\overline{X}$ = 2.27, S.D. = 0.59)

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 4 ใฝ่เรียนรู้

ข้อ	ด้านที่ 4 ใฝ่เรียนรู้	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
4.1	ตั้งใจเรียน	2.36	0.60	ดี
4.2	เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้	2.28	0.60	ดี
4.3	สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ	2.56	0.54	ดีมาก
4.4	ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน	2.08	0.69	ดี
4.5	บันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบจากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้	2.07	0.63	ดี
4.6	แลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	2.21	0.63	ดี
	รวมเฉลี่ย	**2.26**	**0.52**	**ดี**

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ระดับการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 4 ใฝ่เรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 2.26, S.D. = 0.52) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การสนใจการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ($\overline{X}$ = 2.56, S.D. = 0.54) รองลงมาคือ ความตั้งใจเรียน ($\overline{X}$ = 2.36, S.D. = 0.60) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การบันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบจากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้ ($\overline{X}$ = 2.07, S.D. = 0.63) รองลงมาคือ การศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ($\overline{X}$ = 2.08, S.D. = 0.69)

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง

ข้อ	ด้านที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
5.1	ใช้ทรัพย์สินของตนเองอย่างประหยัด คุ้มค่าและเก็บรักษาอย่างดี รวมทั้งใช้เวลาอย่างเหมาะสม	2.55	0.54	ดีมาก
5.2	ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ้มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี	2.47	0.52	ดี
5.3	ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล	2.39	0.54	ดี
5.4	วางแผนการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร	2.15	0.72	ดี
5.5	รู้เท่าทันการเปลี่ยนเปลี่ยนของสังคมและสภาพแวดล้อม ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	2.41	0.58	ดี
	รวมเฉลี่ย	**2.39**	**0.47**	**ดี**

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ระดับการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 2.39, S.D. = 0.47) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การใช้ทรัพย์สินของตนเองอย่างประหยัด คุ้มค่าและเก็บรักษาอย่างดี รวมทั้งใช้เวลาอย่างเหมาะสม ($\overline{X}$ = 2.55, S.D. = 0.54) รองลงมาคือ การใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ้มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี ($\overline{X}$ = 2.47, S.D. = 0.52) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การวางแผนการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ($\overline{X}$ = 2.15, S.D. = 0.72) รองลงมาคือ การปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล ($\overline{X}$ = 2.39, S.D. = 0.54)

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน

ข้อ	ด้านที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
6.1	เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	2.41	0.57	ดี
6.2	ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ	2.36	0.61	ดี
6.3	ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง	2.32	0.60	ดี
6.4	ทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน	2.22	0.64	ดี
6.5	พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ	2.16	0.67	ดี
	รวมเฉลี่ย	**2.30**	**0.52**	**ดี**

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ระดับการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 2.30, S.D. = 0.52) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ความเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\overline{X}$ = 2.41, S.D. = 0.57) รองลงมาคือ ความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ ($\overline{X}$ = 2.36, S.D. = 0.61) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ความพยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ ($\overline{X}$ = 2.16, S.D. = 0.68) รองลงมาคือ ความทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน ($\overline{X}$ = 2.22, S.D. = 0.64)

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 7 รักความเป็นไทย

ข้อ	ด้านที่ 7 รักความเป็นไทย	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
7.1	แต่งกายเหมาะสมตามกาละเทศะและมีมารยาท มีสัมมาคารวะ กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ	2.59	0.55	ดีมาก
7.2	ร่วมกิจกรรมและชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย	2.61	0.55	ดีมาก
7.3	ใช้ภาษาไทยและเลขไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	2.54	0.61	ดีมาก
7.4	ชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง	2.53	0.56	ดีมาก
7.5	ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย	2.58	0.54	ดีมาก
	รวมเฉลี่ย	**2.57**	**0.48**	**ดีมาก**

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ระดับการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 7 รักความเป็นไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 2.57, S.D. = 0.48) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การร่วมกิจกรรมและชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย ($\overline{X}$ = 2.61, S.D. = 0.55) รองลงมาคือ การแต่งกายเหมาะสมตามกาละเทศะ และมีมารยาท มีสัมมาคารวะ กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ($\overline{X}$ = 2.59, S.D. = 0.55) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง ($\overline{X}$ = 2.53, S.D. = 0.56) รองลงมาคือ การใช้ภาษาไทยและเลขไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ($\overline{X}$ = 2.54, S.D. = 0.61)

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 8 มีจิตสาธารณะ

ข้อ	ด้านที่ 8 มีจิตสาธารณะ	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
8.1	อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทน	2.60	0.53	ดีมาก
8.2	แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น	2.65	0.52	ดีมาก
8.3	ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ	2.54	0.54	ดีมาก
8.4	เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม	2.61	0.53	ดีมาก
8.5	เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมด้วยความกระตือรือร้น	2.60	0.53	ดีมาก
	รวมเฉลี่ย	**2.60**	**0.45**	**ดีมาก**

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ระดับการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 8 มีจิตสาธารณะ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 2.60, S.D. = 0.45) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น ($\overline{X}$ = 2.65, S.D. = 0.52) รองลงมาคือ การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม ($\overline{X}$ = 2.61, S.D. = 0.53) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ ($\overline{X}$ = 2.54, S.D. = 0.54) รองลงมาคือ การอาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทน ($\overline{X}$ = 2.60, S.D. = 0.53)

ตอนที่ 3 การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู

การวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติของครู ในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ ใช้การแจกแจงหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายปรากฏดังตารางโดยรวมและรายด้าน ดังนี้

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ในภาพรวมทั้ง 4 ด้าน

ข้อ	การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ)	4.59	0.42	มากที่สุด
2.	วิริยะ (ความเพียรพยายาม)	4.64	0.42	มากที่สุด
3.	จิตตะ (ความเอาใจใส่)	4.63	0.43	มากที่สุด
4.	วิมังสา (การพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ)	4.58	0.45	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**4.61**	**0.40**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61, S.D. = 0.40) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) ($\overline{X}$ = 4.64, S.D. = 0.42) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ($\overline{X}$ = 4.63, S.D. = 0.43) ด้านฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ) ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.42) และสุดท้ายคือ ด้านวิมังสา (การพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ) ($\overline{X}$ = 4.58, S.D. = 0.45)

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ)

ข้อ	ฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ)	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1.1	ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในการเรียนรู้ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ	4.68	0.47	มากที่สุด
1.2	ครูสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน	4.53	0.59	มากที่สุด
1.3	ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนและการทำกิจกรรม	4.60	0.49	มากที่สุด
1.4	ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความแตกต่างและความต้องการของผู้เรียน	4.53	0.50	มากที่สุด
1.5	ครูแสดงออกถึงการทำงานอย่างมีความสุขเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้เรียน	4.60	0.49	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**4.59**	**0.42**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านฉันทะอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.42) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การกระตุ้นให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในการเรียนรู้หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = 0.47) รองลงมาคือ การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนและการทำกิจกรรม ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.49) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.59)

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม)

ข้อ	วิริยะ (ความเพียรพยายาม)	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
2.1	ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความตั้งใจในการทำงานหรือกิจกรรมจนประสบผลสำเร็จ	4.61	0.55	มากที่สุด
2.2	ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการทำงานจนบรรลุเป้าหมาย	4.66	0.47	มากที่สุด
2.3	ครูฝึกให้ผู้เรียนมีความอดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค	4.62	0.51	มากที่สุด
2.4	ครูปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานและการเรียนรู้อย่างเหมาะสม	4.67	0.47	มากที่สุด
2.5	ครูแสดงออกถึงความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำงานจนประสบผลสำเร็จ	4.65	0.48	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**4.64**	**0.42**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านวิริยะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.64, S.D. = 0.42) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานและการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.64, S.D. = 0.42) รองลงมาคือ การกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการทำงานจนบรรลุเป้าหมาย ($\overline{X}$ = 4.66, S.D. = 0.47) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความตั้งใจในการทำงานหรือกิจกรรมจนประสบผลสำเร็จ ($\overline{X}$ = 4.61, S.D. = 0.55)

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่)

ข้อ	จิตตะ (ความเอาใจใส่)	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
3.1	ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีสติ สมาธิ มีใจจดจ่อกับการเรียนหรือกิจกรรม	4.58	0.57	มากที่สุด
3.2	ครูฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้หน้าที่ของตนเอง	4.65	0.50	มากที่สุด
3.3	ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกล้าที่จะแสดงออกถึงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่	4.64	0.48	มากที่สุด
3.4	ครูปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ ใส่ใจในงานที่ทำอย่างสม่ำเสมอ	4.63	0.56	มากที่สุด
3.5	ครูอุทิศตนเป็นแบบอย่างในการทำงาน แสดงออกถึงความเป็นครู	4.68	0.47	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**4.63**	**0.43**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านจิตตะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, S.D. = 0.43) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การอุทิศตนเป็นแบบอย่างในการทำงาน แสดงออกถึงความเป็นครู ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = 0.47) รองลงมาคือ การฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้หน้าที่ของตนเอง ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = 0.50) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีสติ สมาธิ มีใจจดจ่อกับการเรียนหรือกิจกรรม ($\overline{X}$ = 4.58, S.D. = 0.57)

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านวิมังสา (การพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ)

ข้อ	วิมังสา (การพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ)	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
4.1	ครูฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ แยกแยะในสิ่งที่ตนเองทำว่ามีความถูกต้อง เหมาะสมหรือไม่	4.58	0.49	มากที่สุด
4.2	ครูมีการประเมินผู้เรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรม พร้อมทั้งชี้แจงข้อบกพร่องของผู้เรียน	4.54	0.56	มากที่สุด
4.3	ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนตรวจสอบผลการเรียนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ	4.51	0.64	มากที่สุด
4.4	ครูปลูกฝังให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้น	4.64	0.48	มากที่สุด
4.5	ครูแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาตนเอง	4.63	0.51	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**4.58**	**0.45**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านวิมังสา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.58, S.D. = 0.45) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การปลูกฝังให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้น ($\overline{X}$ = 4.64, S.D. = 0.48) รองลงมาคือ การแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาตนเอง ($\overline{X}$ = 4.63, S.D. = 0.51) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนตรวจสอบผลการเรียนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = 0.64)

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้วยหลักอิทธิบาท 4 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานระยะที่ 1 มาสังเคราะห์ และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน เพื่อร่างและพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ด้านที่ 1 ฉันทะ

การนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ ที่หมายถึงความพึงพอใจในสิ่งที่ทำ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น เป็นกระบวนการที่ผู้บริหาร คณะครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องสร้างแรงศรัทธา ความรู้สึกรัก ความรู้สึกชอบที่จะประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นไปตาม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งการสร้างความรู้สึกพึงพอใจให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน จะต้องชี้ให้ผู้เรียนเห็นถึงผลลัพธ์ของความสำเร็จในการกระทำนั้น จูงใจผู้เรียนด้วยการชี้ให้เห็นถึงคุณค่า คุณประโยชน์หรืออาจนำแบบอย่าง บุคคลตัวอย่างที่มีความประพฤติในทางที่ดีมาเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ นอกจากนี้ การสร้างความพึงพอใจ ความศรัทธาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนอย่างยั่งยืน จะต้องมีการจัดทำโครงการ/กิจกรรม และการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ มีการตรวจสอบ กำกับติดตามผล และแก้ไขปรับปรุงให้รองรับความแตกต่าง และให้เกิดประสิทธิภาพต่อผู้เรียน

ด้านที่ 2 วิริยะ

การนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านวิริยะ ที่หมายถึงความขยันหมั่นเพียร อดทนไม่ท้อถอย มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น เป็นกระบวนการที่ครูผู้สอนและผู้ปกครองจะต้องสร้างแรงกระตุ้น ให้ผู้เรียนเป็นผู้ขยันหมั่นเพียร เพียงแต่การกระตุ้นนั้นจะต้องมีความพอดี ไม่น้อยเกินไปจนละเลยหน้าที่ และไม่มากเกินไปจนหักโหมและส่งผลเสียในอนาคต การฝึกฝนความขยันอดทนผ่านโครงการ/กิจกรรม และการบูรณาการผ่านกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระนั้น จำเป็นจะต้องมีการเสริมแรงทางบวก เช่น การให้คำชมเชยอย่างสม่ำเสมอ จัดบรรยากาศทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และมีการสรุปผลการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำผลไปปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่จะส่งผลดีต่อผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

ด้านที่ 3 จิตตะ

การนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านจิตตะ ที่หมายถึงความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ มีใจจดจ่อทำสิ่งนั้นด้วยจิตที่เป็นสมาธิ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น เป็นกระบวนการที่ผู้บริหาร คณะครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในที่นี้หมายรวมถึงชุมชน บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ด้วย จะต้องให้ความสำคัญ การจัดทำโครงการ/กิจกรรมควรมุ่งเน้นไปที่การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างสมาธิ อาทิ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และกิจกรรมเล่านิทานคุณธรรม เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อต้องการปลูกฝังค่านิยมด้านความตั้งใจ มุ่งมั่นในการทำงานอย่างรอบคอบ มีสติในการดำเนินกิจวัตรประจำวันของผู้เรียนเป็นหลัก พร้อมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนให้นักเรียนเกิดความตั้งใจในการเรียนเพิ่มมากขึ้น และในทุก ๆ โครงการจะต้องมีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้รองรับความแตกต่างของผู้เรียน โดยผู้เรียนทุกคนจะต้องเกิดคุณธรรม มีสติ มีสมาธิในการใช้ชีวิตประจำวันภายหลังเสร็จสิ้นโครงการให้ได้มากที่สุด

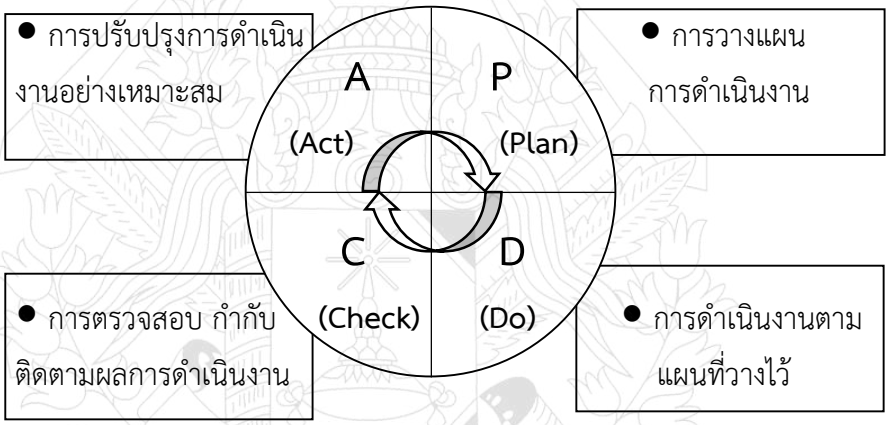
ด้านที่ 4 วิมังสา

การนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านวิมังสา ที่หมายถึงการใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่ทำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น เป็นกระบวนการที่ทั้งผู้บริหาร

คณะครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือกันพัฒนา ตรวจสอบ กำกับติดตามคุณภาพของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะครูประจำชั้นและครูประจำวิชานอกจากจะแสดงตนเป็นแบบอย่างในการเป็นนักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอแล้ว จะต้องชี้นำให้ผู้เรียนตรวจสอบ ติดตามพัฒนาการของตนอย่างใกล้ชิด ส่งเสริมให้ผู้เรียนหมั่นพัฒนา ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ มุ่งเน้นสอนให้นักเรียนใช้ปัญญาแก้ไขปัญหา รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ มีหลักการและเหตุผล จัดทำโครงการ/กิจกรรม และบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ให้เป็นและมีประสิทธิภาพ มีการกำกับ ติดตาม วัดผลและประเมินผลการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

5. รูปแบบและองค์ประกอบความสำเร็จในการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน

ผู้ทรงคุณวุฒิได้นำวงจรคุณภาพ PDCA เข้ามาใช้ในการนำหลักอิทธิบาท 4 มาส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

แผนภาพที่ 4.1 กระบวนการ PDCA ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ควรประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ให้เห็นความสำคัญใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการบริหาร ด้านการจัดการการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการศึกษาแก่นักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ทุกระดับการศึกษา

การสร้างหน่วยการเรียนรู้ และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ตามแนวคิดหลักอิทธิบาท 4 เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วย

หลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยการกำหนดสาระ วิธีการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ 5 รูปแบบ ดังนี้

1) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

2) การเชื่อมโยงคำถาม-คำตอบ

3) การสอนแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการแสดงบทบาทสมมุติ

4) วิธีสอนแบบ เดมมิ่ง (PDCA)

5) การสอนที่เน้นภาระงานเป็นฐาน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็นแก้ปัญหาเป็นโดยการนำเอาหลักธรรมมาบูรณาการในการเรียนการสอน ดังนี้

5.1) นำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการกับนโยบายการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิถีพุทธ

5.2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในห้องเรียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้เรียน โดยยึดตามหลักอิทธิบาท 4

5.3) ใช้แหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงมุ่งมั่นศรัทธา

ตารางที่ 4.16 ตารางสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน

แนวทางในการนำหลักอิทธิบาท 4 มาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5	ความถี่
ด้านที่ 1 ฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ)							
1. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนแบบกัลยาณมิตร เป็นแบบอย่าง	✓		✓	✓	✓		4
2. จัดบรรยากาศภายในและภายนอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้	✓		✓	✓	✓	✓	5
3. เน้นการสร้างความตระหนักรู้ ความศรัทธาในการเรียน			✓	✓		✓	3
4. ชี้นำให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณประโยชน์หรือความสำเร็จของสิ่งที่ทำ	✓				✓	✓	3
5. จัดทำโครงการ/กิจกรรม รองรับด้านการปลูกฝังคุณธรรม ความศรัทธา		✓	✓	✓	✓	✓	5
6. สอดแทรกหลักอิทธิบาทในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ		✓	✓		✓	✓	4
7. ส่งเสริมให้ครูจัดทำโครงการ/กิจกรรมและประเมินผลการดำเนินโครงการจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และนำมาวางแผนพัฒนาผู้เรียนต่อไป		✓	✓	✓	✓		4
8. ฝึกให้ผู้เรียนรู้จุดมุ่งหมายในการเรียนของตนเอง	✓		✓			✓	3
ด้านที่ 2 วิริยะ (ความเพียร)							
1. มุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมการเรียนการสอนให้นักเรียนอยากเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ			✓	✓	✓	✓	4

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

แนวทางในการนำหลักอิทธิบาท 4 มาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5	ความถี่
2. ควรมุ่งเน้นจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายกระตุ้นผู้เรียนอยากเรียนรู้	✓		✓	✓			3
3. มอบหมายความรับผิดชอบให้นักเรียนทำกิจกรรมนอกห้องเรียน และเสริมแรงผู้เรียนเมื่อปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบสำเร็จด้วยการชมเชยหน้าเสาธง		✓			✓	✓	3
4. สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้เรียนเมื่อปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จอย่างสม่ำเสมอ จนผู้เรียนมีความตั้งใจและขยันหมั่นเพียรที่จะปฏิบัติงานนั้นอย่างเต็มความสามารถจนเกิดเป็นนิสัย	✓	✓			✓	✓	4
5. ผู้บริหาร คณะครู ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการแสดงออกถึงการปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย	✓		✓	✓	✓	✓	5
6. จัดทำโครงการ/กิจกรรม และมีการรายงานสรุปผลการดำเนินงานเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาต่อไป		✓			✓	✓	3
7. ปลูกฝังค่านิยมผ่านการบูรณาการทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		✓			✓	✓	3
8. มีความเหมาะสมในการฝึกฝนตนเอง กล่าวคือ มีความขยันอดทนแต่พอเหมาะไม่น้อยเกินไปหรือหักโหมมากเกินไป	✓		✓		✓	✓	4

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

แนวทางในการนำหลักอิทธิบาท 4 มาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5	ความถี่
ด้านที่ 3 จิตตะ (ความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ)							
1. ส่งเสริมให้ครูรักในงานที่ทำ และเอาใจใส่ กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้งานเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน	✓		✓		✓		3
2. ผู้บริหารสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูผู้สอนเพื่อเป็นแรงกระตุ้นในการปฏิบัติหน้าที่		✓	✓		✓		3
3. สร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในอนาคตเพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกิดความพยายาม ตั้งใจให้ตนเองประสบความสำเร็จ			✓	✓		✓	3
4. จัดกิจกรรมเล่านิทานคุณธรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความตระหนักเอาใจใส่ในการเรียนรู้		✓			✓	✓	3
5. จัดกิจกรรมเสริมสร้างทัศนคติที่ดีให้นักเรียนเกิดความตั้งใจในการเรียนมากยิ่งขึ้น		✓			✓	✓	3
6. เสริมแรงทางบวกเมื่อผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีสติ สมาธิในการดำเนินชีวิตด้วยคำชมเชย	✓				✓	✓	3

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

แนวทางในการนำหลักอิทธิบาท 4 มาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5	ความถี่
ด้านที่ 4 วิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่ทำ)							
1. การชี้แนะของครู การเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดของครู ให้คำปรึกษา เมื่อนักเรียนต้องการรับการปรึกษา			✓		✓	✓	3
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนหมั่นพัฒนาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในตนเองอย่างสม่ำเสมอ	✓		✓		✓		3
3. ควรมุ่งเน้นสอนให้นักเรียนใช้ ปัญญาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล	✓	✓	✓	✓			4
4. ให้ครูผู้สอนเป็นผู้รักในงานที่ทำกระตือรือร้นในการทำงานเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน	✓			✓		✓	3
5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์สอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้		✓			✓	✓	3
6. ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ มีหลักการและเหตุผล	✓	✓			✓	✓	4

ภาพที่ 4.2 การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปสู่กระบวนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

ภาพที่ 4.3 การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในแต่ละด้าน

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

ขั้นตอนการประเมินรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ และครูที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา

ตารางที่ 4.17 จำนวนและร้อยละ ความเหมาะสมของรูปแบบคู่มือเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

ข้อ	ความเหมาะสมของรูปแบบ	จำนวน (n=9)	ร้อยละ
1.	วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย	9	100.00
2.	การให้ความหมายของคำที่เกี่ยวข้อง	9	100.00
3.	แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการ	9	100.00
4.	ความเหมาะสมของภาษา	9	100.00
5.	ความเหมาะสมในการเรียงลำดับเนื้อหา	9	100.00
6.	ความครอบคลุมของเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4	8	88.89
7.	ขั้นตอนในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์	9	100.00
8.	แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4	9	100.00
9.	รูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4	8	88.89
10.	ประโยชน์ของคู่มือการใช้รูปแบบ	9	100.00
	รวม	**9**	**97.78**

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 มีค่าร้อยละ 97.78 โดยมี 8 องค์ประกอบที่มีความเหมาะสมร้อยละ 100.00 ได้แก่ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย การให้ความหมายของคำที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการ ความเหมาะสมของภาษา ความเหมาะสมในการเรียงลำดับเนื้อหา ขั้นตอนในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนา

ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4 และประโยชน์ของคู่มือการใช้รูปแบบส่วนอีก 2 องค์ประกอบที่มีความเหมาะสม ร้อยละ 88.89 ได้แก่ ความครอบคลุมของเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 และรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 2. เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 และ 3. เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

5.1 สรุปผล

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

1. ผลการศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

1. ระดับการศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับ ดี ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านที่ 8 มีจิตสาธารณะ และด้านที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รองลงมาคือ ด้านที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านที่ 4 ใฝ่เรียนรู้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ โดยรวมอยู่ในระดับ ดีมาก ระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งผลอยู่ในระดับดีมาก รองลงมาคือ การยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติและอธิบายความหมายของเพลงชาติได้ถูกต้อง ส่วนระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การแสดงออกถึงความหวงแหนปกป้อง ยกย่องความเป็นชาติไทย ซึ่งมีผลอยู่ในระดับ ดี

สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต โดยรวมอยู่ในระดับ ดีมาก ระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การไม่หาผลประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง มีผลอยู่ในระดับ ดีมาก

รองลงมาคือ การไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน ส่วนระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง ซึ่งมีผลอยู่ในระดับ ดีมาก

สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 3 มีวินัย โดยรวมอยู่ในระดับ ดี ระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ไม่เอาเปรียบ หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งผลอยู่ในระดับดีมาก รองลงมาคือ การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบวินัยของโรงเรียน ส่วนระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีความรับผิดชอบในการทำงาน และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งมีผลอยู่ในระดับ ดี

สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 4 ใฝ่เรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับ ดีการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การสนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งผลอยู่ในระดับดีมาก รองลงมาคือ การแสดงถึงความตั้งใจเรียน ส่วนระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ บันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบจากสิ่งที่ได้เรียนรู้แล้วนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ซึ่งมีผลอยู่ในระดับ ดี

สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับ ดี การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การใช้ทรัพย์สินของตนเองอย่างประหยัด คุ้มค่าและเก็บรักษาเป็นอย่างดี รวมทั้งใช้เวลาอย่างเหมาะสม ซึ่งผลอยู่ในระดับดีมาก รองลงมาคือ การใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ้มค่า และเก็บรักษาดูแลเป็นอย่างดี ส่วนระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การวางแผนการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ซึ่งมีผลอยู่ในระดับ ดี

สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับ ดี การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งผลอยู่ในระดับดี รองลงมาคือ การมีความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง ส่วนระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการทำงานให้สำเร็จลุล่วง ซึ่งมีผลอยู่ในระดับ ดี

สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 7 รักความเป็นไทย โดยรวมอยู่ในระดับ ดีมาก การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การเข้าร่วมกิจกรรมและชักชวน หรือแนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลอยู่ในระดับดีมาก รองลงมาคือ การแต่งกายเหมาะสมตามกาละเทศะและมีมารยาท มีสัมมาคารวะ มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ส่วนระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การชักชวน หรือแนะนำให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติให้ถูกต้อง ซึ่งมีผลอยู่ในระดับ ดีมาก

สภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านที่ 8 มีจิตสาธารณะ โดยรวมอยู่ในระดับ ดีมาก การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การแบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น ซึ่งมีผลอยู่ในระดับดีมาก รองลงมาคือ การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม ส่วนระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การดูแลรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ ซึ่งมีผลอยู่ในระดับ ดีมาก

2. การศึกษาระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านวิมังสา (การพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏผลดังนี้

ระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ) โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในการเรียนรู้ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ รองลงมาคือ ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนและการทำกิจกรรม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

ระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ครูปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานและการเรียนรู้อย่างเหมาะสม รองลงมาคือ ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการทำงานจนบรรลุเป้าหมาย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความตั้งใจในการทำงานหรือกิจกรรมจนประสบผลสำเร็จ

ระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ครูอุทิศตนเป็นแบบอย่างในการทำงาน แสดงออกถึงความเป็นครู รองลงมาคือ ครูฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้หน้าที่ของตนเอง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีสติ สมาธิ มีใจจดจ่อกับการเรียนหรือกิจกรรม

ระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู ด้านวิมังสา (การพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ) โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด การปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ครูปลูกฝังให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้น รองลงมาคือ ครูแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาตนเอง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนตรวจสอบผลการเรียนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ทั้ง 5 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ และครูชำนาญการพิเศษ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. แนวทางในการนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ หรือการสร้างความพอใจในสิ่งที่ทำ มาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ได้แก่

1.1 สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนแบบกัลยาณมิตร เป็นแบบอย่าง

1.2 จัดบรรยากาศภายในและภายนอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

1.3 เน้นการสร้างความตระหนักรู้ ความศรัทธาในการเรียน

1.4 ชี้นำให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณประโยชน์หรือความสำเร็จของสิ่งที่ทำ

1.5 จัดทำโครงการ/กิจกรรม รองรับด้านการปลูกฝังคุณธรรม ความศรัทธา

1.6 สอดแทรกหลักอิทธิบาทในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ

1.7 ส่งเสริมให้ครูจัดทำโครงการ/กิจกรรมและประเมินผลการดำเนินโครงการจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และนำมาวางแผนพัฒนาผู้เรียนต่อไป

1.8 ฝึกให้ผู้เรียนรู้จุดมุ่งหมายในการเรียนของตนเอง

2. แนวทางในการนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านวิริยะ หรือการสร้างความเพียร มาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ได้แก่

2.1 มุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมการเรียนการสอนให้นักเรียนอยากเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ

2.2 ควรมุ่งเน้นจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายกระตุ้นผู้เรียนอยากเรียนรู้

2.3 มอบหมายความรับผิดชอบให้นักเรียนทำกิจกรรมนอกห้องเรียน และเสริมแรงผู้เรียนเมื่อปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบสำเร็จด้วยการชมเชยหน้าเสาธง

2.4 สร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้เรียนเมื่อปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จอย่างสม่ำเสมอ จนผู้เรียนมีความตั้งใจ และขยันหมั่นเพียรที่จะปฏิบัติงานนั้นอย่างเต็มความสามารถจนเกิดเป็นนิสัย

2.5 ผู้บริหาร คณะครู ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการแสดงออกถึงการปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย

2.6 จัดทำโครงการ/กิจกรรม และมีการรายงานสรุปผลการดำเนินงานเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาต่อไป

2.7 ปลูกฝังค่านิยมผ่านการบูรณาการทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.8 มีความเหมาะสมในการฝึกฝนตนเอง กล่าวคือ มีความขยันอดทนแต่พอเหมาะไม่น้อยเกินไปหรือหักโหมมากเกินไป

3. แนวทางในการนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านจิตตะ หรือการสร้างความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำมาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ได้แก่

3.1 ส่งเสริมให้ครูรักในงานที่ทำ และเอาใจใส่ กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้งานเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

3.2 ผู้บริหารสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครูผู้สอนเพื่อเป็นแรงกระตุ้นในการปฏิบัติหน้าที่

3.3 สร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในอนาคตเพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกิดความพยายาม ตั้งใจให้ตนเองประสบความสำเร็จ

3.4 จัดกิจกรรมเล่านิทานคุณธรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความตระหนัก เอาใจใส่ในการเรียนรู้

3.5 จัดกิจกรรมเสริมสร้างทัศนคติที่ดี ให้นักเรียนเกิดความตั้งใจในการเรียนมากยิ่งขึ้น

3.6 เสริมแรงทางบวกเมื่อผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีสติ สมาธิในการดำเนินชีวิต ด้วยคำชมเชย

4. แนวทางในการนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านวิมังสา หรือการใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่ทำ มาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ได้แก่

4.1 การชี้แนะของครู การเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดของครู ให้คำปรึกษา เมื่อนักเรียนต้องการรับการปรึกษา

4.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนหมั่นพัฒนา ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในตนเองอย่างสม่ำเสมอ

4.3 ควรมุ่งเน้นสอนให้นักเรียนใช้ ปัญญาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล

4.4 ให้ครูผู้สอนเป็นผู้รักในงานที่ทำ กระตือรือร้นในการทำงานเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน

4.5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

4.6 ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ มีหลักการและเหตุผล

3. ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

ในการประเมินรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่าน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ และ/หรือมีคุณวุฒิระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา ซึ่งรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 มีความเหมาะสมตามองค์ประกอบทั้ง 10 ข้อ คือ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย การให้ความหมายของคำที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการ ความเหมาะสมของภาษา ความเหมาะสมในการเรียงลำดับเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ขั้นตอนในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 และประโยชน์ของคู่มือ

5.2 อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ระดับการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ โดยรวมอยู่ในระดับ ดีมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการแสดงออกถึงความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์เป็นกิจกรรมหน้าเสาธงที่ต้องมีการปฏิบัติทุกวันเป็นกิจวัตร จนเกิดเป็นนิสัย เป็นความคุ้นชินในการปฏิบัติตาม และการมีความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสาธารณะ เป็นกระบวนการฝึกฝนผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม ที่ต้องใช้การปลูกฝังค่านิยมผ่านประสบการณ์ การมีส่วนร่วมในการบอกถึงคุณค่าของผลลัพธ์จากการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ ของ บลูม (Benjamin Bloom, 1976) ที่กล่าวถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความรู้สึกนึกคิดในจิตใจ ความเชื่อ ความซาบซึ้ง ในระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้น มีเจตคติและค่านิยมที่ดี สามารถแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองได้

ส่วนระดับการปฏิบัติตนตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ด้านความมีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง และมุ่งมั่นในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นพฤติกรรมที่ต้องใช้เทคนิคและกระบวนการที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดเฉพาะความรู้ ความเข้าใจ มักไม่เพียงพอต่อการทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีได้ สอดคล้องกับ

แนวทางของ ทิศนา แขมมณี (2555) ที่กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (affective domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากแก่การพัฒนาหรือปลูกฝัง

2. ผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปในแต่ละด้านได้ ดังนี้

การนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ ที่หมายถึงความพึงพอใจในสิ่งที่ทำ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น เป็นกระบวนการที่ผู้บริหาร คณะครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องสร้างแรงศรัทธาที่จะประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นไปตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งการสร้างความรู้สึกพึงพอใจให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนนั้น จะต้องชี้ให้ผู้เรียนได้เห็นถึงผลลัพธ์ของความสำเร็จในการกระทำนั้น จูงใจผู้เรียนด้วยการชี้ให้เห็นถึงคุณค่า คุณประโยชน์หรืออาจนำแบบอย่าง บุคคลตัวอย่างที่มีความประพฤติในทางที่ดีมาเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ ซึ่งแบบอย่างที่ดีใกล้ตัวนั่นคือ ตัวผู้บริหาร และคณะครูในโรงเรียนเอง รวมไปถึงผู้ปกครอง ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นด้วย นอกจากนี้ การสร้างความพึงพอใจ ความศรัทธาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนอย่างยั่งยืนจะต้องมีการจัดทำโครงการ/กิจกรรม และการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ มีการตรวจสอบ กำกับติดตามผล และแก้ไขปรับปรุงให้รองรับความแตกต่าง และให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อผู้เรียนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาบรรจง ติสรโณ (ศรีสุข) (2560) ที่กล่าวว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอน คือการให้ครูในโรงเรียนรักงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ เอาใจใส่ กระตือรือร้นเพื่อพัฒนาความสามารถในด้านการสอน อีกทั้งผู้บริหารยังสร้างขวัญกำลังใจแก่ครู เพื่อให้ครูรักและทุ่มเทในงานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความศรัทธาต่อการเรียน

การนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านวิริยะ ที่หมายถึงความขยันหมั่นเพียร อดทนไม่ท้อถอย มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น เป็นกระบวนการที่ผู้ใกล้ชิด อาทิ ครูผู้สอนและผู้ปกครองนักเรียนจะต้องให้ความสำคัญในการสร้างแรงจูงใจ กระตุ้น กวดขันให้ผู้เรียนมีการสั่งสมลักษณะนิสัยดังกล่าวให้เกิดขึ้นในตนเอง เพียงแต่การกวดขันนั้นจะต้องมีความพอดี ไม่น้อยเกินไปจนละเลยหน้าที่ และไม่มากเกินไปจนหักโหมและส่งผลเสียในอนาคต การฝึกฝนความขยันอดทนผ่านโครงการหรือกิจกรรม และการบูรณาการผ่านกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระนั้นจำเป็นจะต้องมีการเสริมแรงทางบวก เช่น คำชม คำสรรเสริญ และคำปลอบโยน เป็นต้น อย่างสม่ำเสมอ จัดบรรยากาศทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และมีการสรุปผลการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำผลไปปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่จะส่งผลดีต่อผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สูงสุดต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิทยา พัฒนเมธาดา (2560) ที่กล่าวไว้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมทักษะ จะต้องใช้เทคนิควิธีสอน การฝึกฝน กล่อมเกลาให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาและเชื่อฟัง โดยการเชื่อฟังนั้น จะต้องไม่ได้มาจากการบังคับขู่เข็ญ แต่จะต้องมาจากเทคนิคกระบวนการ กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเปิดใจยอมรับในการเรียนรู้นั้น

การนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านจิตตะ ที่หมายถึงความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ มีใจจดจ่อทำสิ่งนั้นด้วยจิตที่เป็นสมาธิ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น เป็นกระบวนการที่ผู้บริหาร คณะครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในที่นี้หมายรวมถึงชุมชนตามหลักบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ด้วย จะต้องให้ความสำคัญ การจัดทำโครงการ/กิจกรรมควรมุ่งเน้นไปที่การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างสมาธิ อาทิ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และกิจกรรมเล่านิทานคุณธรรม เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อต้องการปลูกฝังค่านิยมด้านความตั้งใจ มุ่งมั่นในการทำงานอย่างรอบคอบ มีสติในการดำเนินกิจวัตรประจำวันของผู้เรียนเป็นหลัก พร้อมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนให้นักเรียนเกิดความตั้งใจในการเรียนเพิ่มมากขึ้น และในทุก ๆ โครงการจะต้องมีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนารูปแบบกิจกรรมให้รองรับความแตกต่างของผู้เรียน โดยผู้เรียนทุกคนจะต้องเกิดคุณธรรม มีสติ มีสมาธิในการใช้ชีวิตประจำวันภายหลังเสร็จสิ้นโครงการให้ได้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มาร์ซาร์โน (Marzano, 2001) ที่กล่าวว่า ในการจัดรูปแบบการเรียนรู้จะต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีความเป็นไปได้และยังสามารถวัดผลได้จากการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เห็นได้ชัด อีกทั้งยังต้องมีการปรับปรุงกระบวนการจัดกิจกรรมและวัดผล ประเมินผลหลังกิจกรรมเสร็จสิ้นอย่างสม่ำเสมอตามแนวคิดของ ศุภักษร ฟองจางวาง และกอบสุข คงมนัส (2559)

การนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านวิมังสา ที่หมายถึงการใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่ทำ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น เป็นกระบวนการที่ทั้งผู้บริหาร คณะครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือกันพัฒนา ตรวจสอบ กำกับติดตามคุณภาพของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะครูประจำชั้นและครูประจำวิชานอกจากจะแสดงตนเป็นแบบอย่างในการเป็นนักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอแล้ว จะต้องชักจูง ชี้นำ ให้คำปรึกษาในการตรวจสอบ ติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด ส่งเสริมให้ผู้เรียนหมั่นพัฒนา ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ มุ่งเน้นสอนให้นักเรียนใช้ปัญญาแก้ไขปัญหา รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ มีหลักการและเหตุผล จัดทำโครงการ/กิจกรรม และบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ให้เป็นและมีประสิทธิภาพ มีการกำกับ ติดตาม วัดผลและประเมินผลการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรังสิยา นรินทร์ (2561) ที่กล่าวไว้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้จะต้องมีโครงร่างการจัดการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบ ดังนี้ คือ มีแนวคิด หลักการและทฤษฎีในการบรรลุวัตถุประสงค์ มีวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน มีเนื้อหาและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่

ทันสมัย กระตุ้นผู้เรียนได้ดี มีการวัดและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ และมีบทบาทผู้เกี่ยวข้องหลายส่วนที่จะสามารถผลักดันให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดได้

จากการสรุปผลการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน จะได้ว่า ในกระบวนการสร้างอิทธิบาท 4 ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านฉันทะ หรือการสร้างความพอใจในสิ่งที่ทำ และด้านจิตตะ หรือการสร้างความตั้งใจ มีสมาธิจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำนั้น เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล สอดคล้องกับแนวคิดของ เอกเกนและคอชาค (Eggen & Kauchak, 2006) ที่กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้หมายถึง กลวิธีการสอนเฉพาะที่ได้รับการออกแบบโดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้และการจูงใจเพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้เฉพาะ รูปแบบการสอนจะบรรยายสภาพทั่วไปของการดำเนินการที่ครูทำเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยมิได้เป็นลักษณะของการสั่งการให้ผู้เรียนต้องทำตามทุกอย่าง รูปแบบการสอนเป็นแนวทางทั่วไปสำหรับชี้แนะการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งไม่สามารถแทนที่ทักษะหรือความชำนาญการของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญได้ ส่วนด้านวิริยะ หรือการสร้างความพยายาม ขยันหมั่นเพียร และด้านวิมังสา หรือการสร้างการพิจารณาไตร่ตรองที่จะพัฒนาแก้ไขตนเองอยู่เสมอ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ต้องเน้นการฝึกฝน การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นในการทำงาน คิดและแก้ไขปัญหาร่วมกันจนเกิดองค์ความรู้ใหม่ สั่งสมจนกลายเป็นพฤติกรรมส่วนตัว สอดคล้องกับแนวคิดของ วลิดา อุ่นเรือน (2563) กล่าวว่า ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการสร้างความรู้ของบุคคล จากกระบวนการสอนที่ผู้สอนออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันทำกิจกรรมในสังคมกับผู้อื่น มีการสื่อสาร ทำงาน คิดหรือแก้ไขปัญหาร่วมกัน และทำความเข้าใจจนนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ของผู้เรียน

นอกจากนี้ กระบวนการดำเนินงานด้านโครงการ/กิจกรรม และการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ กระบวนการ สื่อ มีการสรุปผล การวัดผลและการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดกิจกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ กุลิสรา จิตรชญาวณิช (2562) กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนรู้นั้นจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง จึงจะสามารถทำให้การจัดการเรียนรู้นั้นประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักสูตร จุดประสงค์ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล

3. ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

การประเมินรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่าน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ และ/หรือมีคุณวุฒิระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา ซึ่งรูปแบบเพื่อ

ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 มีความเหมาะสมตามองค์ประกอบทั้ง 10 ข้อ คือ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย การให้ความหมายของคำที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการ ความเหมาะสมของภาษา ความเหมาะสมในการเรียงลำดับเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ขั้นตอนในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4 รูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 และประโยชน์ของคู่มือการใช้รูปแบบ

การสร้างรูปแบบดังกล่าว ผู้วิจัยได้มีการสร้างตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต1 จากกลุ่มตัวอย่าง 285 คน และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และหลักอิทธิบาท 4

2. พัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ และครูชำนาญการพิเศษ เพื่อมาสังเคราะห์

3. ประเมินรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 9 ท่าน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ และ/หรือมีคุณวุฒิระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ สอดคล้องกับแนวคิดของ พัฒนา พรหมณีและคณะ (2560) ที่กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบจะต้องมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและข้อค้นพบจากการวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน หรือปัญหาจากเอกสารผลการวิจัย หรือจากการสังเกต สอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) กำหนดหลักการ เป้าหมาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ของรูปแบบให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระเบียบ การกำหนดเป้าหมายของรูปแบบจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเลือกรูปแบบไปใช้ ให้ตรงจุดมุ่งหมาย เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสูงสุด

3) กำหนดแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วยรายละเอียดของวิธีการและเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น ใช้ดำเนินงานกับกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย เพื่อให้การใช้รูปแบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

4) การประเมินรูปแบบเป็นการประเมินเพื่อทดสอบความมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการกำหนดโครงการ กิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือนโยบายของสถานศึกษาที่มีการส่งเสริมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เช่น การใช้หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็นต้น

2) ควรนำแนวทางในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักการ PDCA หรือหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อื่นมาบูรณาการร่วมกัน

5.3.2 ข้อเสนอแนะนำไปใช้

1) จากผลการวิจัย พบว่า ควรมีการนำรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างและประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

2) ควรบูรณาการรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4 กับทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการ/กิจกรรม และส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานดังกล่าว

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรมีการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการนำหลักอิทธิบาท 4 หรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่นที่สอดคล้องและสามารถปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

2) ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 กับหลักธรรมด้านอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาความสอดคล้องและผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

บรรณานุกรม

1) หนังสือ

กรมวิชาการ. (2543). *เทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนากรมศาสนา.

กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม. (2564). *ภาวะสังคมไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

กุลิสรา จิตรชญาวณิช. (2562). *การจัดการเรียนรู้.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2559). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้ เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *ราชบัณฑิตพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด.*

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2550). *ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2549). *การทำงานที่เป็นสุข.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2547). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.*

พระนิโรธรังสีคัมภีร์ปัญญาจารย์. (2532). *บัญญัติหกและการฝึกสมาธิโดยบริกรรมพุทโธ.* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์อบรมภาวนา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับปรับปรุง 2553). (2553). *ราชกิจจานุเบกษา.* กรุงเทพมหานคร.

ไพศาล สุวรรณน้อย. (2565). *การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning : PBL).* ใน เอกสารประการบรรยายโครงการพัฒนาการเรียนการสอน. ฝ่ายวิชาการ , มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). *ฉันทะทำให้ขยัน ตัณหาทำให้ขี้เกียจ*. ใน การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) .

Anderson,T.P. (1997). *Using models of Instruction*. ใน Instructional development paradigms. Englewood Cliffs, NJ: Education Technology Publications.

Arends, R.I. (2001). *Learning to teach*. (5th ed.). Singapore: McGraw-Hill.

Benjamin Bloom. (1976). *Taxonomy of Education Objective, Handbook I*. ใน Cognitive domain. New York: David Mckay.

Eggen, P. D. & Kauchak, D. P. (2006). *Teaching content and thinking Skills*. ใน Strategies and Models for Teachers (หน้า 27-29). Boston: Pearson.

Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education. (*3rd ed). New York: McGraw – Hill Book Inc.

Gunter, M.A. Esters, and Schwab,J. (1995). *Instruction a Model Approach*. Boston: Allyn & Bacon.

Joyce,B & Weil, M. (2000). *Models of Teaching*. Boston: Allyn and Bacon.

Keeves, Peter J. (1997). *Educational Research, Methoddogy, and Measurement*. ใน *An* International Handbook. Oxford: Pergamon Press.

Kotler, Philip and Gary Armstrong. (2002). *Principles of Marketing*. (9th ed). New Jersey: PrenticeHall, Inc.

Marzano, Robert J. (2001). *Designing a New Taxonomy of Educational Objective*. Thousand Oaks, California: : Corwin Press, Inc.

Maynard W.Shelly. (1975). Responding to social change. Pensylvania: Dowden Hutchision & Press.

Oliver, Richard L. (1997). *Satisfaction: A Behavioral Perspective on the Consumer.* New York: McGraw – Hill.

Print, M. (1993). *Curriculum development and design.* Sydney: Allen & Unwin.

Quirk, R. (1987). *Longman Dictionary of Contemporary English.* London: Richard Clay.

Willer, R.H. (1967). *Leader and leadership process*. Boston: McGraw-Hill.

2) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และ/หรือสารนิพนธ์

จิตตินันท์ ดีหลาย. (2561). *การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนไสวนันทวิทย์ จังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกริก.

ชิดชนก เชิงเชาว์ และนาอีมะห์ บือราเฮง. (2561). *การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน มัธยมศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดยะลา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ฐนันทิพย์ นวลนวรังกูล. (2564). *การใช้อิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนศูนย์ฝึกอาชีพบางพลัด. นครปฐม*: วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ฐิตารีย์ กุลวงศ์คเณศ . (2562). *การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานวิชาการเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ตฤณ น้าวแสง. (2561). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.

นิวัฒน์ สินไชย. (2560). *การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21*. มหาสารคาม: วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ประทวน คล้ายศรี. (2560). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานร่วมกับแนวคิดอภิปัญญา สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพมหานคร: ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, วิทยาลัยครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ประสิทธิ์ คำพล. (2562). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี*. นครปฐม: วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระมหาบรรจง ติสรโณ (ศรีสุข). (2560). *ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ๔ ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์*. สุรินทร์: วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ . (2561). *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วลิดา อุ่นเรือน. (2563). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาครู.* วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ศิรินภา คุ้มจั่น. (2563). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะเชิงผลิตภาพสาระเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3.* ปทุมธานี: ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สกุลการ สังข์ทอง. (2562). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ MECCA เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.* วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สนธยา สำรวยผล. (2562). *แนวทางการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

เสาวลักษณ์ สุทธิพรโอภาส. (2563). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียนกลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดกรุงเทพมหานคร*. นครปฐม: วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

3) สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง

ขวัญชนก เคนสี และสุปาณี สนธิรัตน. (2563). พฤติกรรมการเลียนแบบ สัมพันธภาพในครอบครัว ทักษะชีวิตกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. *สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, (1), 113-145.

จิตตินันท์ ดีหลาย และวีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย. (2561). การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนไสวนันทวิทย์ จังหวัดตราด. *วารสารมหาวิทยาลัยเกริก,* 1-14.

จินดามาศ ทินกร และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท. (2564). อิทธิบาท: แนวทางการเสริมสร้างสติเพื่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(1).

ธฤษิดา แก้วภราดัย. (2563). ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับอิทธิบาท 4. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 2(1), 31-38.

พระธีรวัต จรณธมฺโม (คนึงทรัพย์). (2560). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารอารยธรรมศึกษา โขง – สาละวิน, 8(2), 109 – 130.*

พระสุวรรณา อินฺทโชโต และ มานพ นักการเรียน. (2563). การใช้อิทธิบาท ๔ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา10 มกราคม 1979 จังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา. *วารสารมหาจุฬาวิชาการ*, 97-108.

พระอนันต์ อภินนฺโท ,แม่ชีอมรรัตน์ พุทธอริยวงศ์ และเบญญาภา เพิ่มบุญ. (2564). ศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ในมหาปรินิพพานสูตรเพื่อการมีอายุยืนยาว. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 "วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวทัศน์เชิงสังคมล้านนาในสังคมวิถีใหม่"*. ลำพูน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 812 – 822.

พัฒนา พรหมณี และคณะ. (2560). แนวคิดการสร้างและพัฒนารูปแบบเพื่อใช้ในการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขสำหรับนักสาธารณสุข. *สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*, 128 – 135.

รังสิยา นรินทร์. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านโดยการใช้กิจกรรมเป็นฐานในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความมุ่งมั่นแน่วแน่ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารศึกษาศาสตร์*, มหาวิทยาลัยทักษิณ , 57 – 70.

รัชฎากร เอี่ยมอำไพ. (2562). การใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิจัยและพัฒนา*, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, (48).

ศุภักษร ฟองจางวาง และกอบสุข คงมนัส. (2559). การศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่องการเขียนโปรแกรมขั้นพื้นฐานด้วยภาษาจาวาสคริปต์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสาร Veridian E-Journal,* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Foster, A. (2004). A nonlinear model of information seeking behavior. *Journal of the American Society for information Science and Technology,* 55, 228 – 237.

Lee, J.H. (2015). Eisosome ultrastructure and evoluation in fungi, Microalgae, and Lichens. *Eukaryot Cell*, 14(10), 1017 – 42.

Rosenshine, B. (1986). Synthesis of Research on Explicit on Teaching. *Educationa Leadership,* 43, 14.

Yelland Nicola & Masters. (2007). Rethinking Scaffolding in the Information age. ใน *Computers and Education*, 48, 362 – 382.

4) เอกสารสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

นพรดา คำชื่นวงศ์. (20 กรกฎาคม 2563). *สถานการณ์ปัญหาเด็กและความเปราะบาง - เรารู้อะไรและยังไม่รู้อะไร?*. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2564, จาก Research Cafe: https://researchcafe.org/synthesis-of-knowledge-on-social-protections-for-children/.

นรรัชต์ ฝันเชียร. (29 มกราคม 2563). *รูปแบบการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้แบบ 4MAT*. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2564, จาก ทรูปลูกปัญญา: https://www.trueplookpanya.com/blog/content/78271/-blog-teaartedu-teaart-teamet-.

ปิยวิชญ์ K. (27 กรกฎาคม 2559). *การใช้อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการทำงาน*. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2565, จาก องค์ความรู้ (KM): https://reg7.pwa.co.th/kmr7/?p=406.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554. (2565). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์*. สืบค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2565, จาก https://dictionary.orst.go.th/.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2532). *ล้ออายุ เลิกอายุ (เทศน์, บรรยาย)*. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2565, จาก https://www.pagoda.or.th/buddhadasa/2532-2-3.html.

โรงเรียนปัญญาเด่น. (3 มกราคม 2565). *คุณธรรม 12 ประการ : วิริยะ*. สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2565, จาก https://www.panyaden.ac.th/old-blog-uploads/2014/09/Viraya-THAI.pdf.

วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒผล. (2562). *การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดรวบยอด*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้. สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2565, จาก http://www.curriculumandlearning.com/upload/Books/.

วิทยา พัฒนเมธาดา. (2560). *การจัดการเรียนรู้ (Learning Management)*. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2565, จาก https://www.kansuksa.com/8/.

ศ.พญ.อุมาพร ตรังคสมบัติ. (13 มกราคม 2559). *พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก*. สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2566, จาก ปั้นใหม่: https://www.punmai.co.th.

สำนักพิมพ์หกเหลี่ยม. (19 กรกฎาคม 2562). *ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ บิดาแห่งจิตวิเคราะห์*. สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www.sixfacetspress.net/content/4849/

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). *แนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2564, จาก http://www.edu.ru.ac.th/images/edu_files/curriculum51_assess.pdf.

Castool Tooling Systems. (1 ธันวาคม 2559). *อิทธิบาท 4 กับแนวทางการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ*. สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2565, จาก https://www.castool.com/2016/12/01

Jean Piaget. (18 พฤศจิกายน 2564). *Piaget's theory of cognitive development*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2565, จาก Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/Piaget%27s_theory_of_cognitive_development.

Sigmund Freud. (1939). *Sigmund Freud*. สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Sigmund_Freud.

Thaihealthlife. (30 ธันวาคม 2564). *อิทธิบาท 4 และแนวทางปฏิบัติ*. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2565, จาก http://thaihealthlife.com/อิทธิบาท4.

5) การสัมภาษณ์

กนกน้อย มานะจิตต์. (2566, 31 มีนาคม). โรงเรียนบ้านเนิน หมู่ที่ 4 ตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช “การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4”. สัมภาษณ์.

จริยา ทองหอม. (2566, 30 มีนาคม). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช “การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4”. สัมภาษณ์.

ฐิตารีย์ บ้างสกุลวิวัฒน์. (2566, 30 มีนาคม). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช “การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4”. สัมภาษณ์.

สุภรณ์ ศรีเทพ. (2566, 3 เมษายน). โรงเรียนบ้านสันยูง หมู่ที่ 7 ตำบลท่าดี อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช “การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4”. สัมภาษณ์.

อัจฉราพรรณ ชายวงศ์. (2566, 30 มีนาคม). โรงเรียนวัดหญ้า 14 หมู่ที่ 2 ตำบลนาทราย อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช “การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4”. สัมภาษณ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

1) นางสาวสรัญญา แสงอัมพร	ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ศษ.ด.) การบริหารการศึกษา
2) นางสาวสุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี	ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ตำแหน่ง อาจารย์ วุฒิการศึกษา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
3) นายทวงค์ บุญทองสังข์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) การบริหารการศึกษา

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.สรัญญา แสงอัมพร

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT 4 UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมานิวัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๙

ที่ อว ๗๙๓๖(๒)/ว ๐๐๐๗ **วันที่** ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT 4 UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยินดีเป็นผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบเครื่องมือ

(ดร. สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร นายทวงศ์ บุญทองสังข์

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT 4 UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑๕๑๐
๑๗๒
๑/มี.ค/๖๖

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

1) นางกนกน้อย มานะจิตต์	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเนิน
	สังกัด	สพป.นครศรีธรรมราช เขต 1
2) นางสาวจริยา ทองหอม	ตำแหน่ง	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
	สังกัด	สพป.นครศรีธรรมราช เขต 1
3) นางฐิตารีย์ บ้างสกุลวิวัฒน์	ตำแหน่ง	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
	สังกัด	สพป.นครศรีธรรมราช เขต 1
4) นางสุภรณ์ ศรีเทพ	ตำแหน่ง	ครูชำนาญการพิเศษ
	สังกัด	โรงเรียนบ้านสันยูง สพป.นครศรีธรรมราช เขต 1
5) นางอัจฉราพรรณ ชายวงศ์	ตำแหน่ง	ครูชำนาญการพิเศษ
	สังกัด	โรงเรียนวัดหญ้า สพป.นครศรีธรรมราช เขต 1

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางกนกน้อย มานะจิตต์

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ยินดีเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
กนกน้อย
(นางกนกน้อย มานะจิตต์)
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเหนือ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ดร.จริยา ทองหอม

ด้วย นางสาวพิชิดา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มณูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิดา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ขอเรียนให้ทราบตามนี้
ขอแสดงความนับถือ
(ดร.จริยา ทองหอม)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นางฐิตารีย์ บ้างสกุลวิวัฒน์

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘

ยินดีเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
(นางฐิตารีย์ บ้างสกุลวิวัฒน์)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสุภรณ์ ศรีเทพ

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ขอขอบพระคุณยิ่ง
(นางสุภรณ์ ศรีเทพ)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นางอัจฉราพรรณ ชายวงศ์

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ยินดีเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
(นางอัจฉราพรรณ ชายวงศ์)

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๘

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สำหรับ Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๒

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT 4 UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นักศึกษามีความประสงค์ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย (สำหรับ Try out) ในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ใช้ประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดีจากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๙

๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT 4 UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๙

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวสุพรรณี สุวรรณเจริญ

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘

ยินดีเป็นผู้ทำคุณวุฒิ

(นางสาวสุพรรณี สุวรรณเจริญ)
ผอ. รร.วัดบ้านตาล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๙

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอำนาจ บูลภิบาล

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๙

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางนัยนา คงเพ็ชร

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๘๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว ๐๐๐๙

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวมณฑกานต์ดี เพชรอักษร

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๘๑๒๘

ยินดีเป็นผู้ประสานงาน
นางสาวมณฑกานต์ดี เพชรอักษร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว ๐๐๐๙

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวไพลิน สุทธิเดช

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ขอความอนุเคราะห์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๙

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางกัลญา ศรีเปารยะ

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๙

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางเบญญภัทณ์ เมืองแคล้ว

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ขอเสียเป็นผู้รับรองคุณภาพ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๙

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวเกศศิรินทร์ มหรรณพ

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ทราบ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๙

๒๙ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางสาวรุ่งฤดี ยอดเจริญ

ด้วย นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท ๔ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๑ (THE DEVELOPMENT OF MODEL FOR ENCOURAGING STUDENT'S DESIRABLE CHARACTERS BY USING ITTHIBAHT ๔ UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE ๑)" โดยมี ผศ.ดร.เกศริน มนูญผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวพิชิตา มณีพงศ์ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ภาคผนวก ฉ

เครื่องมือเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีรายละเอียดในการสำรวจ 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู

การตอบแบบสอบถามครั้งนี้ ขอความกรุณาตอบตามความจริงทุกข้อ ทุกตอน เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามนี้ จะเก็บเป็นความลับและใช้เฉพาะการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เท่านั้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์และตรงตามความเป็นจริง

นางสาวพิชิตา มณีพงศ์
นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

<u>ตอนที่ 1</u> ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

<u>คำชี้แจง</u> ผู้ตอบแบบสอบถามโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลของท่านตามความเป็นจริง

1. เพศ

   ☐ ชาย ☐ หญิง

2. วุฒิการศึกษา

   ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

3. ประสบการณ์สอน

   ☐ ต่ำกว่า 5 ปี ☐ 5 – 10 ปี

   ☐ 10 – 15 ปี ☐ 15 ปีขึ้นไป

4. ระดับชั้นที่สอน

   ☐ ประถมศึกษาตอนต้น

   ☐ ประถมศึกษาตอนปลาย

   ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

<u>ตอนที่ 2</u> แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน

<u>คำชี้แจง</u> ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ตามระดับสภาพพฤติกรรมของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด โดยมีเกณฑ์การพิจารณาพฤติกรรมในแต่ละด้านในภาพรวม ดังนี้

3 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนในระดับดีมาก บรรลุผลร้อยละ 80 ขึ้นไป

2 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนในระดับดี บรรลุผลร้อยละ 60 – 79

1 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนในระดับพอใช้ บรรลุผลร้อยละ 50 – 59

0 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้เรียนในระดับควรปรับปรุง บรรลุผลต่ำกว่าร้อยละ 50

ข้อที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	ระดับการปฏิบัติ			
		3	2	1	0
ด้านที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์					
1.1	ยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติและอธิบายความหมายของเพลงชาติได้ถูกต้อง				
1.2	ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่พลเมืองดีของชาติ				
1.3	หวงแหน ปกป้อง ยกย่องความเป็นชาติไทย				
1.4	เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ				
1.5	ปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาที่ตนนับถือ				
1.6	เข้าร่วมและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์				
ด้านที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต					
2.1	ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง				
2.2	ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด				
2.3	ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน				
2.4	ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง				
2.5	ไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง				
ด้านที่ 3 มีวินัย					
3.1	ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน และสังคม				
3.2	ไม่เอาเปรียบ หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น				

ข้อที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	ระดับการปฏิบัติ			
		3	2	1	0
3.3	ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน				
3.4	มีความรับผิดชอบในการทำงาน				
3.5	แต่งกายถูกต้องตามระเบียบ				
ด้านที่ 4 ใฝ่เรียนรู้					
4.1	ตั้งใจเรียน				
4.2	เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้				
4.3	สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ				
4.4	ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน				
4.5	บันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบจากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้				
4.6	แลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน				
ด้านที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง					
5.1	ใช้ทรัพย์สินของตนเองอย่างประหยัด คุ้มค่าและเก็บรักษาอย่างดี รวมทั้งใช้เวลาอย่างเหมาะสม				
5.2	ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ้มค่า และเก็บรักษาดูแลอย่างดี				
5.3	ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล				
5.4	วางแผนการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร				
5.5	รู้เท่าทันการเปลี่ยนเปลี่ยนของสังคมและสภาพแวดล้อม ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข				
ด้านที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน					
6.1	เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย				
6.2	ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ				
6.3	ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง				

ข้อที่	คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	ระดับการปฏิบัติ			
		3	2	1	0
6.4	ทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน				
6.5	พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ				
ด้านที่ 7 รักความเป็นไทย					
7.1	แต่งกายเหมาะสมตามกาละเทศะและมีมารยาท มีสัมมาคารวะ กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ				
7.2	ร่วมกิจกรรมและชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย				
7.3	ใช้ภาษาไทยและเลขไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม				
7.4	ชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง				
7.5	ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย				
ด้านที่ 8 มีจิตสาธารณะ					
8.1	อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทน				
8.2	แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น				
8.3	ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ				
8.4	เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม				
8.5	เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมด้วยความกระตือรือร้น				

<u>ตอนที่ 3</u> แบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู

<u>คำชี้แจง</u> ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ตามระดับการปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของท่านที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

5 หมายถึง การปฏิบัติในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง การปฏิบัติในระดับมาก

3 หมายถึง การปฏิบัติในระดับปานกลาง

2 หมายถึง การปฏิบัติในระดับน้อย

1 หมายถึง การปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ของผู้สอน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
1. ฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ)						
1.1	ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในการเรียนรู้ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ					
1.2	ครูสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน					
1.3	ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนและการทำกิจกรรม					
1.4	ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความแตกต่างและความต้องการของผู้เรียน					
1.5	ครูแสดงออกถึงการทำงานอย่างมีความสุขเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้เรียน					
2. วิริยะ (ความเพียรพยายาม)						
2.1	ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความตั้งใจในการทำงานหรือกิจกรรมจนประสบผลสำเร็จ					
2.2	ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการทำงานจนบรรลุเป้าหมาย					
2.3	ครูฝึกให้ผู้เรียนมีความอดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค					
2.4	ครูปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานและการเรียนรู้อย่างเหมาะสม					

ข้อที่	การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ของผู้สอน	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
2.5	ครูแสดงออกถึงความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงในการทำงานจนประสบผลสำเร็จ					
3. จิตตะ (ความเอาใจใส่)						
3.1	ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีสติสมาธิ มีใจจดจ่อกับการเรียนหรือกิจกรรม					
3.2	ครูฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้หน้าที่ของตนเอง					
3.3	ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกล้าที่จะแสดงออกถึงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่					
3.4	ครูปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ ใส่ใจในงานที่ทำอย่างสม่ำเสมอ					
3.5	ครูอุทิศตนเป็นแบบอย่างในการทำงาน แสดงออกถึงความเป็นครู					
4. วิมังสา (การพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ)						
4.1	ครูฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ แยกแยะในสิ่งที่ตนเองทำว่ามีความถูกต้อง เหมาะสมหรือไม่					
4.2	ครูมีการประเมินผู้เรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมพร้อมทั้งชี้แจงข้อบกพร่องของผู้เรียน					
4.3	ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนตรวจสอบผลการเรียนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ					
4.4	ครูปลูกฝังให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้น					
4.5	ครูแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาตนเอง					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้อยู่ในขั้นตอนของการร่างรูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านฉันทะ (การสร้างความพึงพอใจในสิ่งที่ทำ) ด้านที่ 2 ด้านจิตตะ (การสร้างความตั้งใจ) ด้านที่ 3 ด้านวิริยะ (การสร้างความขยันหมั่นเพียร) ด้านที่ 4 ด้านวิมังสา (การสร้างความคิดวิเคราะห์ พิจารณา) และองค์ประกอบความสำเร็จในการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ครอบคลุม ทั้ง 4 ด้านของอิทธิบาท 4 ในการนำมาพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน (8 ด้าน) จากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่เป็นแบบอย่างและประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเพื่อทราบสภาพรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่มีคุณภาพ

3. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความร่วมมือเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

นางสาวพิชิตา มณีพงศ์
นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ข้อมูลเบื้องต้น

1. ผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. ตำแหน่ง.....
3. สถานที่ทำงาน.....
4. สถานที่สัมภาษณ์.....
5. วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....
6. ผู้สัมภาษณ์.....
7. ผู้จดบันทึกการสัมภาษณ์.....
8. เวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดการสัมภาษณ์.....

1. ด้านที่ 1 ด้านฉันทะ (การสร้างความพึงพอใจในสิ่งที่ทำ)

ท่านมีแนวคิดและแนวทางในการนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านการสร้างความพึงพอใจในสิ่งที่ทำมาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ด้านที่ 2 ด้านวิริยะ (การสร้างความขยันหมั่นเพียร)

ท่านมีแนวปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านการสร้างความความขยันหมั่นเพียรในสิ่งที่ทำมาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ด้านที่ 3 ด้านจิตตะ (การสร้างความตั้งใจ)

ท่านมีแนวคิดและแนวทางในการนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านการสร้างความตั้งใจ เอาใจใส่ในสิ่งที่ทำมาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ด้านที่ 4 ด้านวิมังสา (การสร้างความคิดวิเคราะห์ พิจารณา)

ท่านมีแนวปฏิบัติในการนำหลักอิทธิบาท 4 ด้านการสร้างความคิดวิเคราะห์ พิจารณาไตร่ตรองเพื่อพัฒนาตนเองในสิ่งที่ทำให้ดียิ่งขึ้น มาปรับประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. รูปแบบและองค์ประกอบความสำเร็จในการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนของท่านเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบประเมินความเหมาะสมของ

คู่มือการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

คำชี้แจงสำหรับผู้ประเมิน : แบบประเมินฉบับนี้ ใช้สำหรับสอบถามความคิดเห็นของท่านที่มีต่อคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขรูปแบบและคู่มือดังกล่าว ให้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้มากที่สุด ขอความกรุณาท่านได้ตอบให้ครบทุกประเด็น ตรงกับความเป็นจริงและความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และขอรับรองว่าข้อมูลจากแบบสอบถามจะไม่ส่งผลกระทบใด ๆ ต่อท่านและหน่วยงานที่ท่านสังกัด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับความร่วมมือในการตอบแบบสอถามในครั้งนี้

พิชิตา มณีพงศ์
นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	ข้อคำถาม	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	หมายเหตุ
1	วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย			
2	การให้ความหมายของคำที่เกี่ยวข้อง			
3	แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการ			
4	ความเหมาะสมของภาษา			
5	ความเหมาะสมในการเรียงลำดับเนื้อหา			
6	ความครอบคลุมของเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4			
7	ขั้นตอนในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์			
8	แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4			
9	รูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4			
10	ประโยชน์ของคู่มือ			

ข้อเสนอแนะ ที่เกี่ยวกับคู่มือการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ภาคผนวก ช

ผลตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อการวิจัย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	รูปแบบการเรียนการสอน	ผลการตัดสินใจ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
1	**เพศ** ชาย หญิง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
2	**วุฒิการศึกษา** ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
3	**ประสบการณ์ทำงาน** น้อยกว่า 5 ปี 5-10 ปี 10 ปีขึ้นไป	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4	**ระดับชั้นที่สอน** ประถมศึกษาตอนต้น ประถมศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาตอนต้น	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

<u>ตอนที่ 2</u> แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 8 ด้าน

ข้อที่	รูปแบบการเรียนการสอน	ผลการตัดสินใจ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	แปลผล
ด้านที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์						
1	ยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติและอธิบายความหมายของเพลงชาติได้ถูกต้อง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
2	ปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่พลเมืองดีของชาติ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
3	หวงแหน ปกป้อง ยกย่องความเป็นชาติไทย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4	เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
5	ปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาที่ตนนับถือ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
6	เข้าร่วมและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ด้านที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต						
7	ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
8	ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
9	ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
10	ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
11	ไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ด้านที่ 3 มีวินัย						
12	ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน และสังคม	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
13	ไม่เอาเปรียบ หรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
14	ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
15	มีความรับผิดชอบในการทำงาน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
16	แต่งกายถูกต้องตามระเบียบ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	รูปแบบการเรียนการสอน	ผลการตัดสินใจ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	แปลผล
ด้านที่ 4 ใฝ่เรียนรู้						
17	ตั้งใจเรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
18	เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
19	สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
20	ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
21	บันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบจากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
22	แลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ด้านที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง						
23	ใช้ทรัพย์สินของตนเองอย่างประหยัด คุ้มค่าและเก็บรักษาอย่างดี รวมทั้งใช้เวลาอย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
24	ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ้มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
25	ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
26	วางแผนการเรียนและการใช้ชีวิตประจำวันบนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
27	รู้เท่าทันการเปลี่ยนเปลี่ยนของสังคมและสภาพแวดล้อม ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ด้านที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน						
28	เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
29	ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
30	ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	รูปแบบการเรียนการสอน	ผลการตัดสินใจ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	แปลผล
31	ทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
32	พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ด้านที่ 7 รักความเป็นไทย						
33	แต่งกายเหมาะสมตามกาละเทศะและมีมารยาทมีสัมมาคารวะ กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
34	ร่วมกิจกรรมและชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
35	ใช้ภาษาไทยและเลขไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
36	ชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
37	ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
ด้านที่ 8 มีจิตสาธารณะ						
38	อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจและกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
39	แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่นๆ และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
40	ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
41	เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนชุมชนและสังคม	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ของครู

ข้อที่	การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ของผู้สอน	ผลการตัดสินใจ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
1. ฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่ทำ)						
1	ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในการเรียนรู้หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
2	ครูสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
3	ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนและการทำกิจกรรม	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4	ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความแตกต่างและความต้องการของผู้เรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
5	ครูแสดงออกถึงการทำงานอย่างมีความสุขเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้เรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
2. วิริยะ (ความเพียรพยายาม)						
6	ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความตั้งใจในการทำงานหรือกิจกรรมจนประสบผลสำเร็จ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
7	ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการทำงานจนบรรลุเป้าหมาย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
8	ครูฝึกให้ผู้เรียนมีความอดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
9	ครูปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานและการเรียนรู้อย่างเหมาะสม	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
10	ครูแสดงออกถึงความกระตือรือร้นกระฉับกระเฉงในการทำงานจนประสบผลสำเร็จ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ของผู้สอน	ผลการตัดสินใจ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
3. จิตตะ (ความเอาใจใส่)						
11	ครูสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีสติ สมาธิ มีใจจดจ่อกับการเรียนหรือกิจกรรม	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
12	ครูฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้หน้าที่ของตนเอง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
13	ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกล้าที่จะแสดงออกถึงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
14	ครูปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความตั้งใจ ใส่ใจในงานที่ทำอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
15	ครูอุทิศตนเป็นแบบอย่างในการทำงานแสดงออกถึงความเป็นครู	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4. วิมังสา (การพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ)						
16	ครูฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ แยกแยะในสิ่งที่ตนเองทำว่ามีความถูกต้อง เหมาะสมหรือไม่	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
17	ครูมีการประเมินผู้เรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรม พร้อมทั้งชี้แจงข้อบกพร่องของผู้เรียน	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
18	ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนตรวจสอบผลการเรียนของตนเองอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
19	ครูปลูกฝังให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้น	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
20	ครูแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาตนเอง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

แบบประเมินความเหมาะสมของ

คู่มือการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

ข้อที่	รูปแบบการเรียนการสอน	ผลการตัดสินใจ				
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
1	วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
2	การให้ความหมายของคำที่เกี่ยวข้อง	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
3	แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4	ความเหมาะสมของภาษา	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
5	ความเหมาะสมในการเรียงลำดับเนื้อหา	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
6	ความครอบคลุมของเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
7	ขั้นตอนในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
8	แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
9	รูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
10	ประโยชน์ของคู่มือ	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก ซ

คู่มือการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

คู่มือ
การส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

จัดทำโดย

นางสาวพิชิตา มณีพงศ์

นักศึกษาปริญญาโท
หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

คำนำ

คู่มือการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 เล่มนี้ เป็นผลจากการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (อิทธิบาท 4) รวมถึงการสำรวจสภาพคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และการสัมภาษณ์ความสำเร็จในการดำเนินงานด้านดังกล่าวจากผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

คู่มือการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 เล่มนี้ ประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

1. ที่มาและความสำคัญ
2. วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย
3. ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และหลักธรรมอิทธิบาท 4
4. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
5. ขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
6. แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ได้ให้คำแนะนำในการพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 เล่มนี้จนสำเร็จลุล่วง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา คณะครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

พิชิตา มณีพงศ์

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
1. ที่มาและความสำคัญ	1
2. วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย	3
3. ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์	3
4. ความหมายของอิทธิบาท 4	4
5. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4
6. ขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน	11
7. แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4	12
8. รูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4	18
9. ประโยชน์ที่ได้รับจากคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4	19

มหามกุฏราชวิทยาลัย

คู่มือรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

1. ที่มาและความสำคัญ

สังคมไทยในปัจจุบันมีการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เทคโนโลยีทางการศึกษาได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยเน้นไปที่เครื่องมือในการพัฒนาทักษะของกำลังคนที่สำคัญในโลกยุคใหม่ ถือเป็นโอกาสในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้มีมากมายหลายรูปแบบ เพื่อช่วยเพิ่มคุณภาพของเนื้อหาสาระและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน รวมไปถึงการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาโดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ในทุกที่ทุกเวลา (กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม, 2564) แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความพร้อมในด้านสถานะทางการเงินของผู้ปกครองด้วย เศรษฐกิจที่ขยายตัวยังไม่สามารถลดทอนปัญหาที่เกิดจากความขัดสนทางการเงินได้ และแม้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 จะบัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับปรับปรุง 2553), 2553) แต่เด็กไทยก็ยังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานอย่างเพียงพอ การขยายการศึกษายังไม่สามารถลดทอนปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เด็กบางกลุ่มต้องเผชิญได้ ซึ่งการขาดสภาพคล่องทางการเงินนั้นไม่เพียงจะส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่จำเป็นของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อพัฒนาการและลักษณะนิสัยของเด็ก ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ผู้ปกครองมีความจำเป็นที่จะต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัวจนทำให้ไม่สามารถดูแล หรือให้ความสนใจบุตรหลานได้อย่างทั่วถึง เด็กจึงกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเข้าข่ายเป็นเด็กมีพฤติกรรมที่มีปัญหาทางสังคมในอนาคตได้ นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้ปกครองบางส่วนที่มีความพร้อมทางการเงินแล้ว ก็ยังคงพบปัญหาด้านบุคลิกภาพและจริยธรรมของเด็กในยุคเทคโนโลยีได้อีก เช่น เด็กมีบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่ไม่พึงประสงค์ บริโภควัตถุนิยม รักสนุก มีความหย่อนยานทางคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาที่เด็กต้องเผชิญและเกี่ยวข้องมีความผันแปรไปตามช่วงวัย ในวัยเด็กมักเกี่ยวกับการเลี้ยงดู ความเจ็บป่วย และพัฒนาการ ส่วนปัญหาในวัยรุ่นมักเกี่ยวข้องกับความประพฤติ เป็นต้น (นพรดา คำชื่นวงศ์, 2563)

สถาบันครอบครัวของสังคมไทยในปัจจุบันถือได้ว่ามีความเปราะบางมาก พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรให้ความสำคัญกับการอบรม และเลี้ยงดูบุตรหลาน พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมความประพฤติที่แสดงถึงการมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวม (นพรดา คำชื่นวงศ์, 2563) แต่เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและอีกหลายๆปัจจัย ทำให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่สามารถให้เวลากับครอบครัวและบุตรหลานได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้เด็กต้องเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมภายนอกให้ได้ด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้ ทำให้เด็กหลายคนเกิดคุณลักษณะนิสัยที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น และยังส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ที่เป็นความรับผิดชอบ และหน้าที่โดยตรงของตนเองอีกด้วย สถานศึกษาเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการให้การอบรม สั่งสอน ดูแล ให้ความรู้ทั้งทางด้านวิชาการและด้านคุณธรรมจริยธรรม พร้อมทั้งปลูกฝังค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน สถานศึกษาจึงต้องมีเป้าหมายและรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการที่ดี เพื่อเพิ่มความก้าวหน้าทางวิชาการในด้านการผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพ ประกอบกับสังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็น

ศาสนาหลักและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต จึงได้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในด้านวิชาการของสถานศึกษา ในเบื้องต้นจำเป็นจะต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการนำเอาหลักธรรมอิทธิบาท 4 ซึ่งหมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 4 ประการ อันได้แก่ 1) ฉันทะ หมายถึง ความรักความพอใจในงานที่ทำ 2) วิริยะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร และมีพยายามในงานที่ทำ 3) จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ รับผิดชอบในงานที่ทำ และ 4) วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาไตร่ตรองตรวจสอบงานที่ทำอย่างสม่ำเสมอ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2546) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนนั้นมีสติปัญญา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเองและผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และเห็นแก่คุณประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กล่าวไว้ในมาตราที่ 23 , 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม และการบูรณาการทางด้านสังคม ทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ด้านการใช้ภาษาและการประกอบอาชีพ โดยประเมินผลการพัฒนาของผู้เรียน จากความประพฤติควบคู่ไปกับพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนตามความเหมาะสม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับปรับปรุง 2553), 2553)

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ผู้ปกครองหลายท่านมีความจำเป็นที่จะต้องประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว หรือบางครอบครัวที่พ่อแม่มีความจำเป็นจะต้องฝากนักเรียนให้อาศัยอยู่กับญาติผู้ใหญ่ อาทิเช่น ปู่ย่า ตายาย เพื่อความสะดวกในการทำงาน ประกอบกับเด็กแต่ละคนมักใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียน การเข้าสังคมของเด็กในแต่ละวัยจึงเป็นเรื่องของการต้องการการยอมรับ และการลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ยังขาดความยับยั้งชั่งใจหรือการไตร่ตรองถึงความเหมาะสมในการแสดงออกทางด้านพฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรมการเลียนแบบ (Behavioral Imitation) โดยตามธรรมชาติของวัยรุ่นมักจะมีพฤติกรรมการเลียนแบบบุคคลที่อยู่รอบตัว อีกทั้งในปัจจุบันเด็กในช่วงวัยรุ่นเติบโตมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนความก้าวหน้าของเทคโนโลยีส่งผลให้เด็กเข้าถึงสื่อได้อย่างอิสระ (ขวัญชนก เคนสี และสุปาณี สนธิรัตน, 2563) นอกจากนี้การศึกษา National longitudinal study of adolescent health ในวัยรุ่นอเมริกัน 90,000 คน พบว่าการสอดส่องดูแลพฤติกรรมของเด็ก (Supervision) เป็นสิ่งที่จำเป็นมากโดยเฉพาะในวัยรุ่นตอนต้น เด็กที่พ่อแม่สอดส่องดูแล ให้ความเอาใจใส่ในระดับสูงจะมีผลการเรียนดีกว่าและมีพฤติกรรมเสี่ยงน้อยกว่าเด็กที่ได้รับการสอดส่องดูแลในระดับต่ำ (ศ.พญ.อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2559) ในฐานะที่สถานศึกษาได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมในการช่วยกันดูแล อบรมสอนสั่งบุตรหลานให้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ดังนั้น จึงจำเป็นจะต้องมีการพัฒนารูปแบบที่จะช่วยส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้มีการแสดงออก

ทางด้านพฤติกรรมไปในทางที่ดี ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมและกระทบต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนจนทำให้เกิดภาวะเสี่ยงต่อปัญหาทางสังคมได้ในอนาคต โดยใช้วิธีการปรับประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วย อันได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งหมายถึง คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งสิ่งที่มุ่งหมาย (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2546) ซึ่งสิ่งที่มุ่งหมายในที่นี้ หมายถึง ความมีวินัยในตนเองของผู้เรียน มีความซื่อสัตย์ มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้อยู่เสมอ ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง อนุรักษ์ความเป็นไทย ให้ความเคารพต่อสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และมีจิตสาธารณะ คิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องศึกษาค้นคว้า เพื่อพัฒนารูปแบบที่ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 และนำผลการวิจัยไปปรับปรุง การพัฒนาคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างคุณประโยชน์แก่ผู้เรียนให้เติบโตได้อย่างมีคุณภาพ มีวินัยในตนเอง มีความซื่อสัตย์ ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน มีคุณลักษณะนิสัยที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย

เพื่อให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ที่มุ่งความสำคัญด้านการจัดการศึกษาไปที่การพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้ควบคู่คุณธรรม จึงได้นำเอาหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ มาเป็นเครื่องมือช่วยในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) ให้ความหมายของ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ว่า

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ทั้งในด้านคุณธรรมจริยธรรม มีค่านิยมที่ดี มีจิตสำนึกและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองโลกและพลโลก ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

4. ความหมายของอิทธิบาท 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546) ได้ให้ความหมายของ อิทธิบาท 4 ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมไว้ว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย

1) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

2) วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย

3) จิตตะ หมายถึง ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

4) วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาไคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

พุทธทาสภิกขุ (2549) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท 4 ไว้ ดังนี้ อิทธิบาท 4 คือ บทของพระธรรมเช่นว่าจะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่า อิทธิบาท นี้ต้องมี และมีได้โดยไม่รู้สึกตัว คนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจ ความขยันขันแข็ง ความเอาใจใส่ไคร่ครวญอยู่เสมอ จึงจะเรียกว่ามีอิทธิบาททั้งสี่ประการนั้นโดยไม่รู้สึกตัว

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตฺโต) (2551) ได้กล่าวถึง อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น 4 ประการ

1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้นในฐานะเป็นสิ่งที่ตน ถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ข้อนี้เป็นกำลังใจ เป็นสิ่งแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรมในข้อต่อไป

2) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น คือ การกระทำที่ติดต่อ ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง

3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ความไม่หอดทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกของตัวเอง ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้รวมความหมายของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่

4) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น ความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้สึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

จากการให้ความหมายของอิทธิบาท 4 จากพระอาจารย์ นักวิชาการการศึกษาข้างต้น สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ คือ การทำงานด้วยความพอใจรักในงานนั้น วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในการทำงานนั้นให้ประสบผลด้วยความขยันอดทน จิตตะ คือ ความคิดเอาใจใส่ในงานที่ทำด้วยสมาธิ และวิมังสา คือ การใช้ปัญญาตรวจสอบไคร่ตรองถึงงานนั้นอยู่เสมอ

5. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสังคม อารมณ์ความรู้สึก ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ ประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งเกิดจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการ/กิจกรรมอื่น ที่สถานศึกษากำหนดขึ้น ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถเลือกใช้แนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย ดังนี้

5.1 ทฤษฎีของเพียเจต์ ระบุว่า พัฒนาการทางสติปัญญาเกี่ยวกับการรับรู้กฎเกณฑ์ของเด็กมี 4 ขั้นตอน ซึ่งก็คือ ขั้นที่ 1 ประสาทการรับรู้และการเคลื่อนไหว ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด ขั้นที่ 3 การคิดแบบเป็นรูปธรรม ขั้นที่ 4 การคิดแบบเป็นนามธรรม

เมื่อใดที่เราผ่านครบทุกขั้นตอนแล้ว ไม่ว่าจะอายุเท่าไหร่ก็ตาม เราจะได้เข้าถึงระดับสติปัญญาของมนุษย์ที่พัฒนาแล้ว (Jean Piaget, 2564)

ขั้นที่ 1 ประสาทการรับรู้และการเคลื่อนไหว (อายุ 0 – 2 ปี)

เป็นขั้นตอนพัฒนาประสาทสัมผัสทั้ง 5 ผ่านประสบการณ์และการเคลื่อนไหว สมองของมนุษย์ต้องการที่จะมองเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รับรส และสัมผัสให้ได้มากที่สุด ขั้นตอนแรกจึงเริ่มจากปฏิกิริยาตอบสนองแบบง่ายๆ ซึ่งหลังจากนั้นก็จะเริ่มพัฒนามาเป็นนิสัย เมื่ออายุถึง 4 เดือน ก็จะเริ่มรับรู้สิ่งรอบตัวนอกเหนือจากร่างกายของตัวเองมากขึ้น และเมื่อโตขึ้นก็จะเริ่มเรียนรู้การตั้งใจทำบางสิ่งบางอย่างด้วยตัวเอง เพียเจต์กล่าวว่า ก้าวสำคัญของการพัฒนาหน่วยความทรงจำก็คือ การรับรู้ความคงอยู่ของวัตถุ เมื่อเด็กเห็นคุณแม่ยกตุ๊กตาขึ้นมาแล้วซ่อนมันไว้ข้างหลัง ก็จะคิดว่ามันหายไป แต่เมื่อโตขึ้นก็จะเข้าใจได้ว่าตุ๊กตาหมีตัวนั้นยังคงอยู่แม้จะมองไม่เห็นก็ตาม เด็กจะเริ่มสงสัยในทุกสิ่งอย่างเพื่อที่จะสำรวจได้มากขึ้น เริ่มเคลื่อนไหวร่างกายมากขึ้น นำไปสู่การพัฒนาทางปัญญา แต่จะสามารถมองโลกใบนี้แค่จากมุมมองของตัวเองได้เท่านั้น

ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (อายุ 2 – 7 ปี)

ความคิดของเด็กยังคงถูกจัดประเภทตามสัญลักษณ์และความคิดโดยสัญชาตญาณอยู่ มีจินตนาการสูงและเชื่อว่าวัตถุต่างๆ นั้นมีชีวิต เพราะยังไม่สามารถแยกแยะอะไรที่เฉพาะเจาะจงได้ เพียเจต์จึงเรียกขั้นตอนนี้ว่า ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด เด็กเรียนรู้ที่จะพูดและเข้าใจว่าคำศัพท์ รูปภาพและท่าทางนั้นเป็นสัญลักษณ์สำหรับบางอย่าง เมื่อวาดรูปครอบครัว จะไม่เป็นกังวลว่าจะต้องวาดให้ถูกสัดส่วน แต่จะวาดจากสัญลักษณ์ที่มองเห็นเท่านั้น ชอบที่จะเล่นเหตุการณ์สมมติ เพราะทำให้ได้เรียนรู้และทดลองสิ่งใหม่ๆ มากมาย เมื่ออายุ 4 ขวบ เด็กส่วนมากจะเริ่มมีข้อสงสัยและถามคำถาม อยากรู้อยากเห็นทุกอย่าง เรียกได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้เหตุผล ที่เพียเจต์เรียกวัยนี้ว่าวัยแห่ง 'สัญชาตญาณ' เพราะในขณะที่ตระหนักได้ว่าตนเองมีความรู้มากมาย แต่กลับไม่รู้ว่าได้ความรู้นั้นมาอย่างไร ความคิดในขั้นนี้ยังคงมีตัวเองเป็นศูนย์กลางอยู่ เพราะคิดว่าทุกคนเห็นโลกใบนี้เหมือนที่ตนเองเห็น และยังไม่เข้าใจว่าคนอื่นมองโลกใบนี้แตกต่างออกไป

8

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการคิดแบบเป็นรูปธรรม (อายุ 7 – 11 ปี)

เป็นช่วงวัยค้นพบเหตุผลเชิงตรรกะและเริ่มพัฒนาความคิดแบบเป็นรูปธรรมขึ้น เช่น การเรียงวัตถุในลำดับที่แน่นอน ตัวอย่างหนึ่งก็คือ การใช้เหตุผลแบบอุปนัย สามารถเข้าใจแนวคิดของ 'การอนุรักษ์' ได้ เช่น ถ้าหากเทน้ำส้มจากแก้วหนึ่งสู่อีกแก้วหนึ่งที่มีรูปทรงสูงกว่า ปริมาณของน้ำส้มนั้นจะยังเท่าเดิม ในขณะที่น้องสาวก็จะเลือกแก้วที่สูงกว่าเพราะคิดว่าจะได้น้ำส้มเยอะกว่า ด้วยหลักการเดียวกันนั้น หาก 3 + 5 = 8 และ 8 – 3 ก็จะต้องเท่ากับ 5 สมองเรียนรู้ที่จะจัดเรียงความคิดต่างๆ เพื่อจำแนกและสร้างความคิดแบบเป็นรูปธรรมขึ้นมา ยกตัวอย่างเช่น ตอนนี้สามารถรู้ได้ว่าการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะย้อนกลับได้โดยการทำสิ่งตรงข้าม พอได้รู้สึกตื่นตาตื่นใจกับวิธีการคิดที่ค้นพบใหม่นี้แล้ว ก็จะสามารถนำแนวคิดนี้ไปใช้ได้เมื่อพูดคุยกับคนอื่นตอนทำกิจกรรม และเมื่อเริ่มเรียนการเขียนที่โรงเรียน การประยุกต์ใช้นี้จะช่วยให้รับรู้และเข้าใจว่าความคิดความรู้สึกเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่เหมือนกันทุกคน เริ่มเรียนรู้ที่จะเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติการคิดแบบเป็นนามธรรม (อายุ 11 ปีขึ้นไป)

เมื่อเริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น จะเริ่มคิดแบบเป็นนามธรรมได้ มีเหตุผลมากขึ้นเกี่ยวกับความคิดที่เป็นนามธรรมและเหตุการณ์สมมติได้ ความสามารถทางปัญญาสูงขึ้น ทำให้เข้าใจแนวคิดแบบที่ไม่สามารถจับต้องได้มากขึ้น เช่น ความสำเร็จและความล้มเหลว ความรู้สึกรักและความรู้สึกเกลียด เริ่มเข้าใจลึกซึ้งมากขึ้นเกี่ยวกับตัวตนและศีลธรรม และพอจะเริ่มเรียนรู้แล้วว่าทำไมคนอื่นถึงทำในสิ่งที่เขาทำ ทำให้สามารถเห็นอกเห็นใจผู้อื่นได้มากขึ้น สมองสามารถให้เหตุผลแบบนิรนัยได้ ซึ่งแปลว่า สามารถเทียบข้อมูลสองอย่างและนำไปสู่ข้อสรุปแบบมีเหตุผลได้ ทักษะใหม่นี้ทำให้วางแผนและจัดลำดับความสำคัญในชีวิตของตัวเองได้ ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงได้ การรับรู้ตัวตนของตัวเองนั้นจะเริ่มทำให้เด็กให้ความสำคัญกับความคิดของตัวเองมากขึ้น และบางคนก็อาจจะเริ่มจินตนาการว่ามีผู้ชมกำลังจับตามองตัวเองอยู่ตลอดเวลา

5.2 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์คิดค้นโดย Sigmund Freud (1856-1939) ซึ่งเป็นจิตแพทย์ชาวเวียนนีส ได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากในยุคนั้น มีแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาด้านจิตใจที่พัฒนาตามมาอีกมากมาย แม้ในปัจจุบันความสำคัญของทฤษฎีจิตวิเคราะห์จะมีบทบาทลดลง ทฤษฎีด้านชีวภาพและการรักษาด้วยยามีบทบาทมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นที่ยอมรับกันว่า ทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นส่วนที่ช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ของจิตใจได้เป็นอย่างดี ทฤษฎีพื้นฐานจิตใจของคนเราสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับตามการรับรู้ ได้แก่

1) จิตสำนึก (The conscious) เป็นส่วนของจิตใจที่คนเรารู้สึกนึกคิดอยู่ในแต่ละขณะ

2) จิตก่อนสำนึก (The preconscious) เป็นส่วนของจิตใจที่ตามปกติแล้วเราไม่ได้ตระหนักถึง แต่หากใช้ความตั้งใจก็จะขึ้นมาสู่จิตสำนึกได้ เช่น การพยายามนึกถึงเหตุการณ์บางอย่างในอดีต

3) จิตไร้สำนึก (The unconscious) เป็นความรู้สึกนึกคิด หรือความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของจิตใจ ตามปกติไม่อาจขึ้นมาในระดับจิตสำนึกได้ อาจแสดงออกมาในความฝัน หรือแสดงเป็นอาการต่าง ๆ ของผู้ป่วย ซึ่งจะเบี่ยงเบนไปจากความคิดหรือความต้องการดั้งเดิม

ฟรอยด์ ยังแบ่งกระบวนการคิดออกเป็น 2 ลักษณะ

1) Secondary Process เป็นกระบวนการคิดในระดับจิตสำนึก และจิตก่อนสำนึกมีกระบวนการคิดที่ยึดเหตุผล มองสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง (Reality Principle) เช่น มนุษย์บางครั้งมีสมหวังบางครั้งมีผิดหวัง หรือมีสิ่งที่ต้องการบางอย่างที่ต้องใช้การรอคอย

2) Primary Process เป็นกระบวนการคิดในระดับจิตไร้สำนึก เป็นวิธีคิดแบบเด็กๆ ไม่มีเหตุผล ไม่สนใจในเรื่องของเวลาและสถานที่ สิ่งที่ต้องการ คือ ความสุข ความสมหวัง ซึ่งหากต้องการ ก็จะต้องได้รับการตอบสนองทันทีจึงจะพอใจ โดยไม่ได้คำนึงว่าผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร (Pleasure Principle) ตัวอย่างเช่น การฝัน ซึ่งเหตุการณ์ทุกอย่างสามารถเกิดขึ้นได้ หากนึกถึงสิ่งใดก็จะได้สิ่งนั้น

นอกจากนี้ ฟรอยด์ ยังได้ศึกษาถึงโครงสร้างทางจิตพบว่าโครงสร้างทางจิตประกอบด้วย อิด (Id) อีโก้ (Ego) และ ซุปเปอร์อีโก้ (Superego)

1) อิด (Id) หมายถึง ตัณหาหรือความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นสิ่งที่ยังไม่ได้ขัดเกลา ซึ่งทำให้มนุษย์ทำทุกอย่างเพื่อความพึงพอใจของตนเองหรือทำตามหลักของความพอใจ (Pleasure principle) เปรียบเหมือนสันดานดิบของมนุษย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น สัญชาติญาณแห่งการมีชีวิต (Life instinct) เช่น ความต้องการอาหาร กับสัญชาติญาณแห่งความตาย (Death instinct) เช่น ความก้าวร้าว หรือการทำอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามความพอใจของเขาเป็นใหญ่ ไม่คำนึงถึงค่านิยมของสังคมและบุคคลอื่น จึงมักเป็นพฤติกรรมที่มักได้รับการประณามว่ามีบุคลิกภาพไม่ดี หรือไม่เหมาะสม

2) อีโก้ (Ego) หมายถึง ส่วนที่ควบคุมพฤติกรรมที่เกิดจากความต้องการของ Id โดยอาศัยกฎเกณฑ์ทางสังคม และหลักแห่งความจริง (Reality principle) มาช่วยในการตัดสินใจ ไม่ใช่แสดงออกตามความพอใจของตนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีเหตุผลด้วย นั่นคือ บุคคลจะแสดงพฤติกรรม โดยมีเหตุและผลที่เหมาะสมกับกาลเทศะในสังคม จึงเป็นบุคลิกภาพที่ได้รับการยอมรับมากในสังคม

3) ซุปเปอร์อีโก้ (Superego) หมายถึง มโนธรรมหรือจิตส่วนที่ได้รับการพัฒนาจากประสบการณ์ การอบรมสั่งสอน โดยอาศัยหลักของศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และค่านิยมต่างๆ ในสังคมนั้น ซุปเปอร์อีโก้ จะเป็นตัวบังคับและควบคุมความคิดให้แสดงออกในลักษณะที่เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยยึดหลักค่านิยมของสังคม (Value principle) ที่ตัดสินว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีในสังคม กล่าวคือ บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามขอบเขตที่สังคมวางไว้ แต่บางครั้งอาจไม่เหมาะสม เช่น เมื่อถูกยุงกัดเต็มแขน - ขา ก็ไม่ยอมตบยุง เพราะกลัวบาป หรือสงสารคนขอทานให้เงินเขาไปจนหมดในขณะที่ตนเองหิว เป็นต้น

ฟรอยด์ มีความเชื่อว่า บุคลิกภาพของผู้ใหญ่ที่แตกต่างกัน เนื่องมาจากประสบการณ์ของแต่ละคนเมื่อเวลาอยู่ในวัยเด็ก และขึ้นอยู่กับว่าเด็กแต่ละคนแก้ปัญหาของความขัดแย้งของแต่ละวัยอย่างไร โดย 5 ปีแรกของชีวิตจะมีความสำคัญมาก ฟรอยด์ ได้แบ่งจิตของมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ คือ จิตสำนึก (Conscious) จิตก่อนสำนึก (Pre-conscious) และจิตไร้สำนึก (Unconscious)

นอกจากนี้ฟรอยด์กล่าวว่ามนุษย์มีสัญชาตญาณติดตัวมาแต่กำเนิด แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ สัญชาตญาณเพื่อการดำรงชีพ (Life Instinct) และสัญชาตญาณเพื่อความตาย (Death Instinct) สัญชาตญาณบางอย่างจะถูกเก็บกดไว้ในจิตไร้สำนึก ได้ตั้งสมมติฐานว่า มนุษย์เรามีพลังงานอยู่ในตัวตั้งแต่เกิดเรียกพลังงานนี้ว่า "Libido" เป็นพลังงานที่ทำให้คนเราอยากมีชีวิตอยู่ อยากสร้างสรรค์และอยากมีความรัก เพื่อเป้าหมายคือความสุขและความพึงพอใจ (Pleasure) ซุปเปอร์อีโก้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) Ego – ideal คือ อุดมคติเป็นแนวคิดของผู้ใหญ่ในสังคมที่สอนไว้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรอะไรเป็นสิ่งไม่ควร และเมื่อประพฤติตามแล้วจะเป็นที่นิยมชมชอบของผู้ใหญ่ในสังคม

2) Conscience คือ มโนธรรม ได้แก่ ความรู้สึกว่าอะไรดีควรทำ อะไรชั่วควรละเว้น ในขั้นนี้เด็กจะพัฒนาจากการที่เคยกระทำผิดอยู่ในใจ เช่น ผู้ใหญ่สอนให้เกลียดชังความสกปรก ถ้าเราไปนิยมก็จะได้รับโทษ เราจึงเว้นเสีย เป็นส่วนสำคัญที่ป้องกันการกระทำความผิด

กลไกทางจิต (Defense Mechanism) ส่วนใหญ่จะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระดับจิตไร้สำนึก ซึ่งคนจะไม่ตระหนักถึงสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ดังเช่น คนจะแสดงความฉุนเฉียวกับคนงาน เนื่องจากรู้สึกว่า คนงานไม่ได้ตั้งใจโดยที่ไม่ทราบว่า ตามความจริงแล้วเป็นผลมาจากการที่ตนโกรธหัวหน้างานแต่แสดงออกไม่ได้ จึงมาระบายกับคนงานที่เป็นลูกน้องแทน กลไกทางจิตไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดปกติ เนื่องจากเป็นการปรับตัวของ อีโก้ เพื่อให้จิตใจกลับสู่สภาพสมดุลเดิม หากแต่บุคคลนั้นมีการใช้กลไกทางจิตแบบเดิมๆ อยู่เสมอ ไม่ยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ หรือมีการใช้กลไกทางจิตที่ไม่เหมาะสมอยู่บ่อยครั้ง ก็อาจทำให้เกิดปัญหาจิตพยาธิสภาพในบุคคลนั้นได้ในเวลาต่อมา

ฟรอยด์กล่าวว่า บุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะขั้นวัยทารก วัยเด็ก และวัยรุ่น ระบบทั้งสามจะทำงานประสานกันดีขึ้น เนื่องจากเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือโลกภายนอก เมื่อโตขึ้น อีโก้ ก็จะยิ่งแข็งแกร่งขึ้นและสามารถควบคุมอิดได้มากขึ้น องค์ประกอบในการพัฒนาทางบุคลิกภาพ มีดังนี้

(1) วุฒิภาวะ หมายถึง ขั้นพัฒนาการตามวัย

(2) ความคับข้องใจที่เกิดจากความไม่สมหวัง เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก

(3) ความคับข้องใจ เนื่องมาจากความขัดแย้งภายใน

(4) ความไม่พร้อมของตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย เชาว์ปัญญา การขาดประสบการณ์

(5) ความวิตกกังวล เนื่องมาจากความกลัวหรือความไม่กล้าของตน

ฟรอยด์ เชื่อว่า ความคับข้องใจเป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาการทางบุคลิกภาพ แต่ต้องมีจำนวนพอเหมาะที่จะช่วยพัฒนาอีโก้ แต่ถ้ามีความคับข้องใจมากเกินไปก็จะเกิดปัญหาทำให้เกิดกลไกในการป้องกันตัว (Defense Mechanism) ซึ่งเป็นวิธีการปรับตัวในระดับจิตไร้สำนึก โดยฟรอยด์และบุตรสาว (แอนนา ฟรอยด์) ได้แบ่งประเภทกลไกการป้องกันตัว ได้แก่

1) การเก็บกด (Repression) หมายถึง การเก็บกดความรู้สึกที่ไม่ดีไว้ในจิตใต้สำนึก

2) การป้ายความผิดให้ผู้อื่น (Projection) หมายถึง การลดความกังวลโดยการโทษผู้อื่น

3) การหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalization) หมายถึง การปรับตัวโดยการหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง โดยให้คำอธิบายที่เป็นที่ยอมรับสำหรับคนอื่น

4) การถดถอย (Regression) หมายถึง การกลับไปอยู่ในสภาพอดีตที่เคยทำให้มีความสุข

5) การแสดงปฏิกิริยาตรงข้ามกับความปรารถนาที่แท้จริง (Reaction Formation) หมายถึง กลไกป้องกันตน โดยแสดงพฤติกรรมตรงข้ามกับความรู้สึกที่คิดว่าเป็นสิ่งที่สังคมอาจจะไม่ยอมรับ

6) การสร้างวิมานในอากาศหรือการฝันกลางวัน (Fantasy หรือ Day dreaming) กลไกป้องกันตัวประเภทนี้เป็นการสร้างจินตนาการหรือมโนภาพเกี่ยวกับสิ่งที่ตนมีความต้องการ แต่เป็นไปไม่ได้

7) การแยกตัว (Isolation) หมายถึง การแยกตนให้พ้นจากสถานการณ์ที่คับข้องใจ

8) การหาสิ่งมาแทนที่ (Displacement) เป็นการระบายอารมณ์โกรธหรือคับข้องใจต่อคนหรือสิ่งของที่ไม่ได้เป็นต้นเหตุของความคับข้องใจ

9) การเลียนแบบ (Identification) หมายถึง การปรับตัวโดยเลียนแบบคนที่ตนยกย่อง

5.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม หรือ Social Learning Theory เป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดมาจากการเรียนรู้จากผู้อื่น โดยได้รับประสบการณ์จากการฟัง ดู อ่านงานผู้อื่นมากกว่าทำด้วยตนเอง (Vicariousness) ซึ่งอาจเป็นการรับเอาพฤติกรรมของผู้อื่นมาเป็นแบบแผนกำหนดพฤติกรรมตนเอง อาจเกิดจากการสังเกต พบเห็นอยู่เป็นประจำ และอาจมีแรงจูงใจ ความประทับใจที่แตกต่างกันในกลุ่มผู้รับเอาแบบแผนพฤติกรรมมาใช้เป็นแบบอย่างหรือเป็นต้นแบบการสร้างแบบแผนของตนเองขึ้น

การเรียนรู้ทางสังคมจึงเป็นกระบวนการเผยแพร่ความรู้ ความคิด พฤติกรรมหรือวัตถุสิ่งของ เทคนิค วิธีการ เครื่องมือและเทคโนโลยีต่างๆ ในสังคมที่มีระบบสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม การถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ความคิดและมีการใช้สื่อรวมทั้งกระบวนการสื่อสารในสังคม โดยเฉพาะในปัจจุบันมีเทคโนโลยีสำหรับการสร้างเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลจึงเกิดขึ้นได้ง่าย รวดเร็ว โดยมีกระบวนการของการเรียนรู้แยกย่อย ได้เป็น 4 กระบวนการ ดังนี้

1) กระบวนการสร้างความสนใจ ในขั้นนี้การสร้างความโดดเด่น (Salience) ให้เกิดความแพร่หลาย (Prevalence) กระทบกับภาวะของการรับรู้และกระบวนการทางปัญญาที่สามารถเข้าใจ (Cognitive Capabilities) กระตุ้นความรู้สึกอยากรู้อยากเห็น จนทำให้เกิดความพึงพอใจ อิทธิพลของสื่อสมัยใหม่สามารถสร้างความสนใจและเข้าถึงผู้คนส่วนมากได้อย่างง่ายและรวดเร็ว

2) กระบวนการสร้างความคงทน เป็นส่วนสำคัญที่ต้องออกแบบสถานการณ์ของการเรียนให้สามารถคงทนได้ดี ทั้งนี้อาจใช้กระบวนการทำให้เกิดภาวะ “สะดุดในกระบวนการทางปัญญา” หรือ Cognitive Disfluency รวมทั้งการย้ำเตือน การใช้สัญลักษณ์ และวาทกรรมที่โดนใจ อาจสร้างหรือทำสิ่งที่แปลกใหม่ท้าทายต่อความถูกต้องเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างความคงทนในการจดจำสิ่งที่ได้รับรู้มาจากการสร้างความสนใจ

3) กระบวนการแสดงออกเป็นผลิตภาพ เป็นกระบวนการเชื่อมโยงและถ่ายโอนของกระบวนการทางปัญญามาสู่พฤติกรรม สังเกตได้จากการแสดงออกทั้งการพูดและการกระทำ ซึ่งไม่เพียงแต่การเลียนแบบสิ่งที่เรียนรู้มาเท่านั้น ยังเป็นกระบวนการสร้างแบบแผนพฤติกรรมใหม่ที่เฉพาะตนขึ้นมาด้วย

4) กระบวนการสร้างแรงจูงใจเป็นแบบอย่าง ในกระบวนการนี้เป็นการยืนยันและรับเอาแบบแผนแห่งตนเข้ามาเป็นบุคลิกภาพของตน ในขั้นนี้อาจมีการให้รางวัลตนเอง หรือสนับสนุนการกระทำของตนเอง รวมทั้งเผยแพร่แบบอย่างของตนสู่ผู้อื่นให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมขึ้นต่อไป

เมื่อมีความเข้าใจตรงกันในกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมแล้ว สามารถนำหลักการและกระบวนการดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคมด้วยการออกกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ เพื่อใช้สำหรับการควบคุม ส่งเสริม ป้องกันกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และกำหนดมาตรการให้สังคมได้เรียนรู้ในทิศทางที่เหมาะสม สร้างความสงบสุขในสังคมได้

นอกจากนั้นความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมยังสามารถอธิบาย วิเคราะห์สาเหตุต่างๆ ของปรากฏการณ์ในสังคมตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจและนำไปสู่การแก้ไขที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่เป็นการสร้างปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลดลงหรือหมดไปได้

การเรียนรู้ทางสังคม มีความเกี่ยวข้องกับสังคมแห่งการเรียนรู้ เพราะสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นสังคมที่รู้จักปรับตัวอย่างเหมาะสมและไม่มีความผิดพลาดเกิดขึ้นอย่างซ้ำ ๆ ถ้าความผิดพลาดเกิดขึ้นอย่างซ้ำ ๆ หรือที่เรียกว่าประวัติศาสตร์ซ้ำรอยนั้น ไม่เป็นที่ปรารถนาของสังคม แต่ยังคงมีปรากฏให้ได้พบเห็นอยู่เป็นประจำ การทำให้ยอมรับความผิดพลาดซ้ำแล้วซ้ำอีกไม่ควรเป็นวิธีการที่น่าส่งเสริม

การพัฒนาสังคมเพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ผู้รับผิดชอบจึงควรนำเอากระบวนการเรียนรู้ทางสังคมมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และการใช้อำนาจในระดับชาติได้แก่อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการที่เป็นอำนาจรูปนัย รวมทั้งอำนาจอื่นที่มีอยู่ในสังคม ในระดับองค์กร รวมทั้งในสถาบันการศึกษา ซึ่งมีการใช้อำนาจในรูปแบบเดียวกับระดับชาติ เพียงแต่ขอบเขตนั้นแคบกว่าและเรียกชื่ออำนาจแตกต่างกันเท่านั้น กระบวนการของการเรียนรู้ทางสังคมยังประกอบด้วยกระบวนการย่อยที่ซับซ้อนอีกมาก ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบจึงควรให้ความสนใจเพื่อนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

6. ขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้และประเมินผู้เรียน เพื่อให้มีพัฒนาการที่เหมาะสม ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดทุกระดับการศึกษา

เมื่อสถานศึกษามอบหมายหน้าที่ให้ครูรับผิดชอบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ควรจะต้องมีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

7. แนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ในระดับสถานศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครองและชุมชน ต้องร่วมมือกันปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษาจึงต้องพิจารณากำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดขึ้น แล้วส่งผลต่อพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งมีการดำเนินการที่นำเอาหลักอิทธิบาท 4 เข้ามาประยุกต์ใช้ ดังนี้

ด้านที่ 1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ผู้ที่รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดีของชาติ มีความสามัคคีปรองดอง ภูมิใจ เชิดชูความเป็นชาติไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งสามารถนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจในสิ่งที่ทำ) เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังกล่าวได้

การส่งเสริมให้ผู้เรียนเต็มใจ มีความต้องการที่จะแสดงออกถึงความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์นั้น มีข้อที่ควรปฏิบัติ ดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนเพื่อที่จะให้ครูสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการแสดงออกถึงความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ยกเป็นแบบอย่าง จนถือปฏิบัติตามได้อย่างไม่มีข้อกังขา

2. จัดบรรยากาศภายในและภายนอกห้องเรียนอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ไฝ่ใจรักที่จะแสดงออกถึงความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์อย่างสม่ำเสมอ

3. จัดทำโครงการ/กิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างความตระหนักในความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง โครงการคุณธรรมจริยธรรม โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นต้น

4. ปลูกฝังค่านิยมในความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ สอดแทรกในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ

5. ชี้ให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญในการแสดงออกถึงความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เพื่อตระหนักถึงแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจในศาสนาที่นับถือ และความกตัญญูในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์

ด้านที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต คือ ผู้ที่ประพฤติตรงตามความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา ใจและยึด หลักความจริง ความถูกต้องในการดำเนินชีวิต มีความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ซึ่งสามารถนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ) เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังกล่าวได้

การส่งเสริมให้ผู้เรียนหมั่นฝึกใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบ ไตร่ตรองในสิ่งที่ทำ ว่าสิ่งนั้นถูกหรือผิด สิ่งนั้นควรทำหรือไม่ควรทำ มีข้อที่ควรปฏิบัติ ดังนี้

1) ผู้บริหารสนับสนุนให้ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตระหนักถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนฝึกทักษะกระบวนการคิดโดยใช้ปัญญาไตร่ตรอง ตรวจสอบความถูกผิด สิ่งที่ควรทำ

และไม่ควรทำ โดยถือปฏิบัติจนเป็นนิสัย นั่นคือ ผู้เรียนต้องสามารถแสดงออกถึงความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้อง ละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำผิดได้จริง

2) ผู้บริหาร ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการพัฒนาตนเอง หมั่นตรวจสอบแก้ไขพฤติกรรม การแสดงออกถึงความซื่อสัตย์สุจริต รวมถึงคุณธรรมด้านอื่นๆ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

3) จัดทำโครงการ/กิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างความตระหนักในความซื่อสัตย์สุจริต รู้สึกเกรงกลัวและละอายต่อการกระทำผิด เช่น กิจกรรมของหายได้คืน กิจกรรมเล่านิทานคุณธรรม โครงการ STEM (ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ แก้ไขปัญหาอย่างมีระบบ) โครงการคุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น

4) ปลูกฝังค่านิยมที่ดี ในการประพฤติ ปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง มีความซื่อสัตย์สุจริตผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือสอดแทรกในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

5) ชี้ให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณประโยชน์ และความสำคัญในการหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบไตร่ตรอง คิดวิเคราะห์แยกแยะสิ่งถูกผิด สิ่งใดควรกระทำและสิ่งใดไม่ควรกระทำ โดยการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนจนเกิดเป็นนิสัย และเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด

ด้านที่ 3 มีวินัย

ผู้มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนตามข้อตกลงกฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งสามารถนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายามในสิ่งที่ทำ) และด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ) เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังกล่าวได้

การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความอดทนไม่ท้อถอย มีความพากเพียร ขยันทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความพยายาม ตั้งใจ มีใจจดจ่อทำสิ่งนั้นด้วยความเอาใจใส่อย่างมีสมาธิ มีข้อที่ควรปฏิบัติ ดังนี้

1) ผู้บริหาร คณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความมีวินัยในตนเอง ด้วยการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้เรียนเห็น แสดงออกถึงการปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย

2) มอบหมายความรับผิดชอบให้นักเรียนทำกิจกรรมนอกห้องเรียนร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ที่จะปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของสังคม

3) จัดทำโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมความมีระเบียบวินัยในตนเอง อาจมีกำหนดการ ปฏิทินในการดำเนินกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อฝึกให้ผู้เรียนมีลักษณะนิสัยที่ดี มีวินัย มีความอดทน และเอาใจใส่ในการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎระเบียบของสังคม รวมถึงความมีวินัยในการเรียนรู้ เช่น กิจกรรมเวรทำความสะอาด กิจกรรมรักการอ่าน (ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้เกิดขึ้นในตนเอง) โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ กิจกรรมเล่านิทานคุณธรรม (สร้างความตระหนักผ่านสื่อนิทาน) เป็นต้น

4) ปลูกฝังค่านิยมที่ดี ในการประพฤติตนเป็นผู้มีความเอาใจใส่ในหน้าที่ มุ่งมั่น เพียรพยายามที่จะปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนประสบผลสำเร็จ และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมผ่านการบูรณาการทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี เป็นต้น

5) มุ่งเน้นการสร้างขวัญและกำลังใจในการประพฤติตนเป็นผู้มีวินัย ด้วยการเสริมแรงทางบวก เช่น การชมเชย การมอบเกียรติบัตร การสรรเสริญคุณงามความดี กระทั่งการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง

ด้านที่ 4 ใฝ่เรียนรู้

ผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วย การเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสามารถนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจในสิ่งที่ทำ) และด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ) เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังกล่าวได้

การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเต็มใจ มีใจรักในการเรียนรู้ พัฒนาตนเอง มีความตั้งใจ มีใจจดจ่อในการทำสิ่งนั้นด้วยความเอาใจใส่อย่างมีสมาธิ มีข้อที่ควรปฏิบัติ ดังนี้

1) ผู้บริหาร คณะครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความตระหนักในการแสดงออกถึงการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้สิ่งใหม่ด้วยความตั้งใจจริง

2) จัดบรรยากาศภายในและภายนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีสมาธิ จดจ่ออยู่กับการศึกษา ค้นคว้าสิ่งใหม่ด้วยความเต็มใจ และตั้งใจอย่างแท้จริง

3) จัดทำโครงการ/กิจกรรมที่อำนวยความสะดวกในการศึกษา ค้นคว้า หาความรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น โครงการปรับภูมิทัศน์ในสถานศึกษา โครงการ ict เพื่อการศึกษา กิจกรรมรักการอ่าน โครงการห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ เป็นต้น

4) ปลูกฝังค่านิยมที่ดี ในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกผ่านการบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5) ชี้ให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณประโยชน์และความสำคัญในการเป็นนักพัฒนาตนเอง หมั่นศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ อาทิ การเชิญบุคคลที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาตนเอง มาเป็นวิทยากรให้คำแนะนำการปฏิบัติตนเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้แก่ผู้เรียน

ด้านที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง

ผู้ที่อยู่อย่างพอเพียง คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจในสิ่งที่ทำ) และ

ด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำ) เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังกล่าวได้

การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเต็มใจ รักในการใช้ชีวิตอย่างพอมีพอกิน มีการวางแผนการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท มีข้อที่ควรปฏิบัติ ดังนี้

1) ผู้บริหาร คณะครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแสดงตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตอย่างมีแบบแผน ไม่ประมาท ใช้ทรัพยากรที่มีอย่างประหยัดคุ้มค่า และฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตามด้วยความรู้ ความเข้าใจถึงการดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท

2) จัดบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการปฏิบัติตนอยู่ในความไม่ประมาท มีการวางแผนการดำเนินชีวิต หรือวางแผนการเรียนอย่างมีระบบ รู้คุณค่าของการใช้ทรัพยากรหรือทรัพย์สินของตนเองและส่วนรวมอย่างประหยัดและเหมาะสม

3) จัดทำโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง เพื่อสร้างความตระหนักรู้ เข้าใจและมีความเต็มใจที่จะตั้งตนอยู่ในความพอมีพอกิน วางแผนการเรียนและการใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท เช่น โครงการเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษ กิจกรรมทัศนศึกษาศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการเลี้ยงไก่ไข่ กิจกรรมผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ เป็นต้น

4) ปลูกฝังค่านิยมที่ดีในการดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท มีการวางแผนการดำเนินชีวิต และมีความรู้ ความเข้าใจ รักในการใช้ชีวิตอย่างรู้คุณค่าของทรัพยากรที่มี ผ่านการบูรณาการทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

5) ชี้ให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณประโยชน์ และความสำคัญในการปฏิบัติตนดั่งอยู่ในความไม่ประมาทพอเพียง มีการวางแผนในการเรียนและการดำเนินชีวิต เช่น การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาศูนย์การเรียนรู้ตามโครงการในพระราชดำริ หรือหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

ด้านที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน

ผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายด้วยความเพียรพยายาม ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วง ตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน ซึ่งสามารถนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายามในสิ่งที่ทำ) และด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ) เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังกล่าวได้

การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความอดทนไม่ท้อถอย มีความพากเพียร ขยันทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความพยายาม ตั้งใจ มีใจจดจ่อทำสิ่งนั้นด้วยความเอาใจใส่อย่างมีสมาธิ มุ่งมั่นในการทำงาน มีข้อที่ควรปฏิบัติ ดังนี้

1) ผู้บริหาร คณะครูและผู้ที่เกี่ยวข้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความมุ่งมั่นในการทำงาน ด้วยการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้เรียนได้เห็น อุทิศตนในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ

2) สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำงานหรือปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายอย่างสุดความสามารถ เช่น กระบวนการทำงานเป็นทีม เป็นส่วนช่วยกระตุ้นให้

ผู้เรียนระดมความคิด ร่วมกันแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังลดภาระงาน และกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานของกันและกันได้

3) จัดทำโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีความมุ่งมั่นในการทำงาน เพื่อฝึกให้ผู้เรียนมีลักษณะนิสัยที่ดี มีความรับผิดชอบในหน้าที่ และเอาใจใส่ในการทำงาน เช่น โครงการพัฒนาห้องเรียนคุณภาพ โครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โครงการแข่งขันทักษะทางวิชาการ (สนับสนุนให้ผู้เรียนแสดงความสามารถของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ) เป็นต้น

4) ปลูกฝังค่านิยมที่ดี ในการประพฤติตนเป็นผู้มีความเอาใจใส่ในหน้าที่ มุ่งมั่นในการทำงาน เพียรพยายามที่จะปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนประสบผลสำเร็จ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมผ่านการบูรณาการทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5) มุ่งเน้นการสร้างขวัญและกำลังใจในการประพฤติตนเป็นผู้มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ด้วยการเสริมแรงทางบวก เช่นการชมเชย การมอบเกียรติบัตร การสรรเสริญคุณงามความดี กระทั่งการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าในการประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง

ด้านที่ 7 รักความเป็นไทย

ผู้ที่รักความเป็นไทย คือ ผู้ที่มีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ชื่นชม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สืบ ทอด เผยแพร่ภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย มีความกตัญญูกตเวทีใช้ ภาษาไทยในการสื่อสารอย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งสามารถนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจในสิ่งที่ทำ) เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังกล่าวได้

การส่งเสริมให้ผู้เรียนเต็มใจ มีความต้องการที่จะแสดงออกถึงความรักในความเป็นไทยนั้น มีข้อที่ควรปฏิบัติ ดังนี้

1. ผู้บริหาร คณะครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแสดงออกถึงการปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย อนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของไทย ชักชวนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับธรรมเนียมไทยและเข้าถึงองค์ความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการคงอยู่ของวัฒนธรรมและประเพณีของไทย เช่น การแต่งกายด้วยผ้าไทยทุกวันพฤหัสบดี เป็นต้น

2. จัดบรรยากาศภายในและภายนอกห้องเรียนอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ใฝ่ใจรักที่จะแสดงออกถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดห้องเรียนให้มีมุมความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย ชักชวนนักเรียนเข้าวัดและทำกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญของไทย

3. จัดทำโครงการ/กิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อสร้างความตระหนักรักความเป็นไทย เช่น กิจกรรมวันสำคัญ จัดบอร์ดให้ความรู้เรื่องประเพณีไทย โครงการทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

4. ปลูกฝังค่านิยมในการรักความเป็นไทย สอดแทรกในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ เช่น การส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณีของไทย การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น นำสินค้า OTOP มาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น

5. ชี้ให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณประโยชน์ และความสำคัญของการอนุรักษ์ความเป็นไทย เพื่อตระหนักคุณค่าของวัฒนธรรม ขนมธรรมเนียม ประเพณี

ด้านที่ 8 มีจิตสาธารณะ

ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยแรงกาย สติปัญญาลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งสามารถนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจในสิ่งที่ทำ) เข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังกล่าวได้

การส่งเสริมให้ผู้เรียนเต็มใจ มีความต้องการที่จะแสดงตนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ มีข้อที่ควรปฏิบัติ ดังนี้

1. ผู้บริหาร คณะครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแสดงออกถึงการปฏิบัติตนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และชักชวนให้ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีจิตอาสาจนเกิดความเคยชิน และรักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยใจจริง เช่น การชื่นชมเมื่อผู้เรียนอาสาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ เป็นต้น

2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม สร้างบรรยากาศการเป็นผู้มีจิตอาสา ร่วมพัฒนาสถานศึกษาและพัฒนาชุมชน

3. จัดทำโครงการ/กิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างความตระหนักรักในความเป็นผู้มีจิตอาสา เช่น โครงการจิตอาสา กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชน กิจกรรมทำความสะอาด เป็นต้น

4. ปลูกฝังค่านิยมในการเป็นผู้มีจิตสาธารณะ สอดแทรกในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี เป็นต้น

5. ชี้ให้ผู้เรียนเห็นถึงคุณประโยชน์ และความสำคัญของการแสดงตนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ อาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ เช่น ผลลัพธ์ในการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ จะส่งผลให้ผู้อื่นรู้สึกได้ถึงความจริงใจและมีมิตรที่จริงใจเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

8. รูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4

การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปสู่กระบวนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในแต่ละด้าน

นอกจากนี้ ในกระบวนการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในแต่ละด้านนั้น สามารถสรุปกิจกรรมและแนวทางในการปฏิบัติออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

แนวทางการนำหลักอิทธิบาท 4 มาปรับใช้
ด้านจิตตะ
การสร้างความเอาใจใส่ในสิ่งที่ทำ
1 บทบาทผู้บริหาร
ผู้บริหารสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครู ผู้สอนเพื่อเป็นแรงกระตุ้นในการปฏิบัติหน้าที่ และส่งเสริมชุมชนให้มีส่วนร่วมในกรณีที่มีกิจกรรม
2 แบบอย่างที่ดี
ส่งเสริมให้ครูรักในงานที่ทำ และเอาใจใส่ กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้งาน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
3 มีมานะช่วยได้
สร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในขนาดเพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกิดความพยายาม ตั้งใจให้ตนเองประสบความสำเร็จ
4 กิจกรรมสร้างคุณธรรม
จัดกิจกรรมเสริมสร้างทัศนคติที่ดี ให้นักเรียนเกิดความตั้งใจในการเรียน ภาคี เห็นคุณค่าคุณธรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความตระหนัก เอาใจใส่ในการเรียนรู้ยิ่งขึ้น
5 เสริมแรงทางบวก
เสริมแรงทางบวกเมื่อผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีจิตพิ เมาใจในการดำเนินชีวิต ด้วยคำชมเชย
แนวทางการนำหลักอิทธิบาท 4 มาปรับใช้
ด้านวิมังสา
การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบในสิ่งที่ทำ
1 เป็นที่ปรึกษา
ครูควรเป็นนะ ให้คำปรึกษา อย่างใกล้ชิด เอาใจใส่ ดูแลเมื่อนักเรียนต้องการปรึกษา
2 ผสานให้พัฒนาตนเองผสมผสาน
ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนา คิดหา ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมให้พัฒนาตนเองอย่างผสมผสาน
3 ใช้ปัญญาแก้ไขปัญหา
มุ่งเน้นการสอนให้นักเรียนใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาอย่างมีหลักการและเป็นระบบ
4 แบบอย่างที่ดี
ให้ครูผู้สอนเป็นผู้นำในงานที่ทำ กระตือรือร้นในการทำงานเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน
5 กระบวนการทางวิทยาศาสตร์
จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผสมผสานในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ

9. ประโยชน์ที่ได้รับจากคู่มือการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยหลักอิทธิบาท 4

1. เพื่อใช้รูปแบบในการพัฒนาการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการยกระดับประสิทธิภาพของการบริหารจัดการกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2. ได้แนวทางเพิ่มเติมในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์เป้าหมาย โดยการนำพระพุทธศาสนาเข้ามามาส่วนร่วม

3. เป็นคุณประโยชน์แก่สถานศึกษา ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและนักเรียนสำหรับพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักอิทธิบาท 4

4. เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้แก่เยาวชนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา เป็นแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และคุณธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคต

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ฌ
ภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาพการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนด้วยหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

สัมภาษณ์ ครูสุภรณ์ ศรีเทพ
สถานที่ โรงเรียนบ้านสันยูง

สัมภาษณ์ ครูอัจฉราพรรณ ชายวงศ์
สถานที่ โรงเรียนวัดหญ้า

สัมภาษณ์ ศน.ฐิตารีย์ บ้างสกุลวิวัฒน์

สัมภาษณ์ ศน.จริยา ทองหอม

สถานที่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

สัมภาษณ์ ผอ.กนกน้อย มานะจิตต์
สถานที่ โรงเรียนบ้านเนิน

ภาคผนวก ญ
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากการเก็บข้อมูลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try Out)

```
GET
  FILE='C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav'.
DATASET NAME DataSet1 WINDOW=FRONT.
NEW FILE.
DATASET NAME DataSet2 WINDOW=FRONT.

SAVE OUTFILE='C:\Users\NEXT Speed\Documents\Try out.sav'
  /COMPRESSED.
DESCRIPTIVES VARIABLES=เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์สอน ระดับชั้นที่สอน A1.1 A1.2 A1.3 A1.4
    A8.1 A8.2 A8.3 A8.4 A8.5 B1.1 B1.2 B1.3 B1.4 B1.5 B2.1 B2.2 B2.3 B2.4 B2.5 B3.1
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet2] C:\Users\NEXT Speed\Documents\Try out.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
เพศ	30	1.00	2.00	1.7667	.43018
วุฒิการศึกษา	30	1.00	2.00	1.2333	.43018
ประสบการณ์สอน	30	1.00	4.00	2.4333	1.19434
ระดับชั้นที่สอน	30	1.00	3.00	1.5333	.73030
A1.1	30	2.00	3.00	2.8333	.37905
A1.2	30	2.00	3.00	2.7667	.43018
A1.3	30	1.00	3.00	2.6000	.56324
A1.4	30	2.00	3.00	2.9333	.25371
A1.5	30	2.00	3.00	2.9333	.25371
A1.6	30	2.00	3.00	2.9000	.30513
A2.1	30	2.00	3.00	2.6667	.47946
A2.2	30	2.00	3.00	2.7000	.46609
A2.3	30	2.00	3.00	2.7667	.43018
A2.4	30	2.00	3.00	2.7000	.46609
A2.5	30	2.00	3.00	2.9333	.25371
A3.1	30	2.00	3.00	2.6333	.49013
A3.2	30	2.00	3.00	2.8000	.40684
A3.3	30	2.00	3.00	2.4667	.50742
A3.4	30	1.00	3.00	2.5333	.57135
A3.5	30	1.00	3.00	2.6000	.56324
A4.1	30	2.00	3.00	2.6000	.49827
A4.2	30	2.00	3.00	2.6000	.49827
A4.3	30	2.00	3.00	2.7000	.46609
A4.4	30	2.00	3.00	2.5000	.50855
A4.5	30	2.00	3.00	2.4333	.50401
A4.6	30	2.00	3.00	2.5000	.50855
A5.1	30	2.00	3.00	2.7000	.46609
A5.2	30	2.00	3.00	2.9000	.30513

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
A5.3	30	2.00	3.00	2.7000	.46609
A5.4	30	2.00	3.00	2.4667	.50742
A5.5	30	2.00	3.00	2.6333	.49013
A6.1	30	2.00	3.00	2.5667	.50401
A6.2	30	1.00	3.00	2.5667	.56832
A6.3	30	2.00	3.00	2.5333	.50742
A6.4	30	2.00	3.00	2.3333	.47946
A6.5	30	1.00	3.00	2.3000	.59596
A7.1	30	2.00	3.00	2.8000	.40684
A7.2	30	2.00	3.00	2.8667	.34575
A7.3	30	2.00	3.00	2.8000	.40684
A7.4	30	2.00	3.00	2.7667	.43018
A7.5	30	2.00	3.00	2.7667	.43018
A8.1	30	2.00	3.00	2.8000	.40684
A8.2	30	2.00	3.00	2.8333	.37905
A8.3	30	2.00	3.00	2.7000	.46609
A8.4	30	2.00	3.00	2.9000	.30513
A8.5	30	2.00	3.00	2.8000	.40684
B1.1	30	4.00	5.00	4.7667	.43018
B1.2	30	4.00	5.00	4.6000	.49827
B1.3	30	4.00	5.00	4.7000	.46609
B1.4	30	4.00	5.00	4.6667	.47946
B1.5	30	4.00	5.00	4.7667	.43018
B2.1	30	3.00	5.00	4.7000	.53498
B2.2	30	4.00	5.00	4.7000	.46609
B2.3	30	4.00	5.00	4.8333	.37905
B2.4	30	4.00	5.00	4.7667	.43018
B2.5	30	4.00	5.00	4.7667	.43018
B3.1	30	3.00	5.00	4.7333	.52083
B3.2	30	3.00	5.00	4.8333	.46113
B3.3	30	4.00	5.00	4.7333	.44978
B3.4	30	4.00	5.00	4.9000	.30513
B3.5	30	4.00	5.00	4.8333	.37905
B4.1	30	4.00	5.00	4.7000	.46609
B4.2	30	3.00	5.00	4.6667	.54667
B4.3	30	4.00	5.00	4.6667	.47946
B4.4	30	4.00	5.00	4.8333	.37905
B4.5	30	4.00	5.00	4.8000	.40684
Valid N (listwise)	30				

```
RELIABILITY
  /VARIABLES=เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์สอน ระดับชั้นที่สอน A1.1 A1.2 A1.3 A1.4 A1.5 A1.6
    A8.3 A8.4 A8.5 B1.1 B1.2 B1.3 B1.4 B1.5 B2.1 B2.2 B2.3 B2.4 B2.5 B3.1 B3.2 B3.3
  /SCALE('ALL VARIABLES') ALL
```

```
/MODEL=ALPHA
/STATISTICS=DESCRIPTIVE
/SUMMARY=MEANS.
```

Reliability

```
[DataSet2] C:\Users\NEXT Speed\Documents\Try out.sav
```

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
.943	.951	66

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

```
GET
  FILE='C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav'.
DATASET NAME DataSet1 WINDOW=FRONT.
FREQUENCIES VARIABLES=เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์สอน ระดับชั้นที่สอน
  /PERCENTILES=100.0
  /ORDER=ANALYSIS.
```

Frequencies

```
[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav
```

Statistics

		เพศ	วุฒิการศึกษา	ประสบการณ์สอน	ระดับชั้นที่สอน
N	Valid	285	285	285	285
	Missing	0	0	0	0
Percentiles	100	2.0000	2.0000	4.0000	3.0000

Frequency Table

เพศ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ชาย	69	24.2	24.2	24.2
	หญิง	216	75.8	75.8	100.0
	Total	285	100.0	100.0	

วุฒิการศึกษา

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ปริญญาตรี	233	81.8	81.8	81.8
	ปริญญาโท	52	18.2	18.2	100.0
	Total	285	100.0	100.0	

ประสบการณ์สอน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ต่ำกว่า 5 ปี	85	29.8	29.8	29.8
	5-10ปี	137	48.1	48.1	77.9
	11-15ปี	22	7.7	7.7	85.6
	15ปีขึ้นไป	41	14.4	14.4	100.0
	Total	285	100.0	100.0	

ระดับชั้นที่สอน

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ประถมศึกษาตอนต้น	138	48.4	48.4	48.4
	ประถมศึกษาตอนปลาย	124	43.5	43.5	91.9
	มัธยมศึกษาตอนต้น	23	8.1	8.1	100.0
	Total	285	100.0	100.0	

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=ด้าน1 ด้าน2 ด้าน3 ด้าน4 ด้าน5 ด้าน6 ด้าน7 ด้าน8 คุณลักษณะ
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ด้าน1	285	1.00	3.00	2.5965	.45380
ด้าน2	285	1.00	3.00	2.5712	.48165
ด้าน3	285	1.00	3.00	2.3754	.45046
ด้าน4	285	1.00	3.00	2.2602	.52128
ด้าน5	285	1.00	3.00	2.3944	.47468
ด้าน6	285	1.00	3.00	2.2954	.52395
ด้าน7	285	1.00	3.00	2.5691	.47814
ด้าน8	285	1.00	3.00	2.5993	.45300
คุณลักษณะ	285	1.00	3.00	2.4577	.42822
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=A1.1 A1.2 A1.3 A1.4 A1.5 A1.6 ด้าน1
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
A1.1	285	1.00	3.00	2.6561	.51833
A1.2	285	1.00	3.00	2.5684	.56268
A1.3	285	1.00	3.00	2.4211	.58585
A1.4	285	1.00	3.00	2.6982	.48225
A1.5	285	1.00	3.00	2.6175	.52846
A1.6	285	1.00	3.00	2.6175	.55447
ด้าน1	285	1.00	3.00	2.5965	.45380
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=A2.1 A2.2 A2.3 A2.4 A2.5 ด้าน2
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
A2.1	285	1.00	3.00	2.5053	.58515
A2.2	285	1.00	3.00	2.5404	.53991
A2.3	285	1.00	3.00	2.5825	.62605
A2.4	285	1.00	3.00	2.5579	.53830
A2.5	285	1.00	3.00	2.6702	.49289
ด้าน2	285	1.00	3.00	2.5712	.48165
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=A3.1 A3.2 A3.3 A3.4 A3.5 ด้าน3
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
A3.1	285	1.00	3.00	2.4526	.51938
A3.2	285	1.00	3.00	2.5895	.51378
A3.3	285	1.00	3.00	2.2667	.59260
A3.4	285	1.00	3.00	2.0737	.60935
A3.5	285	1.00	3.00	2.4947	.56681
ด้าน3	285	1.00	3.00	2.3754	.45046
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=A4.1 A4.2 A4.3 A4.4 A4.5 A4.6 ด้าน4
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
A4.1	285	1.00	3.00	2.3579	.59781
A4.2	285	1.00	3.00	2.2807	.59795
A4.3	285	1.00	3.00	2.5614	.53791
A4.4	285	1.00	3.00	2.0772	.69277
A4.5	285	1.00	3.00	2.0702	.62966
A4.6	285	1.00	3.00	2.2140	.63341
ด้าน4	285	1.00	3.00	2.2602	.52128
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=A5.1 A5.2 A5.3 A5.4 A5.5 ด้าน5
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
A5.1	285	1.00	3.00	2.5509	.53901
A5.2	285	1.00	3.00	2.4737	.52088
A5.3	285	1.00	3.00	2.3860	.53584
A5.4	285	1.00	3.00	2.1544	.72483
A5.5	285	1.00	3.00	2.4070	.58378
ด้าน5	285	1.00	3.00	2.3944	.47468
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=A6.1 A6.2 A6.3 A6.4 A6.5 ด้าน6
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
A6.1	285	1.00	3.00	2.4140	.57269
A6.2	285	1.00	3.00	2.3649	.61107
A6.3	285	1.00	3.00	2.3158	.59806
A6.4	285	1.00	3.00	2.2211	.64205
A6.5	285	1.00	3.00	2.1614	.66760
ด้าน6	285	1.00	3.00	2.2954	.52395
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=A7.1 A7.2 A7.3 A7.4 A7.5 ด้าน7
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
A7.1	285	1.00	3.00	2.5895	.55338
A7.2	285	1.00	3.00	2.6140	.54883
A7.3	285	1.00	3.00	2.5404	.60742
A7.4	285	1.00	3.00	2.5263	.55997
A7.5	285	1.00	3.00	2.5754	.53612
ด้าน7	285	1.00	3.00	2.5691	.47814
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=A8.1 A8.2 A8.3 A8.4 A8.5 ด้าน8
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
A8.1	285	1.00	3.00	2.5965	.53272
A8.2	285	1.00	3.00	2.6456	.52140
A8.3	285	1.00	3.00	2.5439	.53963
A8.4	285	1.00	3.00	2.6105	.52998
A8.5	285	1.00	3.00	2.6000	.53207
ด้าน8	285	1.00	3.00	2.5993	.45300
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=B1.1 B1.2 B1.3 B1.4 B1.5 ฉันทะ
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
B1.1	285	4.00	5.00	4.6842	.46565
B1.2	285	3.00	5.00	4.5263	.59057
B1.3	285	4.00	5.00	4.6035	.49003
B1.4	285	4.00	5.00	4.5298	.49999
B1.5	285	4.00	5.00	4.6000	.49076
ฉันทะ	285	3.80	5.00	4.5888	.42178
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=B2.1 B2.2 B2.3 B2.4 B2.5 วิริยะ
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
B2.1	285	3.00	5.00	4.6140	.54883
B2.2	285	4.00	5.00	4.6596	.47466
B2.3	285	3.00	5.00	4.6246	.50640
B2.4	285	4.00	5.00	4.6667	.47223
B2.5	285	4.00	5.00	4.6456	.47917
วิริยะ	285	4.00	5.00	4.6421	.41747
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=B3.1 B3.2 B3.3 B3.4 B3.5 จิตตะ
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
B3.1	285	3.00	5.00	4.5754	.57417
B3.2	285	3.00	5.00	4.6491	.49969
B3.3	285	4.00	5.00	4.6351	.48225
B3.4	285	3.00	5.00	4.6281	.56474
B3.5	285	4.00	5.00	4.6807	.46702
จิตตะ	285	3.60	5.00	4.6337	.42789
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=B4.1 B4.2 B4.3 B4.4 B4.5 วิมังสา
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
B4.1	285	4.00	5.00	4.5789	.49460
B4.2	285	3.00	5.00	4.5404	.55913
B4.3	285	3.00	5.00	4.5053	.64251
B4.4	285	4.00	5.00	4.6386	.48125
B4.5	285	3.00	5.00	4.6281	.50552
วิมังสา	285	3.80	5.00	4.5782	.45123
Valid N (listwise)	285				

```
DESCRIPTIVES VARIABLES=ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา อิทธิบาท
  /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
```

Descriptives

[DataSet1] C:\Users\NEXT Speed\Documents\testวิเคราะห์วิจัย.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
ฉันทะ	285	3.80	5.00	4.5888	.42178
วิริยะ	285	4.00	5.00	4.6421	.41747
จิตตะ	285	3.60	5.00	4.6337	.42789
วิมังสา	285	3.80	5.00	4.5782	.45123
อิทธิบาท	285	3.80	5.00	4.6107	.39823
Valid N (listwise)	285				

ภาคผนวก ฎ
ผลการตรวจอักขราวิสุทธิ์

Plagiarism Checking Report

Created on Apr 9, 2023 at 01:19 AM

Submission Information

ID	SUBMISSION DATE	SUBMITTED BY	ORGANIZATION	FILENAME	STATUS	SIMILARITY INDEX
3095626	Apr 9, 2023 at 01:19 AM	benjawan.kon@student.mbu.ac.th	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	รวมบทที่ 1-5.docx	Complete	3.74 %

Match Overview

NO.	TITLE	AUTHOR(S)	SOURCE	SIMILARITY INDEX
1	Role of Caregivers for Elderly Following Iddhipada IV	Jariyajinda, Pongchomnad	วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร	1.71 %
2	แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนกลุ่มบัวหลวง (หนองบัว 1) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3	วรรณเอศ โพธิ์เมือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	1.10 %
3	Adaptation of new personnel under State University	Boontongkham, Nattayanee	วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร	0.69 %
4	Using Iddhipāda 4 for Developing Learning Quality of Student, 10 January 1979 High School, Siemreap Province, The Kingdom of Cambodia	Indajoto, Phrasovanna	วารสารมหาจุฬาวิชาการ	0.57 %
5	THE SCHOOL DIRECTOR SROLES ON DEVELOPING CURRICULUM AND LEARNNING MANAGEMENT	Loeknok, Phakcapohn	วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น	0.54 %
6	LEADING MODERN LIFE TO THE SUCCESS OF WORK BY USING THE PRINCIPLE OF ITT BAHT 4	Apiwaro, Phrakruparad Chalermporn	วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์	0.51 %
7	ผลของการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองที่มีต่อคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1	ชัยพร มหาคีลกวัตน์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	0.48 %
8	Flow state in Thai athletes	วงศ์บดี วิฒนา, ศาสตรา วิทย์	วารสารสังคมศาสตร์ บัณฑิตศึกษาศาสตร์	0.44 %
9	An Applicatiow of the Principle of the Four Paths of Accurplishment of the Administraion of Kut Jab Accurplishment, Kut Sub District Udonthai Prouiwce	Papangaro (Turncha), Phra Samuhpongsathon	Journal of Modern Learning Development	0.39 %
10	Meditation in Buddhism on the awakening of the world	ครองชัย, สิริพร	วารสารปรัชญาปริทรรศน์	0.37 %

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล : นางสาวพิชิตา มณีพงศ์

วัน เดือน ปีเกิด : 4 มีนาคม 2537

ชาติภูมิ : นครศรีธรรมราช

ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ 281/6 ถนนเทวบุรี ตำบลโพธิ์เสด็จ
อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
E-mail. pichita_best@hotmail.com
Tel. Mobile 087 389 8950
ID. Line bpichta

การศึกษา : ปริญญาตรี วิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.)
สาขาวิชาคณิตศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีที่จบการศึกษา 2559

หน้าที่การงานปัจจุบัน : ครู (คศ.1)
โรงเรียนวัดหญ้า 14 หมู่ที่ 2 ตำบลนาทราย
อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280